
BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE-FIRENZE
D
42
RACCOLTA NENCINI

Eisen invenit. *De la Fosse sculpsit.*

regere imperio populos, Romane, memento.

Æneid. Lib. VI.

EUTROPII

BREVIARIUM

HISTORIÆ ROMANÆ.

Accedunt Selectæ lectiones dilucidando Auctori apposita.

PARISIIS,

Apud FR. GABR. MERIGOT.

M. DCC. XLVI.

PRÆFATIO.

NTER Scriptores, quorum edendorum nuper auctores fuerunt viri deliciarum Latinarum studiosi, conspectui sese offert Eutropius, ad fidem MSS. & optimæ cujusque Editionis diligenter recognitus, ut varias lectiones nec innumeras inspicienti patebit. Post Editiones hujusce Auctoris benè multas quæ vitiis scatebant, si fortè unam Oxoniensem, alteram Annæ Daceriæ exceperis, alienum à nostrâ diligentiâ duximus aliorum vestigia premere, & istos sequi duces qui in errorem nos inducerent: quippe

metuendum erat ne, ex Editione vitiosâ noſtram hanc deſcribentes, non tantùm in eoſdem errores incideremus, ſed, ut interdum vel vigilantiſſimos Typothetarum oculos errata fugiunt, ne ea etiam multiplicarentur. Curavimus igitur, ut textus, quem vocant, Eutropii cum eâ conferretur Editione quæ, viro erudito Thomâ Hearne operam dante, typis mandata eſt Oxonii, & ad eam ſedulò emendaretur. Turpe eſt, ut verum fateamur, aliorum qui priùs hunc-ce Hiſtoricum prælo commiſerunt, negligentiam fuiſſe tam ſupinam, ut curæ nihil ferè ipſis incuſſerit Lectorum utilitas, ſed id tantùm providere viſi ſint, ut lucrum inde & quæſtum ad ſe accerſerent.

Quod olim, nec ſine causâ, acerbè conqueſti ſunt viri eruditi, jam immeritò querantur,

ſcilicet Bibliopolas ferè multos aut ipſos omnis eruditionis eſſe expertes, aut doctos nolle conſulere, aut etiam nimis parcos eſſe in aliorum laboribus pretio ſtatuendo. Cuivis enim conſideranti optimæ notæ tum Poëtas, tum Hiſtoricos in lucem nuper editos, is ſeſe offert nitor characterum, ea iconum elegantia, præſertimque tam ſedula textûs emendatio, ut ultra progredi, nedum aſſequi eos qui iis præfuerint Editionibus, deſperare fas eſſe videatur. Unde nobis nec inhoneſtus ſit triumphus his vel longo intervallo proximum videri hunc-ce noſtrum Eutropium. Eadem cura, quâ ipſius Auctoris verba emendavimus, eſt quoque impenſa Notis in fine excuſis. Eæ antea legebantur, partim in margine poſitæ, partim in imâ paginâ,

quas omnes, ſicut & lectionum varietates, nunc ordine reperire eſt ad calcem Eutropii rejectas, ne oculorum aciem in eâdem paginâ varii perſtringerent characteres. Horum quoque, quæ propriè typographi cura fuit, elegantiâ, & papyri candore longè hæc noſtra Editio prioribus præſtat, quod vel intuentibus ſtatim patebit.

Cæterum ne putidiores ſimus in prædicandâ diligentiâ hacce qualicunque, cum ſpe eâ alliciamur fore viros, qui operam Eutropio impenſam eo probent teſtimonio, quo in bonas partes exceperunt Catullum, Salluſtium & alios Auctores modo eodem nuperrime editos. Si per hujuſce Epiſtolæ anguſtias liceret, verbum unum aut alterum ſubjungeremus de Notis ipſis, id eſt, de earum uſu. Verum illud unum,

quasi per transennam addatur, quo breviter de earum utilitate constare possit, eas non esse iis addictas viris inter quos necessitudo tanta cum veteribus intercessit ut linguam sibi eorum quasi vernaculam reddiderint, & quidvis, modò sanum, statim percipiant atque intelligant. Has ergo notas sibi vindicent adolescentes, & alii qui sine hujusmodi cortice vix natarent. Præsertim in scholis percipietur utilitas ex hisce Commentariis, non à discipulis modò, sed & à Præceptoribus. Scilicet discentes, ne ubique hæsitent sine spe extricandi sese ipsos, & docentes, ne ad minima quæque interpellentur iis brevibus Notis debere se fatebuntur. Hic earum est usus, hæc utilitas. Si quis Criticas observationes, aut ex secretiori Litterarum adyto

petitas hîc quærat, is frustra quæsiverit. Non in istum finem concinnata sunt hæc, ut dicunt, Scholia, nec aliud promittunt quàm juventuti certum quid utilitatis.

In tenui labor, & tenuis sit gloria.

DE EUTROPIO

TESTIMONIA

Elias Vinetus.

ABundanter de rebus & copiosè scripſerant Græci Latinique auctores permulti, quorum libros fuerunt qui ſtatim contraherent. Eutropius contra, res Romanas ab Urbe conditâ ad ſuam uſque ætatem breviſſimè explicuerat, quò ſic Valentem, qui omnium litterarum ignarus ad Imperium perveniſſet, ad ſuperiorum ducum principumque Romanorum res geſtas percurrendas alliceret. Invenit verò ille, qui ex L. Annæo Floro, Euſebio, Sexto Victore, Hieronymo, Rufino, Oroſio & aliis, tam multa infercirent, ut exemplar Baſileenſe anno Chriſti M. D. XXXII. majus ſit decuplo, quàm quod ab Auctore ipſo editum fuerat,

illorum epitomas conqueruntur litterarum studiosi causam fuisse, cur Polybii, Trogi, Victoris, Ulpiani & aliorum Jurisconsultorum præclara scripta interciderint: sed qui Eutropii Breviarium ita labefactaverant, quantò sint de litteris meliùs meriti, tuum esto judicium. Ego certè boni auctoris vicem diu & multùm dolui, donec incidi tandem in antiquum illum Dominicalium Burdegalensium librum, ex cujus fide tam integrum damus id opus, ut nunc primùm editum videri possit. Si quisquam est autem ex elegantiæ studiosis, cui titulus à nobis repositus, insolens, atque adeo barbarus, propter vulgarem Breviarii significationem, esse videatur; is sciat, scriptum librum, cujus antiquitati vel hoc loco plurimùm tribuimus, ita habuisse, nec esse cur rejiciamus, postquam Plinius & Suetonius Breviarium pro commentario, & ut nunc vulgo dicitur, epitome, multis locis usurpârunt; quamvis scribat Seneca in eâ epistolâ, quæ suarum XXXIX. inscribitur, suo tempore vulgo Breviarium dici cœptum, quod ante, cùm latinè loquerentur Ro-

mani, Summarium vocabatur.

De Auctore ſolum hoc comperimus, Breviarium hoc rerum Romanorum ad Flavium Valentem Auguſtum conſcripſiſſe, qui cum Valentiniano fratre imperare cœpit, ut putat Hieronymus, A. Chriſti CCCLXVII. in cujus Breviarii libro ultimo obiter hoc de ſe attigit, militâſſe ſub Juliano Auguſto, ejus que in Perſas expeditioni interfuiſſe. Quod ſi præſtitiſſet, quæ in extremo eodem libro X. pollicetur, illic fortaſſe plura de ſe memoriæ prodidiſſet. Chriſtianum ſunt qui fuiſſe conjiciant ex his de eodem Juliano: NIMIUS RELIGIONIS CHRISTIANÆ INSECTATOR, PERINDE TAMEN, UT CRUORE ABSTINERET; ſcripſeruntque quidam nuper, quod monachus fuerit, & D. Auguſtini diſcipulus: ſed non ego credulus illis, qui nihil probant. Nam neque unus apud Ammianum, Proſperum, Gennadium, & alios etiam eodem tempore, Eutropius: neque in iis auctoribus quicquam, quod ad hunc pertinere Eutropium aſſeverare poſſis. Hoc tantùm addiderim, Conſtantinopolitanum, ſeu, quem ſe memorat

Ammianus Marcellinus in extremo libro XXXI., Græcum & militarem fuisse, ex his posse conjici : primùm quòd ejus nomen unicum sit, & Græcanicum : deinde, quòd oratio non admodum Romana (nisi si id sæculo illi malis adscribere :) tùm quòd bella sit secutus, quæ in eo orbe sunt gesta : postremò quòd ad eum scripsit, qui apud Constantinopolin, partem imperii Romani Orientalem administrabat. Vale. Burdegalæ XV. Kal. Jun. M. D. LIII.

DE EUTROPIO
GER. JOANNES VOSSIUS.

EUtropius, Sophista Italus, ut eum vocat Suidas, cum alia quædam, eodem teste, tum Breviarium scripsit rerum Romanarum ab V. C. usque ad Flavium Valentem Augustum, cui & opus suum dicavit. Militâsse se ait sub Juliano, atque expeditioni ejus in Persas interfuisse. Quò & pertinent verba Georgii Codini in selectis de Originibus Constantinopolitanis, ubi sic scribit : Ευτρόπιος ὁ σοφιστής, ὁ τῶ παραβά-

τῇ Γ'ἐλλιανῷ συμπατριὼν ἐν τῇ Περσίδι.
Laudat verò eum teſtem in rebus Conſtantini Magni, quæ oculis ſuis vidiſſe eum ait. Atque ex his patet error Ptolemæi, & hujus ſe auctoritate tuentis Raphaëlis Volaterrani qui Eutropium hunc fuiſſe putârunt diſcipulum B. Auguſtini. Quæ & ſententia eſt Geſneri, & Eiſingrinii, & Theodori Zuingeri, Theatri ſui volumine VI. Lib. II., ad hæc Poſſevini in Apparatu ſacro, atque aliorum. In errorem omnes eos impulit, quod Gennadius, in illuſtrium virorum Catalogo, Eutropium quendam referat, de quo hunc in modum apud eum legitur: » Eutropius Preſbyter ſcripſit ad duas ſorores, ancillas Chriſti, quæ ob devotionem pudicitiæ, & amorem religionis exhæredatæ ſunt à parentibus, epiſtolas in modum libellorum conſolatorias, eleganti & aperto ſermone duas, non ſolum ratione, ſed etiam teſtimoniis ſcripturarum munitas ». Meminit autem ejus Gennadius poſt Auguſtinum, Oroſium, & alios. Hunc illi eſſe Breviarii ſcriptorem crediderunt. Sed tempora repugnant;

cùm auctor Breviarii, Constantini, ejus liberorum, Juliani, Joviani, & Valentis temporibus vixerit: at non item Gratiani, aut Theodosii; saltem non Arcadii, & Honorii, ut Augustino esse junior non possit. Ad hæc ille Gennadio memoratus Presbyter erat: at hic an Christianus fuerit, meritò ambigitur, cùm reticeat Christianorum persecutiones X. ac in Joviano apertè suadeat perfidiam. Scio esse, qui Christianum fuisse colligant exinde, quod de Juliano scribat: NIMIUS RELIGIONIS CHRISTIANÆ INSECTATOR, PERINDE TAMEN UT CRUORE ABSTINERET*. Sed

* In nonnullis exemplaribus manu præloque exaratis illa leguntur. Sed adjectivum illud NIMIUS suppositititium ibi & superfluum est. Cùm enim proximè præcedant hæc verba: *Gloriæ avidus, ac per eam animi plerumque immodici;* explicandi vocabuli hujus IMMODICI causâ, addidit ibi aliquis marginale vel interlineare glossema NIMII. Quod postea ab imperitis librariis mutatum in NIMIUS, ipsi Eutropii contextui perperam insertum est. Prioribus quippe verbis accusat Eutropius Imperatorem Julianum quod, nimiâ gloriæ aviditate inconsultiùs præliis se inserens, mortem sibi accersiverit; posterioribus autem eundem laudat, quod

ita quoque ſcribere potuit gentilis, ſaltem qui in confinio tenebrarum ac lucis conſtitutus, nec gentilem religionem probaret, nec Chriſtianæ tamen nomen dediſſet: quales ſæculum illud habuit multos. Sed utcumque hoc eſt, tempora, ut vidimus, eos refellunt, qui Auguſtino Eutropium faciunt juniorem. Stilum ſi ſpectes, parum eſt concinnus: ſed hoc ætati, quâ vixit, tribuamus. Res verò ipſas compendio ſatis commodo conſtrinxit. Sanè quanti à Græcis fieri ſoleat, vel argumento illud erit, quod Capito hiſtoricus Lycius, epitomes Eutropii μετάφρασιν ſcripſerit Græcè: ut Suidas docet in Καπίτων. Imo & Simlerus in Appendice Bibliothecæ Geſneri teſtatur, in Bibliothecâ P. Pithœi exſtare Παιανίου μετάφρασιν Romanæ Eutropii Hiſtoriæ. Ac video quædam ex Pæanio hoc citari à Scaligero. Compendio Eutropii Paulus Diaconus, malo ſanè exemplo, ſua infarſit; ut liquet ex undecim primis Hiſtoriæ Miſcellæ libris: de quibus

Inſectator quidem fuerit Chriſtianæ Religionis, non tamen NIMIUS, ſed perinde ut cruore abſtineret. *Lambecius.*

dicemus, cùm ad Paulum Diaconum deventum erit. Meminit & Eutropii Beda hist. Angl. lib. I. cap. XI. &, qui sæculo toto Bedâ junior est, Hincmarus Remensis, opusculo ad Hincmarum Laudunensem cap. XVI. De Eutropio hoc satis: à quo diversus est Eutropius Grammaticus, quem de litteris testem laudat Priscianus lib. I., item Eutropius medicus, memoratus Marcello Empirico Præfat. operis de Medicamentis.

****

CAROLUS SIGONIUS
DE EUTROPIO.

FLavius * Eutropius sub Valentiniano majore vixit: minùs quidem elegans; sed cùm ex Livio, & Sallustio res, nobis nunc ignotas, decerpserit, & omnem historiam Romanam breviter ab V. C. usque ad Juliani Prin-

* Unde hoc Flavii prænomen sit, non facilè apparet; nullus enim excusorum librorum neque MSS. quos Vinetus & Sylburgius versârunt, hoc nomen habuit.

cipis

cipis mortem libris decem persequatur; magni à nobis fieri debet.

BALTHASAR BONIFACIUS

DE EUTROPIO.

FLavius Eutropius decem brevissimis libris Romanam Historiam strictim complexus, Pauli Diaconi injuriâ productus, ac ex conferto dilutior effectus, omnem penè dignitatem amisit; donec fideli operâ Antonii Schonovii restitutus in integrum, & quodam quasi postliminio reversus, pristinum locum recuperaret. Diaconus ille, monitu Adilbergæ, Desiderii Langobardorum Regis filiæ, non solum auctoris hujus historiam interpolem fecerat, sed ipsam penè totam inverterat, dum multa de suo infarciret, multaque passim adimeret aut transferret. Militavit Eutropius sub Juliano parabatâ ac desertore, librumque suum dedicavit Valenti. Nec satis liquet, cujus ille fuerit religionis; quippe qui,

in colliminio tenebrarum ac lucis conſtitutus, nec Paganorum ritus probaret, nec Chriſto tamen dediſſet nomen. Sophiſtam Italum vocat Suidas, eodemque nomine cenſetur in originibus Conſtantinopolitanis. Quanquam non deſunt, qui hunc Eutropium Hiſtoricum eundem eſſe contendant cùm Eutropio Preſbytero Africano, Auguſtini diſcipulo, qui duas ad ſorores conſolationes conſcripſit, cujus meminere Ptolemæus Lucenſis, & Raphaël Volaterranus. Stylum ejus improbat Voſſius, ut parum concinnum; fatetur tamen, res ipſas compendio ſatis commodo ab Eutropio conſtrictas. Doctiſſimum fuiſſe Eutropium, & multâ eloquentiâ ſcripſiſſe putat Jacobus Philippus. Antiquum Hiſtoriographum appellat Hincmarus Rhemenſis. At Schonovius non eum inter antiquos recenſet; *qui licet ſcripſit poſteriùs, neque tamen*, inquit, *minor eloquentiâ, & judicio etiam ſuperioribus fuit eminentior.* Sanè quanti eum Græci fecerint, vel argumento illud erit, quòd Capito, & Pæanius, Eutropiani compendii Metaphraſin Græcè ſcrip-

ferint. Duæ ſunt autem omnino res, quæ famam, & gloriam ſcriptoribus conciliare ſoleant; ſi in alienas transferantur linguas, ſique interpretationibus illuſtrentur.

HENRICUS VALESIUS

DE

BREVIARII EUTROPIANI

METAPHRASIBUS.

Ad Excerpta Peireſc. ex Jo. Antiocheno.

Οὕτω δὲ μέτωπος τε] Hæc verba citat Suidas in μέτωπος, abſque Auctore, ut ſolet. Sunt autem ad verbum hæc cuncta tranſlata ex Eutropii Epitome ſeu Breviario Hiſt. Rom. cujus hæc ſunt verba: *L. Valerius fataliter mortuus eſt...... annum luxerunt.* Neque verò hic duntaxat locus, ſed pleraque ex ſequentibus ex eodem Eutropii Breviario converſa ſunt, ubi & nos ipſa Eutropii verba interpretationis loco adhibuimus. Cæterum hæc Eutropii verſio, quâ utitur Joannes

Antiochenus, & antiquior eſt, & longè elegantior eâ, cujus auctor fuit Pæanius. Ac, ni fallor, ejus auctor eſt Capito Lycius, ſcriptor vetuſtus, qui paulò ante tempora Juſtiniani vixit. Laudatur enim à Stephano Byzantio in Ψιμάδα. Vixit autem Stephanus temporibus Juſtiniani Auguſti, quod multis argumentis compertum habeo. Ab hoc Capitone Eutropii Breviarium Græcè converſum, teſtis eſt Suidas his verbis: Καπίτων Λύκιος ἱστορικὸς, οὗτος ἔγραψεν Ισαυρικὰ βιβλία η´ (lege ιε´; Nam apud Stephanum loco citato laudatur Capitonis Iſauricorum liber XV.) μετάφρασιν τῆς ἐπιτομῆς Ευτροπίου. Proinde non poſſum aſſentiri Cujacio, qui Pæanium auctorem hujus verſionis Eutropii, quæ exſtat, unum & eumdem faciat cum Capitone.

ANNA DACERIA

IN PRÆFATIONE

AD EUTROPIUM.

UT ſtudia optatos fructus ferant; Hiſtoria Romana apprimè tenen-

da eſt, adeòque legendi in Latinis quidem Titus Livius, Tacitus, Ammianus; & in Græcis Dionyſius Halicarnaſſæus, Polybius, Dion Caſſius; ſed quia illud tantæ molis eſt, ut vix poſt multos annos explicari poſſit, compendioſa quædam via ſequenda eſt. Præſtò ſunt igitur Florus, Aurelius Victor, Eutropius, quos minores Hiſtoricos vulgò vocant. Florum quidem juventuti minùs aptum arbitror, quippe qui non tam Hiſtoricus quam Orator ſive Panegyriſta. Aurelius Victor Hiſtoricus quidem optimus, ſed qui firmiorem ætatem poſcit. Vix enim ab iis intelligi poterit qui non aliquam Hiſtoriæ Romanæ notitiam præ ſe ferant. Eutropius reliquis præſtantior teneræque puerorum ætati convenientior: nam præterquam ſtilo plano eſt & facili, etſi quandoque minùs puro, tempora omnia accuratè ponit, quæ ſi in Hiſtoriis negligantur, reliqua omnia ruere, & retrò ſublapſa referri neceſſe eſt. Quare primò legendus Eutropius, poſt eum Aurelius Victor, poſt Aurelium, Florus.

Cur neglectus fuerit Eutropius divinare non poſſum, neque enim ita contemp-

tus olim fuit. Eum Græcè vertit Pæanius, homo quidem non ſatis doctus in Latinis, ut in notis patebit. Capito genere Lycius, hunc Scriptorem etiam Græcè verterat, ſed ex illo opere nihil hodie ſupereſt, quod ſciam. Leguntur apud Suidam incerti ſcriptoris fragmenta ex Eutropio converſa, multa denique ex Eutropio in ſcripta ſua tranſtulerat Joannes Antiochenus, ſed an ex Latino Eutropii exemplari, an ex Græcâ Capitonis, vel alterius, qui apud Suidam citatur, verſione hauſta illa ſint, haud equidem affirmari poſſe arbitror. Vale.

VITA EUTROPII
JO. ALBERTO FABRICIO
AUCTORE.

FLavius Eutropius Italus, Sophiſta; Conſtantini M. primùm ab Epiſtolis, deinde Juliani Apoſtatæ expeditioni in Parthos ſive Perſas interfuit,

ejus ἡλικίωτης ἐμῦ καὶ ἀιρεσιώτης dictus à Nicephoro Gregorâ, unde non Christianum, qualis visus est Brodæo ad Anthologiam aliisque bene multis, sed Ethnicum fuisse colligunt Lambecius & Franciscus Mottanus Vayerus Libro de virtute Paganorum. Nam quæ videntur in quibusdam Eutropii codicibus eum à Gentilitatis notâ liberare, (ubi scilicet Jesum Christum Deum & Dominum nostrum vocat) ea in aliis codicibus desiderantur omnia. Quare fieri potest (inquit Latinus Latinius) ut per Pauli Diaconi operam illa Eutropio addita fuerint, cujus Pauli Forojuliensis nomen in Codice Vaticano prænotari monet idem Latinius. Ille igitur Eutropius jussu Valentis Imperatoris res Romanas ab Urbe conditâ usque ad obitum Joviniani & annum U. C. MCXIX. brevi narratione strictim complexus est, additis etiam his quæ in Principum vitâ egregia exstiterunt.

Exstat hoc Eutropii Breviarium Romanæ Historiæ in decem libros distinctum, dicatumque Valenti Augusto. Sed in antiquioribus editionibus, additamentis *Pauli Winfridi* Langobardi qui Ca-

roli M. ætate Diaconus Aquilejensis fuit; mirè interpolatum legitur.

Primus Eutropium sincerum dare & à Pauli interpolationibus separare conatus est Jo. Baptista Egnatius; post eum Ant. Schonovius Canonicus Brugensis huicce Historico navavit operam, de quâ editione sic Georgius Cassander.

Hactenus Eutropii titulum, nomenque; sed ipsum
Nunc demum, Lector, conspicis Eutropium.

Ab eo tempore optimè de Eutropio restituendo promeritus est Elias Vinetus, quem secutus est Paulus Merula. Fridericus verò Sylburgius non tantùm Eutropii Breviarium castigavit, sed & ex Bibl. Francisci Pithœi vulgavit usque hac ἀνέκδοτον illius Græcam Pæanii Metaphrasin, quam A. 1678. in suâ Eutropii Editione repetiit Christophorus Cellarius. Præterea Eutropium in usum Delphini elegantissimè illustravit Anna, Taneguidi Fabri filia, usa interdum etiam doctissimi parentis sui, quas laudat, non pœnitendis observationibus.

Deinde

Denique Eutropium variis lectionibus & brevibus notis illustratum unà cum Pæanii Metaphrasi & aliis operibus edidit Th. Hearne. Oxonii, è Theatro Sheldoniano 1703.

Gallicè prodiit Lutetiæ Parisiorum 1717.

In extremo libro decimo aliud opus Historicum promittit Eutropius. Sed huic ejus instituto videntur fata intercessisse.

DOMINO VALENTI

GOTHICO MAXIMO

PERPETUO AUGUSTO.

1. RES Romanas ex voluntate 2. Manſuetudinis tuæ, ab Urbe conditâ ad noſtram me-

1. *Deſideratur hæc Epiſtola, unà cum Epigraphe in nonnullis libris tam impreſſis quàm manu exaratis.*

2. *Hîc* Manſuetudinem *dicit & infrà* Tranquillitatem. *Ut illa tempeſtate vera illa Romani ſanguinis nobilitas penè exaruerat, ita & ſermonem Latinum inceſſerat turpis illa barbaries & verè Gothica, quæ poſtea invaluit magis, ut, cùm ad Principes ſcriberent, eos* ſerenitatis, tranquillitatis, manſuetudinis, clementiæ & æternitatis *titulo cohoneſtarent; quarum appellationum nullum apud antiquos veſtigium.*

moriam, quæ in negotiis, vel bellicis vel civilibus eminebant, per ordinem temporum brevi narratione collegi ſtrictim, additis etiam quæ in Principum 3. vitis egregia exſtiterunt; ut Tranquillitatis tuæ poſſit mens divina lætari, priùs ſe illuſtrium virorum facta in adminiſtrando imperio ſecutam quam cognoſceret lectione 4.

Ex eodem fonte manârunt quæ hodieque vigent, & cum honore perſonarum; nam piaculum ſit niſi ita loquaris, Excellentia veſtra, Celſitudo, Eminentia, Reverentia veſtra; *& ne quid ineptiarum abſit*, Dominatio veſtra: *quo nihil apud finitimos noſtros frequentius ſi vel agaſonem aliquem aut ſulfuratorum propolam alloquantur; & tamen* o ſæclum inſipiens! *Nino, Cyro, Alexandro & Carolo Magno hujus nominis ferculum ſatis eſſet.*

3. Vitis *cum Codicibus noſtris ſcripſimus.* Vita *in aliis quibuſdam legitur.*

4. *In Merulæ & Helmſtadienſi exem-*

plari habemus hujuſmodi ſubſcriptionem : Eutropius V. C. (vir conſularis) peculiariter tuus. *Sed eam non agnoſcunt accuratiores libri.*

EUTROPII

EUTROPII

BREVIARIUM
HISTORIÆ ROMANÆ.

LIBER PRIMUS.

I. ROMANUM Imperium, quo neque ab exordio ullum ferè minus, neque incrementis toto orbe amplius humana potest memoria recordari, à Romulo exordium habet, qui Vestalis virginis filius,

& (quantùm putatus eſt,) Martis, cum Remo fratre, uno partu editus eſt. Is, cùm inter paſtores latrocinaretur, octodecim annos natus, urbem exiguam in Palatino monte conſtituit, XI. Kal. Maii, Olympiadis ſextæ anno tertio, poſt Trojæ excidium, ut qui plurimùm minimùm que tradunt, CCCXCIIII.

II. Conditâ civitate, quam ex nomine ſuo Romam vocavit, hæc ferè egit. Multitudinem finitimorum in civitatem recepit: centum ex ſenioribus elegit; quorum conſilio omnia ageret; quos Senatores nominavit propter ſenectutem. [Tunc] cùm uxores ipſe & populus non haberent, invitavit ad ſpectaculum ludorum vicinas Urbis nationes, atque earum virgines rapuit. Commotis bellis propter raptarum injuriam, Cæninenſes vicit, Antemnates, Cruſtuminos, Sabinos, Fidenates, Vejentes: (hæc omnia oppida urbem cingunt:) Et cùm, ortâ ſubitò tempeſtate non comparuiſſet, anno regni trigeſimo-ſeptimo, ad deos tranſiſſe creditus, conſecratus eſt. Deinde Romæ per quinos dies Senatores imperaverunt; & his regnantibus annus unus completus eſt.

III. Poſtea Numa Pompilius rex creatus eſt : qui bellum nullum quidem geſſit ; ſed non minùs civitati, quàm Romulus, profuit. Nam leges Romanis, moreſque conſtituit ; qui conſuetudine prœliorum jam latrones ac ſemibarbari putabantur ; & annum deſcripſit in decem menſes, priùs ſine aliquâ computatione confuſum ; & infinita Romæ ſacra ac templa conſtituit. Morbo deceſſit quadrageſimo tertio imperii anno.

IV. Huic ſucceſſit Tullus Hoſtilius. Hic bella reparavit ; Albanos vicit, qui ab urbe Româ XII. milliario abſunt : Vejentes & Fidenates, quorum alii ſexto milliario abſunt [ab urbe Româ], alii octavo decimo, bello ſuperavit : urbem ampliavit, adjecto Cœlio monte. Cùm triginta duobus annis regnâſſet, fulmine ictus, cum domo ſuâ arſit.

V. Poſt hunc Ancus Marcius, Numæ ex filiâ nepos, ſuſcepit imperium. Contra Latinos dimicavit : Aventinum montem civitati adjecit, & Janiculum : Oſtiam civitatem ſupra mare ſexto-decimo milliario ab urbe Româ condidit. Vigeſimo-quarto anno imperii, morbo periit.

VI. Deinde regnum Priſcus Tarquinius accepit. Hic numerum Senatorum duplicavit; Circum Romæ ædificavit; Ludos Romanos inſtituit, qui ad noſtram memoriam permanent. Vicit idem etiam Sabinos; & non parum agrorum, ſublatum iiſdem, urbis Romæ territorio adjunxit; primuſque triumphans Urbem intravit: muros fecit, & cloacas; Capitolium inchoavit. Trigeſimo octavo imperii anno per Anci filios occiſus eſt, regis ejus, cui ipſe ſucceſſerat.

VII. Poſt hunc Servius Tullius ſuſcepit imperium, genitus ex nobili fœminâ, captivâ tamen & ancillâ. Hic quoque Sabinos ſubegit: montes tres, Quirinalem, Viminalem, Eſquilinum, Urbi adjunxit: foſſas circa murum duxit. Primus omnium cenſum ordinavit, qui adhuc per orbem terrarum incognitus erat. Sub eo Roma, omnibus in cenſum delatis, habuit capitum LXXXIII. millia civium Romanorum, cum his, qui in agris erant. Occiſus eſt XLV. imperii anno, ſcelere generi ſui Tarquinii, filii ejus regis, cui ipſe ſucceſſerat, & filiæ ſuæ, quam

Tarquinius habebat uxorem.

VIII. Lucius Tarquinius Superbus, ſeptimus atque ultimus Regum, Volſcos, (quæ gens ad Campaniam euntibus non longè ab Urbe eſt) vicit; Gabios civitatem, & Sueſſam Pometiam ſubegit, cum Thuſcis pacem fecit, & Templum Jovi in Capitolio ædificavit. Poſtea Ardeam oppugnans, in octavo decimo milliario ab Urbe poſitam civitatem, imperium perdidit. Nam cùm filius ejus, & ipſe Tarquinius junior, nobiliſſimam fœminam Lucretiam, eandemque pudiciſſimam, Collatini uxorem, ſtuprâſſet, eaque de injuriâ marito, & patri, & amicis queſta fuiſſet, in omnium conſpectu ſe occidit. Propter quam cauſam Brutus, parens, & ipſe Collatinus, populum concitavit & Tarquinio ademit imperium. Mox exercitus quoque eum, qui civitatem Ardeam cum ipſo rege oppugnabat, reliquit: venienſque ad Urbem rex, portis clauſis, excluſus eſt. Cùmque imperâſſet annos viginti quinque, cum uxore & liberis ſuis fugit.

Ita Romæ regnatum eſt per ſeptem reges annis ducentis quadraginta tribus,

cùm adhuc Roma, ubi plurimùm, vix uſque ad quintum decimum milliarium poſſideret.

IX. Hinc Conſules cœpere pro uno rege duo hac causâ creari, ut, ſi unus malus eſſe voluiſſet, alter eum, habens poteſtatem ſimilem, coërceret. Et placuit, ne imperium longiùs quàm annum unum haberent: ne per diuturnitatem poteſtatis inſolentiores redderentur, ſed civiles ſemper eſſent, qui ſe poſt annum ſcirent futuros eſſe privatos. Fuerunt igitur anno primo, expulſis regibus, Conſules, Lucius Junius Brutus, [qui maximè egerat ut Tarquinius pelleretur,] & Tarquinius Collatinus, maritus Lucretiæ. Sed Tarquinio Collatino ſtatim ſublata dignitas eſt; placuerat enim ne quiſquam in Urbe maneret, qui Tarquinius vocaretur. Ergo accepto omni patrimonio ſuo ex Urbe migravit: & loco ipſius factus eſt Valerius Publicola Conſul. Commovit tamen bellum urbi Romanæ rex Tarquinius, qui fuerat expulſus; & collectis multis gentibus, ut in regnum poſſet reſtitui, dimicavit.

X. In primâ pugnâ Brutus Conſul & Aruns Tarquinii filius invicem ſe occide-

runt. Romani tamen ex eâ pugnâ victores recesserunt. Brutum Romanæ matronæ defensorem pudicitiæ suæ, quasi communem patrem, per annum luxerunt. Valerius Publicola Spurium Lucretium Tricipitinum collegam sibi fecit, Lucretiæ patrem : quo morbo mortuo, iterum Horatium Pulvillum collegam sibi sumpsit. Ita primus annus quinque Consules habuit : cùm Tarquinius Collatinus Urbe cessisset propter nomen, Brutus prœlio periisset, Sp. Lucretius morbo mortuus esset.

X I. Secundo quoque anno iterum Tarquinius, ut reciperetur in regnum, bellum Romanis intulit, auxilium ei ferente Porsenâ Thusciæ rege, & Romam penè cepit. Verùm tùm quoque victus est. Tertio anno post reges exactos, Tarquinius cùm suscipi non posset in regnum, neque ei Porsena, qui pacem cum Romanis fecerat, auxilium præstaret, Tusculum se contulit, quæ civitas non longè ab Urbe est : atque ibi per quatuordecim annos privatus cum uxore persenuit. Quarto anno post reges exactos, cùm Sabini Romanis bellum intulissent, victi sunt; & de his est

triumphatum. Quinto anno Lucius Valerius ille Bruti collega, & quartùm Consul, fataliter mortuus est, adeò pauper ut, collatis à populo nummis, sumptum habuerit sepulturæ, quem matronæ, sicut Brutum, annum luxerunt.

XII. Nono anno post reges exactos, cùm gener Tarquinii, ad injuriam soceri vindicandam, ingentem collegisset exercitum, nova Romæ dignitas est creata, quæ Dictatura appellatur, major quàm Consulatus. Eodem anno etiam Magister Equitum factus est, qui Dictatori obsequeretur. Neque quidquam similius potest dici, quàm Dictatura antiqua, huic imperii potestati, quam nunc Tranquillitas vestra habet, maximè cùm Augustus quoque Octavianus, de quo postea dicemus, & ante eum, Caius Cæsar, sub Dictaturæ nomine atque honore regnaverint. Dictator autem Romæ primus fuit Lartius: Magister Equitum primus, Spurius Cassius.

XIII. Sexto decimo anno post reges exactos, seditionem populus Romæ fecit, tanquam à Senatu atque Consuli-

bus premeretur. Tùm & ipſe ſibi Tribunos Plebis, quaſi proprios judices & defenſores creavit, per quos contra Senatum & Conſules tutus eſſe poſſet.

XIV. Sequenti anno Volſci contra Romanos bellum reparaverunt: & victi acie, etiam Coriolos civitatem, quam habebant optimam, perdiderunt.

XV. Octavo-decimo anno poſtquam reges ejecti erant, expulſus ex Urbe Quintius Marcius dux Romanorum, qui Coriolos ceperat Volſcorum civitatem, ad ipſos Volſcos contendit iratus, & auxilia contra Romanos accepit: Romanos ſæpè vicit: uſque ad quintum milliarium urbis acceſſit, oppugnaturus etiam patriam ſuam, legatis, qui pacem petebant, repudiatis, niſi ad eum mater Veturia & uxor Volumnia ex urbe veniſſent: quarum fletu & deprecatione ſuperatus removit exercitum: atque hic ſecundus poſt Tarquinium fuit, qui dux contra patriam ſuam eſſet.

XVI. Cæſone Fabio & Tito Virginio Conſulibus trecenti nobiles homines, qui ex Fabiâ Familiâ erant, contra Vejentes bellum ſoli ſuſceperunt, promittentes Senatui & Populo per ſe omne

certamen implendum. Itaque profecti omnes nobiles, & qui singuli magnorum exercituum duces esse deberent, in prœlio conciderunt. Unus omninò superfuit ex tantâ familiâ, qui propter ætatem puerilem duci non potuerat ad pugnam. Post hæc census in Urbe habitus est, & inventa sunt civium capitum CXIX. millia.

XVII. Sequenti anno, cùm in Algido monte, ab Urbe duodecimo fermè milliario, Romanus obsideretur exercitus, Lucius Quintius Cincinnatus Dictator est factus: qui agrum quatuor jugerum possidens, manibus suis colebat. Is, cùm in opere & arans esset inventus, sudore deterso, togam prætextam accepit: & cæsis hostibus, liberavit exercitum.

XVIII. Anno CCC. & altero ab Urbe conditâ, imperium Consulare cessavit, & pro duobus Consulibus, decem facti sunt qui summam potestatem haberent, Decemviri nominati. Sed cùm primo anno benè egissent, secundo unus ex iis Appius Claudius, Virginii cujusdam, qui honestis jam stipendiis contra Latinos in monte Algido milita-

bat, filiam virginem corrumpere voluit: quam pater occidit, ne ſtuprum à Decemviro ſuſtineret: & regreſſus ad milites, movit tumultum. Sublata eſt Decemviris poteſtas, ipſique damnati ſunt.

XIX. Anno trecenteſimo decimoquinto ab urbe conditâ, Fidenates contra Romanos rebellaverunt. Auxilium præſtabant his Vejentes, & rex Vejentium Tolumnius: quæ ambæ civitates tam vicinæ urbi ſunt, ut Fidenæ ſeptimo, Vejentes XVIII. milliario abſint. Conjunxerunt ſe his & Volſci. Sed M. Æmilio Dictatore, & Lucio Quintio Cincinnato Magiſtro Equitum victi, etiam regem perdiderunt: Fidenæ captæ, & exciſæ. Poſt XX. inde annos, Vejentani rebellaverunt. Dictator contra ipſos miſſus eſt Furius Camillus, qui primùm eos vicit acie; mox etiam civitatem diu obſidens cepit, antiquiſſimam, Italiæque ditiſſimam. Poſt eam cepit & Faliſcos, non minùs nobilem civitatem. Sed commota eſt ei invidia, quaſi prædam malè diviſiſſet, damnatuſque ob eam cauſam, expulſus civitate eſt.

XX. Statim Galli Senones ad Urbem

venerunt; & victos Romanos XI. milliario ab Urbe Româ, apud flumen Alliam secuti, etiam Urbem occupaverunt; neque defendi quidquam nisi Capitolium potuit: quod cùm diu obsedissent, & jam Romani fame laborarent, à Camillo, qui in vicinâ civitate exulabat, Gallis superventum est, gravissimèque victi sunt; postea tamen, accepto etiam auro, ne Capitolium obsiderent, recesserunt: sed secutus eos Camillus, ita cecidit, ut & aurum, quod his datum fuerat, & omnia quæ ceperant militaria signa, revocaret Ita tertiùm triumphans urbem ingressus est, & appellatus Secundus Romulus, quasi & ipse patriæ conditor.

EUTROPII

BREVIARIUM

HISTORIÆ ROMANÆ.

LIBER II.

I. ANNO CCCLXV. ab Urbe conditâ, post captam autem primo, dignitates mutatæ sunt: & pro duobus Consulibus facti Tribuni Militares Consulari potestate,

Hinc jam cœpit Romana res crescere. Nam Camillus eo anno Volscorum civitatem, quæ per septuaginta annos bellum gesserat, vicit & Æquorum urbem & Sutrinorum; atque omnes, deletis eorum exercitibus, occupavit; & tres simul triumphos egit.

II. Titus etiam Quintius Cincinnatus Prænestinos, qui úsque ad urbis Romæ portas bello venerant, persequutus, ad flumen Alliam vicit: & civitates, quæ sub ipsis agebant, Romanis adjunxit, ipsum Præneste aggressus, in deditionem accepit: quæ omnia ab eo gesta sunt viginti diebus, triumphusque ipsi decretus.

III. Verùm dignitas Tribunorum Militarium non diu perseveravit. Nam post aliquantum, nullos placuit fieri: & quadriennium ita in Urbe fluxit, ut potestates ibi majores non essent. Resumpserunt tamen Tribuni Militares consulari potestate iterum dignitatem, & triennio perseveraverunt. Rursus Consules facti.

IV. Lucio Genucio, & Quinto Servilio Consulibus mortuus est Camillus: honor ei secundus post Romulum delatus est.

V. Titus Quintius Dictator adversùs Gallos, qui in Italiam venerant, missus est. Hi ab Urbe quarto milliario trans Anienem fluvium consederant. Nobilissimus de Senatoribus Titus Manlius provocantem Gallum ad singulare certamen, congressus occîdit: & sublato torque aureo, colloque suo imposito, in perpetuum Torquati sibi & posteris cognomen accepit. Galli fugati sunt: mox per Caium Sulpicium Dictatorem etiam victi. Non multo post à Caio Marcio Thusci victi sunt: septem millia captivorum ex his in triumphum ducti.

VI. Census iterum habitus est; & cùm Latini, qui à Romanis subacti erant, milites præstare nollent, ex Romanis tantùm tirones lecti sunt, factæque legiones decem, qui modus sexaginta vel ampliùs armatorum millia efficiebat, parvis adhuc Romanis rebus, tanta tamen in re militari virtus erat. Quæ cùm profectæ essent adversùs Gallos, duce Lucio Furio Camillo, quidam ex Gallis unum è Romanis, qui esset optimus, provocavit. Tùm se Marcus Valerius Tribunus Militum obtulit: & cùm processisset armatus, corvus ei supra

dextrum brachium sedit; mox commissâ adversùs Gallum pugná, idem corvus alis & unguibus Galli oculos verberavit, ne rectum posset aspicere: ita ut à Tribuno Valerio interfectus, non solùm victoriam ei, sed etiam nomen dederit; nam postea idem, Corvinus est dictus; ac propter hoc meritum, annorum trium & viginti, Consul est factus.

VII. Latini, qui noluerant milites dare, hoc quoque à Romanis exigere cœperunt, ut unus Consul, ex eorum; alter, ex Romanorum populo crearetur. Quod cùm esset negatum, bellum contra eos susceptum est, & ingenti pugnâ superati sunt: ac de his perdomitis triumphatum est. Statuæ Consulibus ob meritum victoriæ in Rostris positæ sunt.

VIII. Jam Romani potentes esse cœperant; bellum enim in centesimo & tricesimo ferè milliario ab Urbe apud Samnites gerebatur, qui medii sunt inter Picenum, Campaniam & Apuliam. L. Papirius Cursor cum honore Dictatoris ad id bellum profectus est, qui, cùm Romam rediisset, Q. Fabio Maximo Magistro Equitum, quem apud exercitum reliquit, præcepit, ne se absente pugnaret,

pugnaret. Ille, occaſione repertâ, feliciſſimè dimicavit, & Samnites delevit. Ob quam rem à Dictatore capitis damnatus, quòd ſe vetante pugnâſſet, ingenti favore militum & populi liberatus eſt: tantâ Papirio ſeditione commotâ, ut penè ipſe interficeretur.

IX. Poſtea Samnites, Romanos, Tito Veturio & Spurio Poſthumio Conſulibus, ingenti dedecore vicerunt, & ſub jugum miſerunt. Pax tamen à Senatu & populo ſoluta eſt, quæ cum ipſis propter neceſſitatem facta fuerat. Poſtea Samnites victi ſunt à L. Papirio Conſule: ſeptem millia eorum ſub jugum miſſa. Papirius de Samnitibus triumphavit. Eo tempore Appius Claudius Cenſor aquam Claudiam induxit, & viam Appiam ſtravit. Samnites, reparato bello, Q. Fabium Maximum vicerunt, tribus millibus hominum occiſis. Poſtea cùm pater ejus Fabius Maximus legatus datus fuiſſet, & Samnites vicit, & plurima eorum oppida cepit. Deinde P. Cornelius Rufinus, Manius Curius Dentatus, ambo Conſules contra Samnites miſſi, ingentibus prœliis eos confecêre. Tum bellum cum Samnitibus per annos

novem & quadraginta actum sustulerunt, neque ullus hostis fuit intra Italiam, qui Romanam virtutem magis fatigaverit.

X. Interjectis aliquot annis, iterum se Gallorum copiæ contra Romanos Thuscis Samnitibusque junxerunt: sed cùm Romam tenderent, à Cn. Cornelio Dolabellâ Consule deletæ sunt.

XI. Eodem tempore Tarentinis, qui jam in ultimâ Italiâ sunt, bellum indictum est; quia legatis Romanorum injuriam fecissent. Hi Pyrrhum Epiri regem contra Romanos in auxilium poposcerunt, qui ex genere Achillis originem trahebat. Is mox ad Italiam venit, tùmque primùm Romani cum transmarino hoste dimicaverunt. Missus est contra eum Consul P. Valerius Lævinus: qui cùm exploratores Pyrrhi cepisset, jussit eos per castra duci, ostendique omnem exercitum, tùmque dimitti, ut renuntiarent Pyrrho, quæcumque à Romanis agerentur. Commissâ mox pugnâ cùm jam Pyrrhus fugeret, elephantorum auxilio vicit: quos incognitos Romani expaverunt, sed nox prœlio finem dedit. Lævinus tamen per noctem fugit,

Pyrrhus Romanos mille octingentos cepit, eosque summo honore tractavit; occisos sepelivit. Quos cùm adverso vulnere & truci vultu, etiam mortuos, jacere vidisset, tulisse ad cœlum manus dicitur, cum hac voce: *Se totius orbis dominum esse potuisse, si tales sibi milites contigissent.*

XII. Postea Pyrrhus, junctis sibi Samnitibus, Lucanis, Brutiisque Romam perrexit; omnia ferro igneque vastavit, Campaniam depopulatus est; atque ad Præneste venit, milliario ab Urbe octavo-decimo. Mox terrore exercitûs, qui eum cum Consule sequebatur, in Campaniam se recepit. Legati ad Pyrrhum de redimendis captivis missi, ab eo honorificè suscepti sunt: captivos sine pretio Romam misit. Unum ex legatis Romanorum Fabricium sic admiratus est, ut, cùm eum pauperem esse cognovisset, quartâ parte regni promissâ sollicitare voluerit, ut ad se transiret; contemptusque à Fabricio est. Quare cùm Pyrrhus ingenti Romanorum admiratione teneretur, legatum misit, qui pacem æquis conditionibus peteret, præcipuum virum Cineam nomine;

ita ut Pyrrhus partem Italiæ, quam jam armis occupaverat, obtineret.

XIII. Pax displicuit; remandatumque Pyrrho à Senatu est, eum cum Romanis, nisi ex Italiâ recessisset, pacem habere non posse. Tum Romani jusserunt captivos omnes, quos Pyrrhus reddiderat, infames haberi, qui se armis defendere potuissent; nec antè eos ad veterem statum reverti, quàm sibi notorum hostium occisorum spolia retulissent. Ita legatus Pyrrhi reversus est, à quo cùm quæreret Pyrrhus, qualem Romam comperisset, Cineas dixit, *regum se patriam vidisse*: scilicet tales illic ferè omnes, qualis unus Pyrrhus apud Epirum & reliquam Græciam putaretur. Missi sunt contra Pyrrhum duces P. Sulpicius, & Decius Mus Consules. Certamine commisso, Pyrrhus vulneratus est, elephanti interfecti, viginti millia cæsa hostium; & ex Romanis tantùm quinque millia. Pyrrhus Tarentum fugatus.

XIV. Interjecto anno, contra Pyrrhum Fabricius est missus; qui priùs inter legatos sollicitari non potuerat, quartâ parte regni promissâ. Tùm, cùm vicina castra ipse & rex haberent, me-

dicus Pyrrhi ad eum nocte venit, promittens veneno Pyrrhum occisurum, si sibi aliquid polliceretur; quem Fabricius vinctum reduci jussit ad dominum, Pyrrhoque dici, quæ contra caput ejus medicus spopondisset. Tunc rex admirans eum dixisse fertur: *Ille est Fabricius, qui difficiliùs ab honestate quàm sol à cursu suo averti potest.* Tum rex in Siciliam profectus est. Fabricius, victis Samnitibus & Lucanis, triumphavit. Consules deinde Manius Curius Dentatus, & Cornelius Lentulus, adversùm Pyrrhum missi sunt, & Curius contra eum pugnavit: exercitum ejus cecîdit; ipsum Tarentum fugavit, castra cepit. Eâ die cæsa sunt hostium viginti tria millia. Curius Dentatus in Consulatu triumphavit. Primus Romam elephantos quatuor duxit. Pyrrhus etiam à Tarento mox recessit, & apud Argos Græciæ civitatem occisus est.

XV. Caio Fabricio Luscino, C. Claudio Cinnâ, Consulibus, anno Urbis conditæ CCCCLXI. Legati Alexandrini à Ptolemæo missi Romam venêre; & à Romanis amicitiam, quam

petierant, obtinuerunt.

XVI. Quintio Gulone, C. Fabio Pictore Consulibus, Picentes bellum commovêre; & ab insequentibus Consulibus Publ. Sempronio, Appio Claudio victi sunt: & de his triumphatum est. Conditæ à Romanis civitates, Ariminum in Galliâ, & Beneventum in Samnio.

XVII. Marco Attilio Regulo, Lucio Junio Libone Consulibus, Salentinis in Apuliâ bellum indictum est: captique sunt cum civitate simul Brundusini, & de his iterum triumphatum est.

XVIII. Anno CCCCLXXVII. cùm jam clarum urbis Romæ nomen esset, arma tamen extra Italiam non mota fuerant. Ut igitur cognosceretur, quæ copiæ Romanorum essent, census est habitus: inventa sunt civium capita ducenta & nonaginta duo millia, trecenta & triginta quatuor, quanquam à conditâ Urbe nunquam bella cessâssent; & contra Afros bellum susceptum est primum, Appio Claudio, Quinto Fulvio Consulibus. In Siciliâ contra eos pugnatum est, & Appius Claudius de Afris & rege Siciliæ Hie-

rone triumphavit.

XIX. Insequenti anno, M. Valerio Maximo & M. Otacilio Consulibus, in Siciliâ à Romanis res magnæ gestæ sunt. Taurominitani, Catanenses, & præterea quinquaginta civitates, in fidem acceptæ sunt. Tertio anno in Siciliâ contra Hieronem regem Siculorum bellum paratum est. Is cùm omni nobilitate Syracusanorum pacem à Romanis impetravit, deditque argenti talenta ducenta; Afri in Siciliâ victi sunt, & de his secundò Romæ triumphatum est.

XX. Quinto anno belli Punici, quod contra Afros gerebatur, primùm Romani, C. Duillio & Cn. Cornelio Asinâ Consulibus, in mari dimicaverunt, paratis navibus rostratis, quas Liburnas vocant. Consul Cornelius fraude deceptus est. Duillius, commisso prœlio, Carthaginensium ducem vicit, triginta & unam navem cepit, quatuor-decim mersit, septem millia hostium cepit, tria millia occîdit: neque ulla victoria Romanis gratior fuit: quòd invicti terrâ, jam etiam mari plurimùm possent. Caio Aquilio Floro, Lucio Scipione Consulibus, Scipio

Corsicam & Sardiniam vastavit : multa millia inde captivorum abduxit , & triumphum egit.

XXI. L. Manlio Vulsone, M. Attilio Regulo Consulibus, bellum in Africam translatum est contra Hamilcarem Carthaginensium ducem, in mari pugnatum, victusque est : nam perditis sexaginta quatuor navibus, retrò se recepit : Romani viginti duas amiserunt; sed cùm in Africam transiissent, primam Clypeam Africæ civitatem in deditionem acceperunt. Consules usque ad Carthaginem processerunt; multisque vastatis oppidis, Manlius victor Romam rediit, & viginti septem millia captivorum reduxit. Attilius Regulus in Africâ remansit. Is contra Afros aciem instruxit, contra tres Carthaginensium duces dimicans, victor fuit : octo-decim millia hostium cecîdit, quinque millia cum octo elephantis cepit : septuaginta tres civitates in fidem accepit. Tùm victi Carthaginenses, pacem à Romanis petierunt ; quam cùm Regulus nollet, nisi durissimis conditionibus, dare, Afri auxilium à Lacædemoniis petierunt : & duce Xanthippo,

qui

qui à Lacædemoniis missus fuerat, Romanorum dux Regulus victus est ultimâ pernicie; nam duo millia hominum tantùm ex omni Romano exercitu remanserunt, quindecim millia cum Imperatore Regulo capta sunt, triginta millia occisa; Regulus ipse in catenas conjectus.

XXII. Marco Æmilio Paulo, Servio Fulvio Nobiliore Consulibus, ambo Romani Consules ad Africam profecti sunt, cum trecentarum navium classe; primùm Afros navali certamine superant. Æmilius Consul centum & quatuor naves hostium demersit, triginta cum pugnatoribus cepit; quindecim millia hostium aut occidit, aut cepit; militem suum ingenti prædâ ditavit: & subacta Africa tùm fuisset, nisi quòd tanta fames erat, ut diutiùs expectare exercitus non posset. Consules cum victrici classe redeuntes, circa Siciliam naufragium passi sunt: & tanta tempestas fuit, ut ex quadringentis sexaginta quatuor navibus, octoginta servari vix potuerint: neque ullo tempore tanta maritima tempestas audita est. Romani tamen statim ducentas na-

ves reparaverunt. Neque in aliquo animus his infractus fuit.

XXIII. Cnæus Servilius Cæpio, & C. Sempronius Blæſus Conſules cum ducentis ſexaginta navibus ad Africam profecti ſunt : aliquot civitates ceperunt : prædam ingentem reducentes, naufragium paſſi ſunt. Itaque cùm continuæ calamitates Romanis diſplicerent, decrevit Senatus, ut à maritimis præliis recederetur, & tantùm ſexaginta naves ad præſidium Italiæ ſalvæ eſſent.

XXIV. Lucio Cæcilio Metello, Caio Furio Placido Conſulibus, Metellus in Siciliâ Afrorum ducem cum centum & triginta elephantis, & magnis copiis venientem ſuperavit. Viginti millia hoſtium cecìdit, ſex & viginti elephantos cepit, reliquos errantes per Numidas, quos in auxilium habebat, collegit, & Romam deduxit ingenti pompâ; cùm centum & triginta elephantorum numerus omnia itinera compleret. Poſt hæc mala Carthaginenſes Regulum ducem, quem ceperant, petierunt, ut Romam proficiſceretur, & pacem à Romanis obtineret, ac permutationem captivorum faceret.

XXV. Ille Romam cùm veniſſet, inductus in Senatum, nihil quaſi Romanus egit; dixitque, *Se ex illâ die, quâ in poſtatem Afrorum veniſſet, Romanum eſſe deſiiſſe.* Itaque & uxorem à complexu removit, & Romanis ſuaſit, ne pax cum Pœnis fieret: *Illos enim, fractos tot caſibus, ſpem nullam habere; Se tanti non eſſe, ut tot millia captivorum propter unum ſe & ſenem, & paucos, qui ex Romanis capti fuerant, redderentur.* Itaque obtinuit. Nam Afros pacem petentes nullus admiſit: ipſe Carthaginem rediit; offerentibuſque Romanis, ut eum Romæ tenerent, negavit ſe in eâ urbe manſurum, in quâ poſtquam Afris ſervierat, dignitatem honeſti civis habere non poſſet. Regreſſus igitur ad Africam, omnibus ſuppliciis extinctus eſt.

XXVI. P. Claudio Pulchro, C. Junio Conſulibus, Claudius contra auſpicia pugnavit, & à Carthaginenſibus victus eſt. Nam ex ducentis & viginti navibus, cum triginta fugit: nonaginta cum pugnatoribus captæ ſunt, demerſæ cæteræ, viginti millia capta. Alius quoque Conſul claſſem naufragio

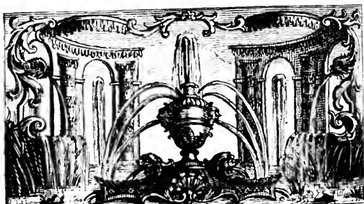
amisit, exercitum tamen salvum habuit; quia vicina litora erant.

XXVII. Caio Luctatio Catulo, Aulo Posthumio Albino Consulibus, anno belli Punici XXIII. Catulo bellum contra Afros commissum est. Profectus est cum trecentis navibus in Siciliam. Afri contra ipsum quadringentas paraverunt. Luctatius Catulus navem æger ascendit : vulneratus enim in pugnâ superiore fuerat. Contra Lylibæum civitatem Siciliæ pugnatum est ingenti virtute Romanorum ; nam septuaginta tres Carthaginensium naves captæ sunt, centum & vigintiquinque demersæ ; triginta duo millia hostium capta, tredecim occisa : infinitum auri argentique pondus in potestatem Romanorum redactum. Ex classe Romanâ duodecim naves demersæ ; pugnatum est VI. Idus Martias. Statim Carthaginenses pacem petierunt, tributaque iis pax ; captivi Romanorum, qui tenebantur à Carthaginensibus, redditi sunt. Etiam Carthaginenses petierunt, ut redimi eos captivos liceret, quos ex Afris Romani tenebant. Senatus jussit sine pretio dari eos qui in

publicâ custodiâ essent : qui autem à privatis tenerentur , ut, pretio dominis reddito , Carthaginem redirent ; atque id pretium ex fisco magis quàm à Carthaginensibus solveretur.

XXVIII. Quintus Luctatius , Aulus Manlius , Consules creati bellum Faliscis intulerunt : quæ civitas Italiæ opulenta quondam fuit : quod ambo Consules intra sex dies quàm venerant , transegerunt , quindecim millibus hostium cæsis , cæteris pace concessâ , agro tamen ex medietate sublato.

EUTROPII
BREVIARIUM
HISTORIÆ ROMANÆ.

LIBER III.

I. FINITO igitur Punico bello, quod per viginti quatuor annos contractum eſt, Romani jam clariſſimâ gloriâ noti, legatos ad Ptolemæum Ægypti regem miſerunt, auxilia

promittentes; qùia rex Syriæ Antiochus ei bellum intulerat. Ille gratias Romanis egit, auxilia non accepit: jam enim fuerat pugna transacta. Eodem tempore potentissimus rex Siciliæ Hiero Romam venit ad ludos spectandos, & ducenta millia modiorum tritici populo dono dedit.

II. Lucio Cornelio Lentulo, Fulvio Flacco Consulibus, quibus Hiero Romam venerat, etiam contra Ligures intra Italiam bellum gestum est, & de his triumphatum. Carthaginenses tùm bella reparare tentabant, Sardinienses, qui ex conditione pacis Romanis parere debebant, ad rebellandum impellentes. Venit tamen legatio Carthaginensium Romam, & pacem impetravit.

III. Tito Manlio Torquato, Caio Attilio Balbo Consulibus, de Sardis triumphatum est: & pace omnibus locis factâ, Romani nullum bellum habuerunt, quod his post Romam conditam semel tantùm, Numâ Pompilio regnante, contigerat.

IV. Lucius Posthumius Albinus, Cnæus Fulvius Centumalus Consules

bellum contra Illyrios gesserunt: & multis civitatibus captis, etiam reges in deditionem acceperunt; tùm primùm de Illyriis triumphatum est.

V. Lucio Æmilio Consule ingentes Gallorum copiæ Alpes transierunt: sed pro Romanis tota Italia consensit; traditumque est Fabio historico, qui ei bello interfuit, octingenta millia hominum parata ad id bellum fuisse: sed res per Consules tantùm prosperè gesta est; quadraginta millia hostium interfecta sunt, & triumphus Æmilio decretus.

VI. Aliquot deinde annis pòst, contra Gallos intra Italiam pugnatum est: finitumque est bellum Marco Claudio Marcello, Cn. Cornelio Scipione Consulibus. Tunc Marcellus cum parvâ manu equitum dimicavit, & regem Gallorum, Viridomarum nomine, manu suâ occidit. Postea cum collegâ suo ingentes copias Gallorum peremit; Mediolanum expugnavit; grandem prædam Romam pertulit: ac triumphans Marcellus spolia Galli stipiti imposita humeris suis vexit.

VII. M. Minucio, P. Cornelio

Coss. Istris bellum illatum est, quia latrocinati naves Romanorum fuerant quæ frumenta exhibebant, perdomitique sunt omnes. Eodem anno bellum Punicum secundum Romanis illatum est per Annibalem Carthaginensium ducem, qui Saguntum Hispaniæ civitatem, Romanis amicam, oppugnare aggressus est, agens vicesimum ætatis annum, copiis congregatis centum & quinquaginta millibus peditum, & viginti millibus equitum. Huic Romani per legatos nuntiaverunt, ut bello abstineret. Is legatos admittere noluit. Romani etiam Carthaginem miserunt, ut mandaretur Annibali, ne bellum contra socios populi Romani gereret; sed dura responsa à Carthaginensibus reddita. Saguntini interea fame victi sunt; captique ab Annibale, ultimis pœnis afficiuntur.

VIII. Tùm Publius Cornelius Scipio cum exercitu in Hispaniam profectus est, Tiberius Sempronius in Siciliam: bellum Carthaginensibus indictum est. Annibal relicto in Hispaniâ fratre Asdrubale, Pyrenæum transiit: Alpes, adhuc in eâ parte invias, sibi patefecit. Traditur ad Italiam octoginta millia

peditum, & viginti millia equitum, ſeptem & triginta elephantos adduxiſſe. Interea multi Ligures & Galli Annibali ſe junxerunt. Sempronius Gracchus, cognito ad Italiam Annibalis adventu, è Siciliâ exercitum Ariminum trajecit.

IX. Publius Cornelius Scipio Annibali primus occurrit: commiſſo prælio, fugatis ſuis, ipſe vulneratus in caſtra rediit. Sempronius Gracchus & ipſe conflixit apud Trebiam amnem: is quoque vincitur. Annibali multi ſe in Italiâ dediderunt. Inde ad Tuſciam veniens Annibal, Flaminio Conſuli occurrit: ipſum Flaminium interemit: Romanorum viginti quinque millia cæſa ſunt: cæteri diffugerunt. Miſſus eſt adverſùs Annibalem poſtea à Romanis Quintus Fabius Maximus. Is eum, differendo pugnam, ab impetu fregit: mox inventâ occaſione vicit.

X. DXL. anno à conditâ Urbe, L. Æmilius Paulus, P. Terentius Varro, contra Annibalem mittuntur, Fabioque ſuccedunt: qui [Fabius] ambos Conſules monuit, ut Annibalem callidum & impatientem ducem non aliter vincerent, quàm prælium differendo. Ve-

rùm cùm impatientiâ Varronis Consulis, contradicente Consule altero, apud vicum, qui Cannæ appellatur, in Apuliâ pugnatum esset, ambo Consules ab Annibale vincuntur. In eâ pugnâ tria millia Afrorum pereunt; magna pars de exercitu Annibalis sauciatur: nullo tamen Punico bello Romani graviùs accepti sunt; periit enim in eo Æmilius Paulus Consul: Consulares & Prætorii viginti, Senatores capti aut occisi triginta, nobiliores viri trecenti, militum quadraginta millia; equitum tria millia & quingenti; in quibus malis nemo tamen Romanorum, pacis mentionem habere dignatus est. Servi, quod nunquam antè, manu missi, & milites facti sunt.

XI. Post eam pugnam multæ Italiæ civitates, quæ Romanis paruerant, se ad Annibalem transtulerunt. Annibal Romanis obtulit, ut captivos redimerent: responsumque est à Senatu, eos cives non esse necessarios, qui, cùm armati essent, capi potuissent. Ille omnes postea variis suppliciis interfecit, & tres modios aureorum annulorum Carthaginem misit, quos è manibus

equitum Romanorum, Senatorum, & militum, detraxerat. Interea in Hiſpaniâ, ubi frater Annibalis Aſdrubal remanſerat cum magno exercitu, ut eam totam Afris ſubigeret, à duobus Scipionibus Romanis ducibus vincitur; perditque in pugnâ triginta quinque millia hominum. Ex his capiuntur decem millia, occiduntur viginti quinque. Mittuntur ei à Carthaginenſibus ad reparandas vires duodecim millia peditum, quatuor millia equitum, viginti elephanti.

XII. Anno quarto poſtquam in Italiam Annibal venit, Marcus Claudius Marcellus Conſul apud Nolam, civitatem Campaniæ, contra Annibalem benè pugnavit. Annibal multas civitates Romanorum per Apuliam, Calabriam, & Brutios occupavit, quo tempore etiam rex Macedoniæ Philippus ad eum legatos miſit, promittens auxilia contra Romanos, ſub hac conditione, ut deletis Romanis, ipſe quoque contra Græcos ab Annibale auxilia acciperet. Captis igitur legatis Philippi, & re cognitâ, Romani in Macedoniam Marcum Valerium Lævinum ire juſſe-

runt; in Sardiniam Titum Manlium Torquatum Proconſulem: nam etiam èa ſollicitata ab Annibale, Romanos deſeruerat.

XIII. Ita uno tempore quatuor locis pugnabatur; in Italiâ, contra Annibalem; in Hiſpaniâ, contra fratrem ejus Aſdrubalem; in Macedoniâ, contra Philippum; in Sardiniâ, contra Sardos, & alterum Aſdrubalem Carthaginenſem. Is à Tito Manlio Proconſule, qui ad Sardiniam miſſus fuerat, vivus eſt captus; occiſa cum eo duodecim millia, capti mille quingenti; & à Romanis Sardinia ſubacta. Manlius victor captivos & Aſdrubalem Romam reportavit. Interea etiam Philippus à Lævino in Macedoniâ vincitur, & in Hiſpaniâ à Scipionibus Aſdrubal, & Mago tertius frater Annibalis.

XIV. Decimo anno poſtquam Annibal in Italiam venerat, P. Sulpicio, Cn. Fulvio Conſulibus, Annibal uſque ad quartum milliarium Urbis acceſſit, equites ejus uſque ad portas. Mox Conſulum metu cum exercitu venientium, Annibal ad Campaniam ſe recepit. In Hiſpaniâ à fratre Aſdrubale

ambo Scipiones, qui per multos annos victores fuerant, interficiuntur: exercitus tamen integer remansit; casu enim magis quam virtute erant decepti, quo tempore etiam à Consule Marcello Siciliæ magna pars capta est, quam tenere Afri cœperant: & ex nobilissimâ urbe Syracusanâ præda ingens Romam perlata est. Lævinus in Macedoniâ cum Philippo & multis Græciæ populis, & rege Asiæ Attalo, amicitiam fecit: & ad Siciliam profectus, Annonem quendam Afrorum ducem apud Agrigentum civitatem cum ipso oppido cepit, eumque Romam cum captivis nobilibus misit; quadraginta civitates in deditionem accepit, sex & viginti expugnavit. Ita omni Siciliâ receptâ, Macedoniâ fractâ, cum ingenti gloriâ Romam regressus est. Annibal in Italiâ Cn. Fulvium Consulem subitò aggressus, cum octo millibus hominum interfecit.

XV. Interea ad Hispanias, ubi occisis duobus Scipionibus nullus Romanus dux erat, Publius Cornelius Scipio mittitur, filius Publii Scipionis, qui ibidem bellum gesserat annos natus

quatuor & viginti, vir Romanorum omnium & suâ ætate, & posteriori tempore ferè primus. Is Carthaginem Hispaniæ capit, in quâ omne aurum & argentum, & belli apparatum Afri habebant: nobilissimos quoque obsides, quos ab Hispanis acceperat Magonem, etiam fratrem Annibalis ibidem capit, quem Romam cum aliis mittit. Romæ ingens lætitia post hunc nuntium fuit. Scipio Hispanorum obsides parentibus reddidit. Quâ re omnes ferè Hispani ad eum uno animo transierunt. Post quæ Asdrubalem Annibalis fratrem victum fugat, & prædam maximam capit.

XVI. Interea in Italiâ Consul Q. Fabius Maximus Tarentum recepit, in quâ ingentes copiæ Annibalis erant; & ibi etiam ducem Annibalis Carthalonem occîdit, viginti quinque millia captivorum vendidit: prædam militibus dispertivit, pecuniam hominum venditorum ad fiscum retulit. Tùm multæ civitates Romanorum, quæ ad Annibalem transierant priùs, rursus se Fabio Maximo reddiderunt. Insequenti anno Scipio in Hispaniâ egregias res egit, & per se, & per fratrem

ſuum Lucium Scipionem : ſeptuaginta civitates recepit. In Italiâ tamen malè pugnatum eſt. Nam Claudius Marcellus Conſul ab Annibale occiſus eſt.

XVII. Tertio anno poſtquam Scipio ad Hiſpaniam profectus fuerat, rurſus res inclytas gerit : regem Hiſpaniarum magno prælio victum in amicitiam accepit, & primus omnium à victo obſides non popoſcit.

XVIII. Deſperans Annibal Hiſpanias contra Scipionem diutiùs poſſe retineri, fratrem ſuum Aſdrubalem ad Italiam cum omnibus copiis evocavit. Is veniens eodem itinere quo etiam Annibal venerat, à Conſulibus Appio Claudio Nerone, & Marco Livio Salinatore, apud Senam Piceni civitatem, in inſidias compoſitas incidit : ſtrenuè tamen pugnans occiſus eſt : ingentes ejus copiæ captæ aut interfectæ ſunt, magnum pondus auri atque argenti Romam relatum. Poſt hæc Annibal diffidere jam de belli cœpit eventu, & Romanis ingens animus acceſſit. Itaque & ipſi evocârunt ex Hiſpaniâ Publium Cornelium Scipionem. Is Romam cum ingenti gloriâ venit.

XIX.

XIX. Quinto Cæcilio, Lucio Valerio Consulibus omnes civitates, quæ in Brutiis ab Annibale tenebantur, Romanis se tradiderunt.

XX. Anno XIV. postquam in Italiam Annibal venerat, Scipio, qui multa benè in Hispaniâ egerat, Consul est factus, & in Africam missus: cui viro divinum quiddam inesse existimabatur: adeò ut putaretur etiam cum Numinibus habere sermonem. Is in Africâ contra Annonem ducem Afrorum pugnat, exercitum ejus interficit. Secundo prælio castra cepit, cum quatuor millibus & quingentis militibus: undecim millibus occisis. Syphacem Numidiæ regem, qui se Afris conjunxerat, capit, & castra ejus invadit. Syphax cum nobilissimis Numidis, & infinitis spoliis, ab Scipione Romam mittitur; quâ re auditâ, omnis ferè Italia Annibalem deserit; ipse à Carthaginensibus in Africam redire jubetur, quam Scipio vastabat.

XXI. Ità anno XVII. ab Annibale Italia liberata est: quam flens dicitur reliquisse. Legati Carthaginensium pacem à Scipione petierunt: ab eo ad Senatum Romam missi sunt: quadraginta

quinque dies his induciæ datæ ſunt, quouſque Romam ire & regredi poſſent : triginta millia pondo argenti ab his accepta ſunt. Senatus ex arbitrio Scipionis pacem juſſit cum Carthaginenſibus fieri. Scipio his conditionibus dedit ; *Ne ampliùs quàm triginta naves haberent, quingenta millia pondo argenti darent, captivos & perfugas redderent.*

XXII. Interim Annibale veniente ad Africam, pax turbata eſt ; multa hoſtilia ab Afris facta ſunt ; legati tamen eorum ex Urbe venientes, à Romanis capti ſunt, & jubente Scipione dimiſſi. Annibal quoque, frequentibus prœliis victus à Scipione, petiit etiam ipſe pacem. Cùm ventum eſſet ad colloquium, iiſdem conditionibus data eſt, quibus priùs : addita quingentis millibus pondo argenti, centum millia librarum, propter novam perfidiam. Carthaginenſibus conditiones diſplicuerunt, juſſeruntque Annibalem pugnare. Infertur à Scipione & Maſiniſsâ, alio rege Numidarum, qui amicitiam cum Scipione fecerat, Carthagini bellum. Annibal tres exploratores ad Sci-

pionis castra misit: quos captos Scipio circumduci per castra jussit, ostendique eis totum exercitum; mox etiam prandium dari, dimittique, ut renuntiarent Annibali quæ apud Romanos vidissent.

XXIII. Interea prælium ab utroque duce instructum est, quale vix ullâ memoriâ fuit, quùm peritissimi viri copias suas ad bellum educerent. Scipio victor recedit, penè ipso Annibale capto: qui primùm cum multis equitibus, deinde cum viginti, postremò cum quatuor evasit. Inventa in castris Annibalis argenti pondo viginti millia, auri octinginta, cætera supellectili copiosa. Post id certamen pax cum Carthaginensibus facta est: Scipio Romam rediit, & ingenti gloriâ triumphavit, atque Africanus ex eo appellari cœptus est. Finem accepit secundum Punicum bellum, post annum nonum decimum quàm cœperat.

EUTROPII

BREVIARIUM

HISTORIÆ ROMANÆ.

LIBER IV.

I. TRANSACTO Punico bello, ſequutum eſt Macedonicum contra Philippum regem.

II. DLI. anno ab Urbe conditâ, T. Quintius Flamininus adverſùm Philip-

pum regem mittitur: res proſperè geſſit: pax ei data eſt his legibus: *Ne Græciæ civitatibus, quas Romani contra eum deffenderent, bellum inferret: ut captivos & transfugas redderet: quinquaginta ſolùm naves haberet: reliquas Romanis redderet: per annos decem quaterna millia pondo argenti præſtaret; & obſidem daret filium ſuum Demetrium.* T. Quintius etiam Lacedæmoniis intulit bellum; ducem eorum Nabidem vicit; &, quibus voluit conditionibus, in fidem accepit: ingenti gloriâ duxit ante currum nobiliſſimos obſides, Demetrium Philippi filium, & Armenem Nabidis.

III. Tranſacto bello Macedonico, ſequutum eſt Syriacum contra Antiochum regem, P. Cornelio Scipione, M. Acilio Glabrione Conſulibus. Huic Antiocho Annibal ſe junxerat, Carthaginem patriam ſuam, ne Romanis traderetur, relinquens. M. Acilius Glabrio in Achaiâ pugnavit benè. Caſtra regis Antiochi nocturnâ pugnâ capta ſunt: ipſe fugatur. Philippo, quia contra Antiochum Romanis auxilio fuiſſet, filius Demetrius redditus eſt.

IV. L. Cornelio Scipione, C. Lælio Consulibus, Scipio Africanus fratri suo L. Cornelio Scipioni Consuli legatus contra Antiochum profectus est. Annibal, qui cum Antiocho erat, navali prælio victus est. Ipse postea Antiochus circa Sipylum & Magnesiam Asiæ civitatem, à Consule Cornelio Scipione ingenti prælio fusus est. Auxilio fuit Romanis in eâ pugnâ Eumenes, Attali regis frater, qui Eumeniam in Phrygiâ condidit. Quinquaginta millia peditum eo certamine ex parte regis occisa sunt. Tum rex Antiochus pacem petit: quæ iisdem conditionibus datur à Senatu, quanquam victo, quibus antè offerebatur: *Ut ex Europâ & Asiâ recederet, atque intra Taurum se contineret; decem millia talentorum, & viginti obsides præberet; Annibalem concitatorem belli dederet.* Eumeni regi donatæ sunt omnes Asiæ civitates, quas Antiochus bello perdiderat; & Rhodiis, qui auxilium Romanis contra regem Antiochum tulerant, multæ urbes concessæ sunt. Scipio Romam rediit; ingenti gloriâ triumphavit; nomen & ipse, ad imitationem

fratris, Asiatici accepit, [quia Asiam vicerat : sicuti frater ipsius, propter Africam domitam, Africanus appellabatur.]

V. Spurio Posthumio Albino, Q. Marcio Philippo Consulibus, M. Fulvius de Ætolis triumphavit. Annibal, qui victo Antiocho, ne Romanis traderetur, ad Prusiam Bithyniæ regem fugerat, repetitus etiam ab eo est per Titum Quintium Flamininum: &, cùm tradendus esset Romanis, venenum bibit, & apud Libyssam in finibus Nicomediensium sepultus est.

VI. Philippo rege Macedoniæ mortuo, qui & adversùm Romanos bellum gesserat, & postea Romanis contra Antiochum auxilium tulerat, filius ejus Perseus in Macedoniâ rebellavit, ingentibus copiis ad bellum paratis. Nam adjutores habebat Cotyn Thraciæ regem, & Illyrici regem, Gentium nomine; Romanis autem in auxilium erant Eumenes Asiæ rex, Ariarathes Cappadociæ, Antiochus Syriæ, Ptolemæus Ægypti, Masinissa Numidiæ. Prusias autem rex Bithyniæ, quanquam sororem Persei

uxorem haberet, utrisque se æquum præbuit. Dux Romanorum P. Licinius Consul est à rege gravi prælio victus: neque tamen Romani, quamquam superati, regi petenti pacem præstare voluerunt, nisi his conditionibus: *Ut se & suos Senatui & populo Romano dederet.* Mox missus contra eum Lucius Æmilius Paulus Consul, & in Illyricum C. Anicius Prætor, contra Gentium. Sed Gentius facilè uno prælio victus, mox se dedidit. Mater ejus & uxor, & duo filii, frater quoque ejus, simul in potestatem Romanorum venerunt. Ità bello intra dies triginta perfecto, antè cognitum est Gentium victum, quàm cœptum bellum nunciaretur.

VII. Cum Perseo autem Æmilius Paulus Consul III. Nonas Septembris dimicavit; vicitque eum, viginti millibus peditum ejus occisis; equitatus cum rege fugit integer, Romanorum centum milites amissi sunt; urbes Macedoniæ omnes, quas rex tenuerat, Romanis se dediderunt; ipse rex, cùm desereretur ab amicis, venit in Pauli potestatem; sed honorem ei Æmilius

non

non quasi victo habuit : nam & volentem sibi ad pedes cadere non permisit; sed juxta se in sellâ collocavit. Macedonibus & Illyriis hæ leges datæ sunt : *Ut liberi essent, & dimidium eorum tributorum præstarent, quæ regibus præstitissent* : ut appareret populum Romanum pro æquitate magis quàm avaritiâ dimicare; atque in conventu infinitorum populorum Paulus hæc pronuntiavit, & legationes multarum gentium, quæ ad eum venerant, magnificentissimo pavit convivio; dicens : *Ejusdem hominis esse debere & bello vincere, & convivii apparatu elegantem esse.*

VIII. Mox septuaginta civitates Epiri, quæ rebellârant, cepit; prædam militibus distribuit; Romam cum ingenti pompâ rediit, in nave Persei, quæ inusitatæ magnitudinis fuisse traditur, adeò ut sexdecim ordines habuisse dicatur remorum. Triumphavit autem magnificentissimè in curru aureo, cum duobus filiis utroque latere astantibus. Ducti sunt ante currum duo regis filii, & ipse Perseus, quadraginta quinque annos natus. Post eum etiam

C. Anicius de Illyriis triumphavit: Gentius cum fratre & filiis ante currum ductus est. Ad hoc spectaculum multarum gentium reges Romam venerunt: inter alios etiam venit Attalus atque Eumenes Asiæ reges, atque Prusias Bithyniæ; magno honore accepti sunt, &, permittente Senatu, dona quæ attulerant, in Capitolio posuerunt. Prusias etiam filium suum Nicomedem Senatui commendavit.

IX. Insequenti anno Lucius Mummius in Hispaniâ benè pugnavit. Marcellus postea Consul res ibidem prosperè gessit.

X. Tertium deinde bellum contra Carthaginem suscipitur, DC. & alterò anno ab Urbe conditâ, L. Manlio Censorino, & Marco Manilio Consulibus, anno LI. postquam secundum Punicum bellum transactum erat. Hi profecti, Carthaginem oppugnaverunt. Contra eos Asdrubal dux Carthaginensium dimicabat; Famea dux alius equitatui præerat Carthaginensium. Scipio tunc, Scipionis Africani nepos, Tribunus ibi militabat, cujus apud omnes

gentes metus & reverentia erat. Nam & paratissimus ad dimicandum, & consultissimus habebatur. Itaque per eum multa prosperè à Consulibus gesta sunt; neque quidquam magis vel Asdrubal, vel Famea vitabant, quàm contra eam Romanorum partem pugnam committere, ubi Scipio dimicabat.

XI. Per idem tempus Masinissa rex Numidarum, per annos sexaginta ferè amicus Populi Romani, anno vitæ suæ XCVII. mortuus est. Quadraginta quatuor filiis relictis Scipionem divisorem regni inter filios esse jussit.

XII. Cùm igitur clarum Scipionis nomen esset, juvenis adhuc, Consul est factus, & contra Carthaginem missus. Is eam cepit, ac diruit: spolia ibi inventa, quæ de variarum civitatum excidiis Carthago collegerat, & ornamenta urbium civitatibus Siciliæ, Italiæ, Africæ reddidit, quæ sua recognoscebant. Ità Carthago, DCC. anno post quàm condita erat, deleta est. Scipio nomen quod avus ejus acceperat, meruit: scilicet ut propter virtutem etiam ipse Africanus Junior vocaretur.

XIII. Interim in Macedoniâ quidam Pſeudo-philippus arma movit : & Romanum Prætorem Publium Juvencium contra ſe miſſum , ad internecionem vicit. Poſt eum Q. Cæcilius Metellus dux à Romanis contra Pſeudo-philippum miſſus eſt , & viginti quinque millibus ex militibus ejus occiſis , Macedoniam recepit. Ipſum etiam Pſeudo-philippum in poteſtatem ſuam redegit.

XIV. Corinthiis quoque bellum indictum eſt , nobiliſſimæ Græciæ civitati , propter injuriam legatorum Romanorum. Hanc Mummius Conſul cepit ac diruit. Tres igitur Romæ ſimul celeberrimi triumphi fuerunt : Africani , ex Africâ ; ante cujus currum ductus eſt Aſdrubal : Metelli , ex Macedoniâ ; cujus currum præceſſit Andriſcus , qui & Pſeudo-philippus dicitur : Mummii , ex Corintho , ante quem ſigna ænea & pictæ tabulæ , & alia urbis clariſſimæ ornamenta prælata ſunt.

XV. Iterum in Macedoniâ Pſeudo-perſeus , qui ſe Perſei filium eſſe dicebat , collectis ſervis , rebellavit ; & cùm

ſeptemdecim armatorum millia haberet, à Tremellio Quæſtore ſuperatus eſt. His diebus Androgynus Romæ viſus, juſſu Aruſpicum in mare merſus eſt.

XVI. Eodem tempore Metellus in Celtiberiâ apud Hiſpanos res egregias geſſit. Succeſſit ei Quintus Pompeius. Nec multo poſt Quintus quoque Cæpio ad idem bellum miſſus eſt quod quidam Viriatus contra Romanos in Luſitaniâ gerebat. Quo metu Viriatus à ſuis interfectus eſt; cùm quatuordecim annos Hiſpanias adversùm Romanos moviſſet. Paſtor primò fuit; mox latronum dux: poſtremò tantos ad bellum populos concitavit, ut aſſertor contra Romanos Hiſpaniæ putaretur, & cùm interfectores ejus præmium à Cæpione Conſule peterent, reſponſum eſt: *Nunquam Romanis placuiſſe, imperatorem à ſuis militibus interfici.*

XVII. Quintus Pompeius deinde Conſul à Numantinis, quæ Hiſpaniæ civitas fuit opulentiſſima, ſuperatus, pacem ignobilem fecit. Poſt eum Caius Hoſtilius Mancinus Conſul iterum

cum Numantinis pacem fecit infamem : quam Populus & Senatus jussit infringi, atque ipsum Mancinum hostibus tradi : ut in illo, quem auctorem fœderis habebant, injuriam soluti fœderis vindicarent. Post tantam igitur ignominiam, quâ à Numantinis bis Romani exercitus fuerant subjugati, Publius Scipio Africanus, secundò Consul factus, & ad Numantiam missus est. Is primùm militem vitiosum & ignavum exercendo magis quàm puniendo, sine aliquâ acerbitate correxit. Tùm multas Hispaniæ civitates partim bello cepit, partim in deditionem accepit. Postremò ipsam Numantiam diu obsessam, fame confecit, & à solo evertit : reliquam provinciam in fidem accepit.

XVIII. Eo tempore Attalus Rex Asiæ, frater Eumenis, mortuus est ; hæredemque populum Romanum reliquit : ita imperio Romano per testamentum Asia accessit.

XIX. Mox etiam Decimus Junius Brutus de Gallæcis & Lusitanis triumphavit magnâ gloriâ : & Publius Scipio Africanus de Numantinis secundum

triumphum egit, XIV. anno poſtquam priorem de Africâ egerat.

XX. Motum interim in Aſiâ bellum eſt ab Ariſtonico Eumenis filio, qui ex concubinâ ſuſceptus fuerat. Is Eumenes, frater Attali fuerat. Adversùs eum miſſus eſt P. Licinius Craſſus: habuit infinita regum auxilia: nam & Bithyniæ rex Nicomedes Romanos juvit, & Mithridates Ponticus, cum quo poſtea bellum graviſſimum fuit: & Ariarathes Cappadox, & Pylæmenes Paphlagon. Victus eſt tamen Craſſus, & in prælio interfectus: caput ejus Ariſtonico oblatum eſt; corpus Smyrnæ ſepultum. Poſtea Perpenna Conſul Romanus, qui ſucceſſor Craſſo veniebat, auditâ belli fortunâ, ad Aſiam celeravit: & acie victum Ariſtonicum, apud Stratonicen civitatem, quò fugerat, fame ad deditionem compulit. Ariſtonicus juſſu Senatûs [Romæ] in carcere ſtrangulatus: triumphari enim de eo non poterat, quia Perpenna apud Pergamum, rediens, diem obierat.

XXI. Lucio Cæcilio Metello, & Tito Quintio Flaminio Conſulibus, Carthago in Africâ juſſu Senatûs

reparata eſt, quæ nunc manet; annis duobus & viginti poſtquam à Scipione fuerat everſa. Deducti eò ſunt cives Romani.

XXII. Anno DCXXVII. ab Urbe conditâ, Caius Caſſius Longinus, & Sextus Domitius Calvinus Conſules, Gallis Tranſalpinis bellum intulerunt, & Arvernorum nobiliſſimæ tùm civitati, atque eorum regi Bituito, infinitamque multitudinem juxta Rhodanum fluvium interfecerunt. Præda ex torquibus Gallorum ingens Romam perlata eſt. Bituitus ſe Domitio dedidit, atque ab eo Romam ductus eſt, magnâque gloriâ Conſules ambo triumphaverunt.

XXIII. Marco Porcio Catone, & Quinto Marcio Rege Conſulibus, DCXXXIII. anno ab Urbe conditâ, Narbonam in Galliâ colonia deducta eſt. Poſt à L. Metello & Quinto Mucio Scævolâ Conſulibus de Dalmatiâ triumphatum eſt.

XXIV. Ab Urbe conditâ anno DCXXXV. C. Cato Conſul Scordiſcis intulit bellum, ignominioſéque pugnavit.

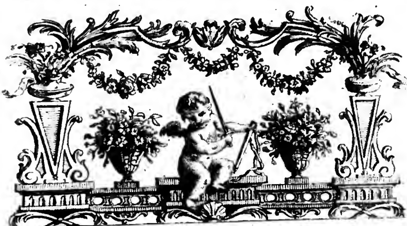
XXV. C. Cæcilio Metello & Cn. Carbone Consulibus duo Metelli fratres eodem die alterum ex Thraciâ, ex Sardiniâ alterum triumphum egerunt, nuntiatumque Romæ est, Cimbros è Galliâ in Italiam transiisse.

XXVI. P. Scipione Nasicâ, & L. Calpurnio Bestiâ Consulibus, Jugurthæ Numidarum regi bellum illatum est, quòd Adherbalem & Hiempsalem, Micipsæ filios, fratres suos, reges, & Populi Romani amicos interemisset. Missus adversùs eum Consul Calpurnius Bestia, corruptus regis pecuniâ, pacem cum eo flagitiosissimam fecit, quæ à Senatu reprobata est. Postea contra eundem insequenti anno Spurius Albinus Posthumius profectus est. Is quoque per fratrem ignominiosè contra Numidas pugnavit.

XXVII. Tertiò missus Quintus Cæcilius Metellus Consul, exercitum ingenti severitate & moderatione correctum, cùm nihil in quemquam cruentum faceret, ad disciplinam Romanam reduxit. Jugurtham variis præliis vicit; elephantos ejus occîdit, vel cepit; & cùm jam bello finem impositurus

esset, successum est ei à C. Mario. Is Jugurtham, & Bocchum Mauritaniæ regem, qui auxilium Jugurthæ ferre cœperat, pariter superavit. Aliquanta & ipse oppida Numidiæ cepit: belloque terminum posuit, capto Jugurthâ per quæstorem suum Cornelium Syllam, ingentem virum; tradente Boccho Jugurtham, qui pro eo antè pugnaverat.

XXVIII. A. Marco Junio Silano collegâ Quinti Metelli, Cimbri in Galliâ, & à Minucio Rufo in Macedoniâ Scordisci & Triballi; & à Servilio Cæpione in Hispaniâ Lusitani victi sunt: & duo triumphi de Jugurthâ, primus per Metellum, secundus per Marium acti sunt; ante currum tamen Marii Jugurtha cum duobus filiis ductus est catenatus, & mox jussu Consulis in carcere strangulatus.

EUTROPII

BREVIARIUM

HISTORIÆ ROMANÆ:

LIBER V.

I. DUM bellum in Numidiâ contra Jugurtham geritur, Romani Consules Marcus Manilius & Quintus Cæpio, à Cimbris & Teutonibus & Tigurinis & Ambronibus, quæ

erant Germanorum & Gallorum gentes, victi sunt juxta flumen Rhodanum; & ingenti internecione attriti, etiam castra sua & magnam partem exercitûs perdiderunt. Timor Romæ grandis fuit, quantus vix Annibalis tempore, Punicis bellis, ne iterum Galli Romam venirent. Ergo Marius post victoriam Jugurthinam secundùm Consul est factus, bellumque ei contra Cimbros & Teutones decretum est. Tertiò quoque ei & quartò delatus est Consulatus, quia bellum cum Cimbris protrahebatur; sed in quarto Consulatu collegam habuit Quintum Luctatium Catulum. Cum Cimbris itaque conflixit, & duobus prœliis ducenta millia hostium occidit, octoginta millia cepit, & ducem eorum Teutobodum; propter quod meritum absens quintùm Consul est factus.

II. Interea Cimbri & Teutones, quorum copia adhuc infinita erat, ad Italiam transierunt. Iterum à Caio Mario & Quinto Catulo contra eos dimicatum est: sed à Catuli parte feliciùs. Nam eo prælio, quod simul ambo gesserunt, centum & quadraginta millia aut

in pugnâ, aut in fugâ cæsa sunt, & sexaginta millia capta. Romani milites ex utroque exercitu trecenti perierunt. Tria & triginta signa Cimbris sublata sunt; ex his exercitus Marii duo reportavit, Catuli exercitus triginta & unum. Is belli finis fuit: triumphus utrique decretus est.

III. Sexto Julio Cæsare, & L. Marcio Philippo Consulibus DCLIX. anno ab Urbe conditâ, cùm propè alia omnia bella cessâssent, in Italiâ gravissimum bellum Picentes, Marsi, Pelignique moverunt: qui, cùm annis numerosis jam Populo Romano obedirent, tum libertatem sibi æquam asserere cœperunt. Perniciosum admodùm hoc bellum fuit. P. Rutilius Consul in eo occisus est: Cæpio nobilis juvenis, & Portius Cato alius Consul. Duces autem adversùs Romanos Picentibus & Marsis fuerunt, Titus Vietius, Hierus Asinius, Titus Herennius, Aulus Cluentius. A Romanis benè contra eos pugnatum est à C. Mario, qui sexies Consul fuerat, & à Cn. Pompeio: maximè tamen à Lucio Cornelio Syllâ, qui inter alia facta egregia, ità Cluentium hostium ducem cum magnis copiis

fudit, ut ex suis nec unum amitteret. Quadriennio, cum gravi tamen calamitate, hoc bellum tractum est. Quinto demum anno finem accepit per Lucium Cornelium Syllam Consulem, cùm antea in eodem bello ipse multa strenuè Prætor gessisset.

IV. Anno Urbis conditæ DCLXII. primùm Romæ bellum civile commotum est: eodem anno etiam Mithridaticum. Causam bello civili C. Marius sexies Consul dedit. Nam cùm Sylla Consul contra Mithridatem gesturus bellum, qui Asiam & Achaiam occupaverat, mitteretur: isque exercitum in Campaniâ paulisper teneret, ut belli Socialis,(de quo diximus) quod intra Italiam gestum fuerat reliquiæ tollerentur, Marius affectavit, ut ipse ad bellum Mithridaticum mitteretur. Quâ re Sylla commotus, cum exercitu ad Urbem venit. Illic contra Marium & Sulpicium dimicavit, primus urbem Romam armatus ingressus est, Sulpicium interfecit, Marium fugavit: atque ità Consulibus ordinatis in futurum annum, Cn. Octavio, & L Cornelio Cinnâ, ad Asiam profectus est.

V. Mithridates enim, qui Ponti rex erat, atque Armeniam Minorem, & totum Ponticum mare in circuitu cum Bosphoro tenebat, primò Nicomedem amicum Populi Romani Bithyniâ voluit expellere; Senatuique mandavit, bellum se ei propter injurias quas passus fuerat, illaturum. A Senatu responsum est Mithridati, si id faceret, quòd & ipse bellum à Romanis pateretur. Quâ re iratus, Cappadociam statim occupavit, & ex eâ Ariobarzanem regem & amicum Populi Romani fugavit. Mox etiam Bithyniam invasit, & Paphlagoniam, pulsis ex eâ regibus, amicis Populi Romani, Pylæmene & Nicomede. Inde ad Ephesum contendit: & per omnem Asiam litteras misit, ut ubicumque inventi essent cives Romani, uno die occiderentur.

VI. Interea etiam Athenæ civitas Achaiæ ab Aristone Atheniensi Mithridati tradita est. Miserat enim jam ad Achaiam Mithridates Archelaum ducem suum, cum centum & viginti millibus equitum ac peditum: per quem etiam reliqua Græcia occupata est. Sylla Archelaum apud Piræeum

non longè ab Athenis obſedit, ipſamque Urbem cepit; poſtea commiſſo prælio contra Archelaum, ita eum vicit, ut ex centum & viginti millibus vix decem ſupereſſent Archelao, & ex Syllæ exercitu quatuor-decim tantùm homines interficerentur. Hac pugnâ Mithridates cognitâ, ſeptuaginta millia lectiſſima ex Aſiâ Archelao miſit, contra quem Sylla iterum commiſit. Primo prælio viginti millia hoſtium interfecta ſunt, filiuſque Archelai Diogenes: ſecundo omnes Mithridatis copiæ extinctæ ſunt: Archelaus ipſe triduo nudus in paludibus latuit. Hac re auditâ Mithridates cum Syllâ de pace agere cœpit.

VII. Interim eo tempore Sylla etiam Dardanos, Scordiſcos, Dalmatas, & Mœſos partim vicit, alios in fidem accepit. Sed cùm legati à rege Mithridate, qui pacem petebant, veniſſent, non aliter ſe daturum Sylla eſſe reſpondit, niſi Rex, relictis his quæ occupaverat, ad regnum ſuum rediiſſet. Poſtea tamen ad colloquium ambo venerunt, pax inter eos ordinata eſt; ut Sylla ad bellum civile feſtinans, à tergo periculum

periculum non haberet. Nam dum Sylla in Achaiâ atque Asiâ Mithridatem vicit, Marius qui fugatus erat, & Cornelius Cinna unus ex Consulibus, bellum in Italiâ reparârunt: & ingressi urbem Romam, nobilissimos ex Senatu & Consulares viros interfecerunt, multos proscripserunt: ipsius Syllæ domo eversâ, filios & uxorem ad fugam compulerunt: universus reliquus Senatus ex Urbe fugiens, ad Syllam in Græciam venit, orans ut patriæ subveniret. Ille in Italiam trajecit, bellum civile gesturus adversùs Norbanum & Scipionem Consules, & primo prælio contra Norbanum dimicavit, non longè à Capuâ; tùm septem millia ejus cecîdit, sex millia cepit: centum & viginti quatuor suorum amisit. Inde etiam se ad Scipionem convertit, & ante prælium totum ejus exercitum sine sanguine in deditionem accepit.

VIII. Sed cùm Romæ mutati Consules essent, & Marius Marii filius, ac Papirius Carbo Consulatum accepissent, Sylla tamen contra Marium juniorem dimicavit; & quindecim millibus ejus occisis, quadringentos de suis

perdidit. Mox etiam & Urbem ingressus est. Marium Marii filium, Præneste persequutus, obsedit, & ad mortem compulit. Rursus pugnam gravissimam habuit contra Lamponium & Carinatem duces partis Marianæ ad portam Collinam. Octoginta millia hostium in eo prælio contra Syllam fuisse dicuntur. Duodecim millia se Syllæ dediderunt: cæteri in acie, in castris, in fuga, insatiabili irâ victorum consumpti sunt. Cn. quoque Carbo Consul alter, ab Arimino ad Siciliam fugit; & ibi per Cn. Pompeium interfectus est: quem adolescentem Sylla annos unum & viginti natum, cognitâ ejus industriâ, traditis exercitibus præfecerat, ut secundus à Sylla haberetur.

IX. Occiso ergo Carbone, Pompeius Siciliam recepit. Transgressus inde ad Africam, Domitium Marianæ partis ducem, & Hiarbam regem Mauritaniæ, qui Domitio auxilium ferebat, occîdit. Post hæc Sylla de Mithridate ingenti gloriâ triumphavit. Cn. etiam Pompeius, quod nulli Romanorum tributum erat, quartum & vigesimum annum agens, de Africâ triumphavit.

Hunc finem habuerunt duo bella funestissima; Italicum, quod & Sociale dictum est; & Civile: quæ ambo tracta sunt per annos decem, consumpserunt ultra centum & quinquaginta millia hominum; viros Consulares viginti-quatuor, Prætorios septem, Ædilitios sexaginta, Senatores ferè trecentos.

EUTROPII

BREVIARIUM HISTORIÆ ROMANÆ.

LIBER VI.

I. MARCO Æmilio Lepido, Quinto Catulo Consulibus, cùm Sylla Rempublicam composuisset, bella nova exarserunt: unum, in Hispaniâ; aliud, in Pamphyliâ & Ciliciâ; tertium, in Macedoniâ;

quartum, in Dalmatiâ. Nam Sertorius, qui partium Marianarum fuerat, timens fortunam cæterorum, qui interempti erant, ad bellum commovit Hispanias. Missi sunt contra eum duces, Quintus Cæcilius Metellus, filius ejus qui Jugurtham regem vicit, & Lucius Domitius Prætor. A Sertorii duce Hirtuleio Domitius occisus est: Metellus vario successu contra Sertorium dimicavit. Postea cùm impar pugnæ solus Metellus putaretur, Cn. Pompeius ad Hispanias missus est. Ità duobus adversis, Sertorius fortunâ variâ sæpè pugnavit. Octavo demùm anno à suis occisus est, & finis ei bello datus est per Cn. Pompeium adolescentem, & Quintum Metellum Pium; atque omnes propè Hispaniæ in ditionem Populi Romani redactæ sunt.

II. Ad Macedoniam missus est Appius Claudius post Consulatum. Levia prælia habuit contra varias gentes, quæ Rhodopam provinciam incolebant: atque ibi morbo mortuus est. Missus ei successor Cn. Scribonius Curio post Consulatum; is Dardanos vicit, & usque ad Danubium penetravit, triumphum

que meruit, & intra triennium finem bello dedit.

III. Ad Ciliciam & Pamphyliam missus est P. Servilius ex Consule, vir strenuus. Is Ciliciam subegit, Lyciæ urbes clarissimas oppugnavit, & cepit, in his Phaselidem, Olympum, Corycum Ciliciæ. Isauros quoque aggressus, in deditionem redegit, atque intra triennium bello finem dedit. Primus omnium Romanorum in Tauro iter fecit. Revertens triumphum accepit, & nomen Isaurici meruit.

IV. Ad Illyricum missus est Cn. Cosconius pro Consule: multam partem Dalmatiæ subegit; Salonas cepit: &, composito bello, Romam post biennium rediit.

V. Iisdem temporibus, Consul Marcus Æmilius Lepidus, Catuli collega, bellum Civile voluit commovere: intra tamen unam æstatem motus ejus oppressus est. Ità uno tempore multi simul triumphi fuerunt: Metelli, ex Hispaniâ: Pompeii, secundus ex Hispaniâ: Curionis, ex Macedoniâ: Servilii, ex Isauriâ.

VI. Anno Urbis conditæ DCLXXVI.

L. Licinio Lucullo, & Marco Aurelio Cottâ Consulibus, mortuus est Nicomedes rex Bithyniæ, & per testamentum Populum Romanum fecit hæredem. Mithridates, pace ruptâ, Bithyniam & Asiam rursus voluit invadere. Adversùs eum ambo Consules missi, variam habuêre fortunam. Cotta apud Calcedonem victus ab eo acie, etiam intra oppidum coactus est, & obsessus. Sed cùm se inde Mithridates Cyzicum transtulisset, ut, Cyzico capto, totam Asiam invaderet, Lucullus ei alter Consul occurrit: ac dum Mithridates in obsidione Cyzici commoraretur, ipse eum à tergo obsedit, fameque consumpsit, & multis præliis vicit. Postremò Byzantium (quæ nunc Constantinopolis est) fugavit, navali quoque prælio duces ejus Lucullus oppressit. Ita unâ hieme & æstate, à Lucullo ad centum ferè millia hominum ex parte Regis extincta sunt.

VII. Anno urbis Romæ DCLXXVIII. Macedoniam provinciam M. Licinius Lucullus accepit, consobrinus Luculli, qui contra Mithridatem bellum gerebat; & in Italiâ novum bellum subitò

commotum est. Octoginta enim & quatuor gladiatores, ducibus Spartaco, Chryso & Oenomao, effracto Capuæ ludo, effugerunt: & per Italiam vagantes, penè non levius bellum in eâ, quàm Annibal moverat, paraverunt; nam multis ducibus, & duobus simul Romanorum Consulibus victis, sexaginta ferè millium armatorum exercitum congregaverunt: victique sunt in Apuliâ à M. Licinio Crasso Proconsule, & post multas calamitates Italiæ, tertio anno, bello huic finis imponitur.

VIII. DCLXXXI. Urbis conditæ anno, P. Cornelio Lentulo, & Cn. Aufidio Oreste Consulibus, duo tantùm gravia bella in Imperio Romano erant, Mithridaticum & Macedonicum; hæc duo Luculli agebant, L. Lucullus, & M. Lucullus. Lucius ergo Lucullus post pugnam Cyzicenam, quâ vicerat Mithridatem; & navalem, quâ duces ejus oppresserat, persequutus est eum: & receptâ Paphlagoniâ atque Bithyniâ, etiam regnum ejus invasit. Sinopen & Amisum civitates Ponti nobilissimas, cepit: secundo prælio apud Cabira civitatem, quò ingentes copias ex omni regno

regno adduxerat Mithridates, cùm triginta millia lectissima regis à quinque Romanorum millibus vastata essent, Mithridates fugatus, & castra ejus direpta. Armenia quoque Minor, quam tenuerat, eidem sublata est. Susceptus tamen est Mithridates post fugam à Tigrane Armeniæ rege, qui tùm ingenti gloriâ imperabat, Persas sæpè vicerat, Mesopotamiam occupaverat, & Syriam, & Phœnices partem.

IX. Ergo Lucullus repetens hostem fugatum, etiam regnum Tigranis, qui Armeniis imperabat, ingressus est. Tigranocerta, civitatem Armeniæ nobilissimam, cepit; ipsum regem, cum sexcentis millibus clibanariorum, & centum millibus sagittatorium & armatorum venientem, octo-decim millia militum habens, ita vicit, ut magnam partem Armeniorum deleverit. Inde Nisibin profectus, eam quoque civitatem cum regis fratre cepit. Sed hi, quos in Ponto Lucullus reliquerat cum exercitûs parte, ut regiones victas, etiam Romanos, tuerentur, negligenter se & avaré agentes, occasionem iterum Mithridati in Pontum irrumpendi

dederunt : atque ita bellum renovatum est. Lucullo paranti, captâ Nisibi, contra Persas expeditionem, successor est missus.

X. Alter Lucullus, qui Macedoniam administrabat, Bessis Romanorum primus intulit bellum, atque eos ingenti prælio in Æmo monte superavit : oppidum Uscudamam, quod Bessi habitabant, eodem die quo aggressus est, vicit : Cabylen cepit ; usque ad Danubium penetravit. Inde multas super Pontum positas civitates aggressus est. Illic Apolloniam evertit, Calatin, Parthenopolin, Tomos, Istrum, Byziam omnem cepit : belloque confecto, Romam rediit : ambo tamen triumphaverunt : Lucullus qui contra Mithridatem pugnaverat, majori gloriâ, cùm tantorum regnorum victor rediisset.

XI. Confecto bello Macedonico, manente Mithridatico, quod, recedente Lucullo, rex collectis auxiliis reparaverat, bellum Creticum ortum est ; ad id missus Cæcilius Metellus ingentibus præliis intra triennium omnem provinciam cepit, appellatusque est Creticus ; atque ex insulâ triumphavit.

Quo tempore Libya quoque Romano imperio per testamentum Apionis, qui rex ejus fuerat, accessit, in quâ inclytæ civitates erant, Berenice, Ptolemaïs, & Cyrene.

XII. Dum hæc geruntur, Piratæ omnia maria infestabant; ita ut navigatio Romanis, toto orbe victoribus, sola tuta non esset. Quare id bellum Cn. Pompeio decretum est: quod intra paucos menses ingenti felicitate & celeritate confecit. Mox ei delatum bellum etiam contra regem Mithridatem & Tigranem: quo suscepto, Mithridatem in Armeniâ Minore, nocturno prælio vicit, castra diripuit: quadraginta millibus ejus occisis, viginti tantùm de exercitu suo perdidit, & duos Centuriones. Mithridates cum uxore fugit, duobus comitibus; neque multo post, cùm in suos sæviret, Pharnacis filii sui seditione apud milites, ad mortem coactus, venenum hausit. Hunc finem habuit Mithridates: periit autem apud Bosphorum, vir ingentis industriæ consiliique. Regnavit annos sexaginta: vixit septuaginta duos: contra Romanos bellum habuit annos quadraginta.

XIII. Tigrani deinde Pompeius bellum intulit; ille ſe ei dedidit, in caſtra Pompeii ſexto-decimo milliario ab Artaxatâ venit: ac diadema ſuum, cùm procubuiſſet ad genua Pompeii, in manibus ejus collocavit, quod ei Pompeius repoſuit; honorificéque eum habitum, regni tamen parte mulctavit, & grandi pecuniâ; adempta eſt Syria, Phœnice, Sophene: ſex millia præterea talentorum argenti, quæ Populo Romano daret, quia bellum ſine causâ Romanis commoviſſet.

XIV. Pompeius mox etiam Albanis bellum intulit, & eorum regem Orodem ter vicit: poſtremò per epiſtolas & munera rogatus, veniam ei ac pacem dedit. Iberiæ quoque regem Arthacem vicit acie, & in deditionem accepit. Armeniam Minorem Dejotaro Galatiæ regi donavit, quia ſocius belli Mitridatici fuerat. Attalo & Pylæmini Paphlagoniam reddidit, Ariſtarchum Colchis regem impoſuit. Mox Ituræos & Arabes vicit: & cùm veniſſet in Syriam, Seleuciam, vicinam Antiochiæ civitatem, libertate donavit; eo quod regem Tigranem non recepiſſet. Antio-

chenſibus obſides reddidit, aliquantùm agrorum Daphnenſibus dedit, quò lucus ibi ſpatioſior fieret, delectatus amœnitate loci, & aquarum abundantiâ. Inde ad Judæam tranſgreſſus, Hieroſolymam caput gentis tertio menſe cepit; duodecim millibus Judæorum occiſis, cæteris in fidem acceptis. His geſtis, in Aſiam ſe recepit, & finem antiquiſſimo bello dedit.

XV. Marco Tullio Cicerone, C. Antonio Conſulibus, anno ab Urbe conditâ DCLXXXIX. Lucius Sergius Catilina, nobiliſſimi generis vir, ſed ingenii praviſſimi, ad delendam patriam conjuravit, cum quibuſdam claris quidem, ſed audacibus viris. A Cicerone urbe expulſus eſt: ſocii ejus deprehenſi, in carcere ſtrangulati ſunt. Ab Antonio, altero Conſule, Catilina ipſe in prælio victus eſt, & interfectus.

XVI. DCXC. anno ab Urbe conditâ, D. Junio Silano & L. Murænâ Conſulibus Metellus de Cretâ triumphavit; Pompeius de bello Piratico & Mithridatico. Nulla unquam pompa triumphi ſimilis fuit; ducti ſunt ante ejus currum filius Tigranis, Ariſtobulus rex

Judæorum : prælata ingens pecunia, auri atque argenti infinitum pondus. Hoc tempore nullum per orbem terrarum grave bellum erat.

XVII. Anno Urbis conditæ DCXCIII. Caius Julius Cæsar, qui posteà imperavit, cum L. Bibulo Consul est factus; decreta est ei Gallia, & Illyricum cum legionibus decem. Is primò vicit Helvetios, qui nunc Sequani appellantur; deinde vincendo per bella gravissima, usque ad Oceanum Britannicum processit. Domuit autem annis ferè novem omnem Galliam, quæ inter Alpes, flumen Rhodanum, Rhenum, & Oceanum est, & circuitu patet ad bis & triciès centena millia passuum. Britannis mox bellum intulit; quibus ante eum ne nomen quidem Romanorum cognitum erat; & eos quoque victos, obsidibus acceptis, stipendiarios fecit. Galliæ autem tributi nomine annuum imperavit sestertiûm quadringinties : Germanosque trans Rhenum aggressus, immanissimis præliis vicit. Inter tot successus ter malè pugnavit : apud Arvernos semel præsens, & absens in Germaniâ bis; nam legati ejus duo, Titu-

rius & Aurunculeius, per insidias cæsi sunt.

XVIII. Circa eadem tempora, anno Urbis conditæ DCXCVII. Marcus Licinius Crassus, collega Cn. Pompeii Magni in Consulatu secundo, contra Parthos missus est: & cùm circa Carras contra omina & auspicia dimicâsset, à Surenâ Orodis regis duce victus, ad postremum interfectus est, cum filio clarissimo & præstantissimo juvene. Reliquiæ exercitûs per C. Cassium Quæstorem servatæ sunt: qui singulari animo perditas res tantâ virtute restituit, ut Persas, rediens, trans Euphratem crebris præliis vinceret.

XIX. Hinc jam bellum Civile successit, exsecrandum & lacrymabile; quo, præter calamitates quæ præliis acciderunt, etiam Romani nominis fortuna mutata est. Cæsar enim è Gallia victor, cœpit deposcere alterum Consulatum: atque, cùm sine dubietate aliquâ deferretur, contradictum est à Marcello Consule, à Bibulo, à Pompeio, à Catone; jussusque dimissis exercitibus ad Urbem redire: propter quam injuriam ab Arimino, ubi milites

congregatos habebat, adversùm patriam cum exercitu venit. Consules cum Pompeio, Senatusque omnis, atque universa nobilitas ex Urbe fugit, & in Græciam transivit: apud Epirum, Macedoniam, Achaiam, Pompeio duce, contra Cæsarem bellum paravit.

XX. Cæsar, vacuam urbem ingressus, Dictatorem se fecit, inde Hispanias petiit. Ibi Pompeii exercitus validissimos & fortissimos, cum tribus ducibus, L. Afranio, M. Petreio, M. Varrone superavit. Inde reversus, in Græciam transivit; primo prælio victus est, & fugatus: evasit tamen, quia nocte interveniente Pompeius sequi noluit, dixitque Cæsar, nec Pompeium scire vincere, & illo tantùm die se potuisse superari. Deinde in Thessaliâ apud Palæopharsalum productis utrinque ingentibus copiis dimicaverunt. Pompeii acies habuit quadraginta millia peditum; equitum in sinistro cornu septem millia, in dextro quingenta, præterea totius Orientis auxilia, totamque nobilitatem, innumeros Senatores, Prætorios, Consulares, & qui magnorum jam populorum victores fuissent,

Cæſar in acie ſua habuit peditum non integra triginta millia, equites mille.

XXI. Numquam adhuc Romanæ copiæ in unum neque majores, neque melioribus ducibus convenerant, totum terrarum orbem facilè ſubacturæ, ſi contra Barbaros ducerentur: pugnatum tamen eſt ingenti contentione: victuſque ad poſtremum Pompeius, & caſtra ejus direpta ſunt: ipſe fugatus, Alexandriam petiit, ut à rege Ægypti, cui tutor à Senatu datus fuerat propter juvenilem ejus ætatem, acciperet auxilia: qui fortunam magis, quàm amicitiam ſequutus, occîdit Pompeium, caput ejus & annulum Cæſari miſit: quo conſpecto, Cæſar etiam lacrymas fudiſſe dicitur, tanti viri intuens caput, & generi quondam ſui.

XXII. Mox Cæſar Alexandriam venit; ipſi quoque Ptolemæus parare voluit inſidias; quâ causâ regi bellum illatum eſt: victus in Nilo periit; inventumque eſt corpus ejus cum loricâ aureâ. Cæſar Alexandriâ potitus, regnum Cleopatræ dedit, Ptolemæi ſorori, cum quâ conſuetudinem ſtupri habuerat. Rediens inde Cæſar, Pharnacem

Mithridatis Magni filium, qui Pompeio in auxilium apud Thessaliam fuerat, rebellantem in Ponto, & multas Populi Romani provincias occupantem, vicit acie: postea ad mortem coëgit.

XXIII. Inde Romam regressus, tertiò se consulem fecit cum M. Æmilio Lepido, qui ei Magister equitum Dictatori ante annum fuerat. Inde in Africam profectus est; ubi infinita nobilitas cum Jubâ Mauritaniæ rege bellum reparaverat. Duces autem Romani erant, P. Cornelius Scipio, ex genere antiquissimo Scipionis Africani: (hic etiam socer Magni Pompeii fuerat), M. Petreius, Q. Varus, M. Porcius Cato, L. Cornelius Faustus, Syllæ Dictatoris filius. Contra hos commisso prælio, post multas dimicationes victor fuit. Cato, Scipio, Petreius, Juba, ipsi se occiderunt: Faustus Pompeii gener à Cæsare interfectus est.

XXIV. Post annum Cæsar Romam regressus, quartùm se Consulem fecit, & statim ad Hispanias est profectus; ubi Pompeii filii, Cnæus & Sextus, ingens bellum reparaverant. Multa

prælia fuerunt ; ultimum prælium apud Mundam civitatem : in quo adeò Cæſar penè victus eſt, ut, fugientibus ſuis ſe voluerit occidere ; ne poſt tantam rei militaris gloriam, in poteſtatem adoleſcentium, natus annos ſex & quinquaginta, veniret. Denique reparatis ſuis, vicit, & Pompeii filius major occiſus eſt, minor fugit.

XXV. Inde Cæſar, bellis Civilibus toto orbe compoſitis, Romam rediit ; agere inſolentiùs cœpit, & contra conſuetudinem Romanæ libertatis. Cùm ergo & honores ex ſuâ voluntate præſtaret, qui à Populo antea deferebantur, nec Senatui ad ſe venienti aſſurgeret, aliaque regia ac penè tyrannica faceret, conjuratum eſt in eum à ſexaginta vel ampliùs Senatoribus Equitibuſque Romanis. Præcipui fuerunt inter conjuratos, duo Bruti ex eo genere Bruti qui primus Romæ Conſul eſt factus, & reges expulerat : C. Caſſius, & Servilius Caſca. Ergo Cæſar, cùm Senatûs die quâdam inter cæteros veniſſet ad curiam, tribus & viginti vulneribus confoſſus eſt.

EUTROPII
BREVIARIUM
HISTORIÆ ROMANÆ.

LIBER VII.

I. NNO Urbis DCC. ferè ac nono, interfecto Cæsare, bella Civilia reparata sunt; percussoribus enim Cæsaris Senatus favebat: Antonius Consul, partium Cæsaris, Civili

bello opprimere eos conabatur. Ergo, turbatâ Republicâ multa Antonius scelera committens, à Senatu hostis judicatus est; missi ad eum persequendum duo Consules Pansa & Hirtius, & Octavianus, adolescens annos octodecim natus, Cæsaris nepos, quem ille testamento hæredem reliquerat, & nomen suum ferre jusserat; hic est qui postea Augustus est dictus, & rerum potitus. Quare profecti contra Antonium tres duces, vicerunt eum. Evenit tamen ut victores Consules ambo morerentur. Quare tres exercitus uni Cæsari paruerunt.

II. Fugatus Antonius, amisso exercitu confugit ad Lepidum, qui Cæsari Magister equitum fuerat, & tùm copias militum grandes habebat, à quo susceptus est. Mox Lepido operam dante, Cæsar cum Antonio pacem fecit: & quasi vindicaturus patris sui mortem, à quo per testamentum fuerat adoptatus, Romam cum exercitu profectus est; extorsit que ut sibi vigesimo anno Consulatus daretur. Senatum proscripsit cum Antonio & Lepido, & Rempublicam armis tenere cœpit; per hos etiam

Cicero orator occiſus eſt, multique alii nobiles.

III. Interea Brutus & Caſſius, interfectores Cæſaris, ingens bellum moverunt; erant enim per Macedoniam & Orientem multi exercitus, quos occupaverant. Profecti igitur contra eos, Cæſar Octavianus Auguſtus, & M. Antonius, (remanſerat enim ad defendendam Italiam Lepidus) apud Philippos, Macedoniæ urbem, contra eos pugnaverunt. Primo prælio victi ſunt Antonius & Cæſar : periit tamen dux notabilis Caſſius : ſecundo, Brutus & infinita nobilitas, quæ cum illis bellum geſſerat : ac ſic inter eos diviſa eſt Reſpublica, ut Auguſtus Hiſpanias, Gallias, Italiam teneret ; Antonius Aſiam, Pontum, Orientem. Sed intra Italiam L. Antonius Conſul bellum Civile commovit, frater ejus qui cum Cæſare contra Brutum & Caſſium dimicaverat. Is apud Peruſiam Tuſciæ civitatem victus & captus eſt, neque occiſus.

IV. Interim à Sexto Pompeio, Cn. Pompeii Magni filio, ingens bellum in Siciliâ commotum eſt, his qui ſu-

perſuerant ex partibus Bruti, Caſſiique, ad eum confluentibus. Bellatum per Cæſarem Auguſtum Octavianum, & M. Antonium, adversùs Sextum Pompeium: pax poſtremò convenit.

V. Eo tempore M. Agrippa in Aquitaniâ rem proſperè geſſit, & L. Ventidius Baſſus irrumpentes in Syriam Perſas tribus præliis vicit. Pacorum regis Orodis filium interfecit, eo ipſo die quo olim Orodes Perſarum rex, per ducem Surenam, Craſſum occiderat. Hic primus de Parthis juſtiſſimum triumphum Romæ egit.

VI. Interim Pompeius pacem rupit: & navali prælio victus, fugiens ad Aſiam, interfectus eſt. Antonius, qui Aſiam & Orientem tenebat, repudiatâ ſorore Cæſaris Auguſti Octaviani, Cleopatram, reginam Ægypti, duxit uxorem. Contra Perſas ipſe etiam pugnavit, primis eos præliis vicit: regrediens tamen, fame & peſtilentiâ laboravit: &, cùm inſtarent Parthi fugienti, ipſe pro victo receſſit.

VII. Hic quoque ingens bellum Civile commovit, cogente uxore Cleopatrâ reginâ Ægypti; dum cupiditate

muliebri optat etiam in Urbe regnare. Victus est ab Augusto, navali pugnâ clarâ & illustri, apud Actium, qui locus in Epiro est: ex quâ fugit in Ægyptum, & desperatis rebus, cùm omnes ad Augustum transirent, ipse se interemit. Cleopatra sibi aspidem admisit, & veneno ejus extincta est. Ægyptus per Octavianum Augustum imperio Romano adjecta est: præpositusque ejus factus est Cn. Cornelius Gallus. Hunc primum Ægyptus Romanum judicem habuit.

VIII. Ità, bellis toto orbe confectis, Octavianus Augustus Romam rediit duodecimo anno postquam Consul fuerat. Ex eo Rempublicam per quadraginta-quatuor annos solus obtinuit, ante enim duodecim annis cum Antonio & Lepido tenuerat. Ità ab initio principatûs ejus usque ad finem quinquaginta-sex anni fuerunt. Obiit autem LXXVI. anno, morte communi in oppido Campaniæ Atellâ. Romæ in Campo Martio sepelitur; vir qui non immeritò ex maximâ parte Deo similis est putatus; neque enim facilè ullus eo aut in bellis felicior fuit, aut in pace moderatior.

Quadraginta

Quadraginta quatuor annis, quibus ſolus geſſit imperium, civiliſſimè vixit: in cunctos liberaliſſimus, in amicos fidiſſimus: quos tantis evexit honoribus, ut penè æquaret faſtigio ſuo.

IX. Nullo tempore ante eum res Romana magis floruit; nam exceptis Civilibus bellis, in quibus invictus fuit, Romano adjecit imperio Ægyptum, Cantabriam, Dalmatiam ſæpè antè victam, ſed penitùs tunc ſubactam: Pannoniam, Aquitaniam, Illyricum, Rhætiam, Vindelicos, & Salaſſos in Alpibus; omnes Ponti maritimas civitates; in his nobiliſſimas, Boſphorum & Panticapæon. Vicit autem præliis Dacos; Germanorum ingentes copias cecìdit; ipſos quoque trans Albim fluvium ſubmovit, qui in Barbarico ſolo longè ultra Rhenum eſt; hoc tamen bellum per Druſum privignum ſuum adminiſtravit; ſicut per privignum Tiberium alterum, Pannonicum, quo bello quadringenta millia captivorum ex Germaniâ tranſtulit, & ſuper ripam Rheni in Galliâ collocavit. Armeniam à Parthis recepit, obſides, quod nulli antea, Perſæ ei dederunt; reddiderunt etiam ſigna Romana,

quæ Crasso victo ademerant.

X. Scythæ & Indi, quibus antea Romanorum nomen incognitum fuerat, munera & legatos ad eum miserunt. Galatia quoque sub hôc provincia facta est, cùm antea regnum fuisset; primusque eam M. Lollius pro Prætore administravit. Tanto autem amore etiam apud Barbaros fuit, ut reges Populi Romani amici, in honorem ejus conderent civitates, quas Cæsareas nominarent; sicut in Mauritaniâ à rege Jubâ, & in Palestinâ, quæ nunc est urbs clarissima. Multi autem reges ex regnis suis venerunt, ut ei obsequerentur: & habitu Romano, togati scilicet, ad vehiculum vel equum ipsius cucurrerunt. Moriens Divus appellatus est. Rempublicam beatissimam Tiberio successori reliquit; qui privignus ejus, mox gener, postremò adoptione filius fuerat.

XI. Tiberius ingenti socordiâ imperium gessit, gravi crudelitate, sceleftâ avaritiâ, turpi libidine, nam nusquam ipse pugnavit: bella per legatos suos gessit; quosdam reges ad se per blanditias evocatos nunquam remisit, in

queis Archelaum Cappadocem: cujus etiam regnum in provinciæ formam redegit, & maximam civitatem appellari suo nomine jussit; quæ nunc Cæsarea dicitur, cùm Mazaca antea vocaretur. Hic tertio & vigesimo imperii anno, ætatis LXXXIII. ingenti omnium gaudio mortuus est in Campaniâ.

XII. Successit ei Caius Cæsar, cognomento Caligula, Drusi privigni Augusti, & ipsius Tiberii nepos: sceleratissimus, ac funestissimus, & qui etiam Tiberii dedecora purgaverit. Bellum contra Germanos suscepit: & ingressus Sueviam, nihil strenuè fecit. Stupra sororibus intulit, ex unâ etiam natam filiam cognovit. Cùm adversùm cunctos ingenti avaritiâ, libidine, crudelitate sæviret, interfectus in Palatio est, anno ætatis suæ XXXIX. imperii tertio, mense decimo, dieque octavo.

XIII. Post hunc Claudius fuit, patruus Caligulæ, Drusi, qui apud Moguntiacum monumentum habet, filius: cujus & Caligula nepos erat. Hic mediè imperavit, multa gerens tranquillè atque moderatè, quædam crudeliter atque insulsè. Britanniæ intulit bellum,

quam nullus Romanorum poſt Julium Cæſarem attigerat : eâque deviĉtâ per Cn. Sentium & Aulum Plautium, illuſtres & nobiles viros, triumphum celebrem egit. Quaſdam inſulas etiam ultra Britanniam in Oceano poſitas, Romano imperio addidit; quæ appellantur Orcades; filioque ſuo Britannici nomen impoſuit. Tam civilis autem circa quoſdam amicos extitit, ut etiam Plautium nobilem virum, qui in expeditione Britannicâ multa ac egregia fecerat, triumphantem ipſe proſequeretur, & conſcendenti Capitolium lævus incederet. Is vixit annos ſexaginta quatuor, imperavit quatuor-decim, poſt mortem conſecratus eſt, Divuſque appellatus.

XIV. Succeſſit huic Nero, Caligulæ avunculo ſuo ſimillimus, qui imperium Romanum & deformavit, & diminuit: inuſitatæ luxuriæ ſumptuumque, utqui, exemplo Caii Caligulæ, calidis & frigidis ſe lavaret unguentis, retibus aureis piſcaretur, quæ blatteis funibus extrahebat. Infinitam partem Senatûs interfecit, bonis omnibus hoſtis fuit; ad poſtremum ſe tanto dedecore

prostituit, ut saltaret & cantaret in scenâ citharædico habitu & tragico: parricidia multa commisit, fratre, uxore, matre interfectis; urbem Romam incendit; ut spectaculi ejus imaginem cerneret, quali olim Troja capta arserat. In re militari nihil omninò ausus, Britanniam penè amisit. Nam duo sub hoc nobilissima oppida capta illic atque eversa sunt: Armeniam Parthi sustulerunt, legionesque Romanas sub jugum miserunt. Duæ tamen provinciæ sub eo factæ sunt; Pontus Polemoniacus, concedente rege Polemone; & Alpes Cottiæ, Cottio rege defuncto.

XV. Propter hoc Romanæ Urbi exsecrabilis, ab omnibus simul destitutus, & à Senatu hostis judicatus, quùm quæreretur ad pœnam (quæ pœna erat talis, nudus per publicum ductus, furcâ capiti ejus insertâ, virgis usque ad mortem cæderetur, atque ita præcipitaretur de saxo) è Palatio fugit: & se in suburbano liberti sui, quod est inter Salariam & Nomentanam viam, ad quartum urbis milliarium, interfecit. Is ædificavit Romæ thermas, quæ ante Neronianæ dictæ, nunc Alexandrinæ

appellantur. Obiit XXXII. ætatis anno, imperii XIV. atque in eo omnis familia Augusti consumpta est.

XVI. Huic Servius Galba successit, antiquissimæ nobilitatis Senator, cùm LXXIII. annum ageret ætatis, ab Hispanis & Gallis Imperator electus, mox ab universo exercitu libenter acceptus est. Nam privata ejus vita insignis fuerat militaribus & civilibus rebus; Sæpè Consul, sæpè Proconsul; frequenter dux in gravissimis bellis. Hujus breve imperium fuit, & quod bona haberet exordia, nisi ad severitatem propensior videretur. Insidiis tamen Othonis occisus est, imperii mense septimo, jugulatus in foro Romæ, sepultusque in hortis suis, qui sunt Aureliâ viâ, non longè ab urbe Româ.

XVII. Otho, occiso Galbâ, invasit imperium: materno genere nobilior quàm paterno, neutro tamen obscuro: in privatâ vitâ mollis, in imperio documentum sui non potuit ostendere. Nam cùm iisdem temporibus quibus Otho Galbam occiderat, etiam Vitellius factus esset à Germanicianis exercitibus Imperator, bello contra eum

ſuſcepto, cùm apud Bebriacum in Italiâ levi prælio victus eſſet, ingentes tamen copias haberet, ſponte ſemetipſum occîdit, petentibus militibus, ne tam citò de belli deſperaret eventu, cùm tanti ſe non eſſe dixiſſet, ut propter eum Civile bellum commoveretur, voluntariâ morte obiit, XXXVIII. ætatis anno, XCV. imperii die.

XVIII. Deinde Vitellius imperio potitus eſt, familiâ honoratâ magis quàm nobili: nam pater ejus non admodùm clarè natus, tres tamen ordinarios geſſerat Conſulatus. Hic cum multo dedecore imperavit, & gravi ſævitiâ notabilis, præcipuè ingluvie & voracitate: quippe cùm de die ſæpè quarto vel quinto feratur epulatus. Notiſſima certè cœna memoriæ mandata eſt, quam ei Vitellius frater exhibuit: in quâ ſuper cæteros ſumptus, duo millia piſcium, ſeptem avium millia appoſita traduntur. Hic cùm Neroni ſimilis eſſe vellet, atque id adeo præ ſe ferret, ut etiam exequias Neronis, quæ humiliter ſepultæ fuerant, honoraret, à Veſpaſiani ducibus occiſus eſt, interfecto prius Sabino Veſpaſiani

Imperatoris fratre, quem cum Capitolio incendit. Interfectus autem, & cum magno dedecore tractus per urbem Romam publicè, nudus, erectâ comâ & capite, subjecto ad mentum gladio, stercore in vultum & pectus ab omnibus obviis appetitus: postremò jugulatus, & in Tiberim dejectus, etiam communi caruit sepulturâ. Periit autem ætatis anno septimo & quinquagesimo, imperii mense octavo & die uno.

XIX. Vespasianus huic successit, factus apud Palæstinam Imperator: princeps obscurè quidem natus, sed optimis comparandus, privatâ vitâ illustris; ut qui à Claudio in Germaniam, deinde in Britanniam missus, tricies & bis cum hoste conflixerit; duas validissimas gentes, viginti oppida, insulam Vectam Britanniæ proximam, imperio Romano adjecerit. Romæ se in imperio moderatissimè gessit: pecuniæ tamen avidior fuit, ita ut eam nulli injustè auferret: quam cùm omni diligentiæ provisione colligeret, tamen studiosissimè largiebatur, præcipuè indigentibus; nec facilè ante eum cujusquam principis vel major est liberalitas comperta,

comperta, vel juſtior; placidiſſimæ bonitatis, ut qui majeſtatis quoque contra ſe reos non facilè puniret ultra exſilii pœnam. Sub hoc Judæa Romano acceſſit imperio: & Hieroſolyma, quæ fuit urbs clariſſima Palæſtinæ: Achaiam, Lyciam, Rhodum, Byzantium, Samum, quæ liberæ ante hoc tempus fuerant; item Thraciam, Ciliciam Thracheam, Commagenen, quæ ſub regibus amicis erant, in Provinciarum formam redegit.

XX. Offenſarum & inimicitiarum immemor fuit; convicia à cauſidicis & philoſophis in ſe dicta, leniter tulit, diligens tamen coërcitor diſciplinæ militaris. Hic cum Tito filio de Hieroſolymis triumphavit. Per hæc cùm Senatui & Populo, poſtremò cunctis amabilis ac jucundus eſſet, profluvio ventris extinctus eſt in villâ propriâ, circa Sabinos, annum ætatis agens ſexageſimum nonum, imperii nonum, & diem ſeptimum: atque inter Divos relatus eſt. Genituram filiorum ità cognitam habuit, ut cùm multæ contra eum conjurationes fierent, quas patefactas ingenti diſſimulatione contempſit,

in Senatu dixerit ; *aut filios sibi successuros, aut neminem.*

XXI. Huic Titus filius successit; qui & ipse Vespasianus est dictus: vir omnium virtutum genere mirabilis; adeò ut *Amor & deliciæ humani generis* diceretur; facundissimus, bellicosissimus, moderatissimus: causas Latinè egit; poëmata & tragœdias Græcè composuit. In oppugnatione Hierosolymorum sub patre militans, duodecim propugnatores duodecim sagittarum ictibus confixit. Romæ tantæ civilitatis in imperio fuit, ut nullum omnino puniret; convictos adversùm sese conjurationis ita dimiserit, ut in eâdem familiaritate, quâ antea, habuerit. Facilitatis tantæ fuit & liberalitatis, ut nulli quidquam negaret: & cùm ab amicis reprehenderetur, respondit, *Nullum tristem debere ab Imperatore discedere.* Propterea cùm quâdam die in cœna recordatus fuisset, nihil se illo die cuiquam præstitisse, dixit, *Amici, hodie diem perdidi.* Hic Romæ amphitheatrum ædificavit, & quinque millia ferarum in dedicatione ejus occîdit.

XXII. Per hæc inusitato favore dilectus, morbo periit, in eâ quâ pater villâ, post biennium, menses octo, dies viginti, quàm Imperator erat factus, ætatis anno altero & quadragesimo. Tantus luctus eo mortuo publicus fuit, ut omnes tanquam in propriâ doluerint orbitate. Senatus, obitu ipsius circa vesperam nuntiato, nocte irrupit in curiam, & tantas ei mortuo gratias laudesque congessit, quantas nec vivo unquam egerat, nec præsenti. Inter Divos relatus est.

XXIII. Domitianus mox accepit imperium, frater ipsius junior, Neroni aut Caligulæ, aut Tiberio similior, quàm patri vel fratri suo, primis tamen annis moderatus in imperio fuit: mox ad ingentia vitia progressus, libidinis, iracundiæ, crudelitatis, avaritiæ, tantum in se odium concitavit, ut merita & patris & fratris aboleret. Interfecit nobilissimos ex Senatu. Dominum se & Deum primus appellari jussit: nullam sibi nisi auream & argenteam statuam in Capitolio poni passus est; consobrinos suos interfecit, superbia quoque in eo exsecrabilis fuit.

XXIV. Expeditiones quatuor habuit; unam adversùs Sarmatas, alteram adversùs Cattos, duas adversùm Dacos. De Dacis Cattiſque duplicem quidem triumphum egit; de Sarmatis ſolam lauream uſurpavit. Multas quidem calamitates iiſdem bellis paſſus eſt; nam in Sarmatiâ legiones ejus cum duce interfectæ; & à Dacis Appius Sabinus Conſularis & Cornelius Fuſcus præfectus prætorio, cum magnis exercitibus occiſi ſunt. Romæ quoque multa opera fecit, in his Capitolium & Forum Tranſitorium, Odêum, Porticus, Iſêum ac Serapêum, & Stadium. Verùm cùm ob ſcelera univerſis exoſus eſſe cœpiſſet, interfectus eſt ſuorum conjuratione in Palatio, anno ætatis quadrageſimo quinto, imperii quintodecimo. Funus ejus cum ingenti dedecore per veſpillones exportatum, & ignobiliter eſt ſepultum.

EUTROPII

BREVIARIUM

HISTORIÆ ROMANÆ.

LIBER VIII.

I. ANNO DCCCL. ab Urbe conditâ, Vetere & Valente Conſulibus, Reſpublica ad proſperrimum ſtatum rediit, bonis Principibus ingenti felicitate commiſſa. Domitiano enim

exitiali tyranno Nerva ſucceſſit, vir in privatâ vitâ moderatus, & ſtrenuus; nobilitatis mediæ, qui ſenex admodùm operam dante Petronio Secundo, præfecto prætorio; item Parthenio interfectore Domitiani, Imperator factus, æquiſſimum ſe & civiliſſimum præbuit. Reipublicæ divinâ proviſione conſuluit, Trajanum adoptando. Mortuus eſt Romæ poſt annum & quatuor menſes imperii ſui ac dies octo: ætatis LXXII. anno, atque inter Divos relatus eſt.

II. Succeſſit ei Ulpius Trajanus Crinitus, natus Italicæ in Hiſpaniâ, familiâ antiquâ magis quàm clarâ: nam pater ejus primùm Conſul fuit. Imperator autem apud Agrippinam civitatem in Galliis factus eſt. Rempublicam ita adminiſtravit, ut omnibus principibus meritò præferatur. Inuſitatæ civilitatis & fortitudinis fuit. Romani imperii, quod poſt Auguſtum defenſum magis fuerat, quàm nobiliter ampliatum, fines longè latèque diffudit: urbes trans Rhenum in Germaniâ reparavit: Daciam Decibalo victo ſubegit, provinciâ trans Danubium factâ in his agris, quos nunc Taiphali habent, &

Victophali & Thervingi. Ea provincia decies centena millia in circuitu tenet.

III. Armeniam, quam occupaverant Parthi, recepit, Pharnace Syro occiſo, qui eam tenebat. Albanis regem dedit. Iberorum regem & Sauromatarum, & Boſphoranorum & Arabum, & Oſdroënorum, & Colchorum in fidem accepit; Adiabenos, & Marchomedos occupavit: & Anthemuſium magnam Perſidis regionem, Seleuciam & Cteſiphontem, Babylonem & Edeſſios vicit, ac tenuit uſque ad Indiæ fines, & mare Rubrum acceſſit: atque ibi tres provincias fecit, Armeniam, Aſſyriam, Meſopotamiam, cum his gentibus quæ Macedenam attingunt. Arabiam poſtea in Provinciæ formam redegit, in mari Rubro claſſem inſtituit; ut per eam Indiæ fines vaſtaret.

IV. Gloriam tamen militarem civilitate & moderatione ſuperavit, Romæ & per provincias æqualem ſe omnibus exhibens; amicos ſalutandi causâ frequentans, vel ægrotantes, vel cùm feſtos dies habuiſſent; convivia cum iiſdem indiſcreta viciſſim habens, ſæpè

in vehiculis eorum ſedens; nullum Senatorum lædens, nihil injuſtum ad augendum fiſcum agens: liberalis in cunctos, publicè privatimque ditans omnes & honoribus augens, quos vel mediocri familiaritate cognoviſſet: orbem terrarum ædificans, multas immunitates civitatibus tribuens; nihil non tranquillum & placidum agens; adeò ut omni ejus ætate unus tantùm Senator damnatus ſit; at is tamen per Senatum ignorante Trajano. Ob hoc per orbem terrarum Deo proximus, nihil non venerationis meruit & vivus & mortuus.

V. Inter alia dicta hoc illius fertur egregium: amicis enim culpantibus, quòd nimis circa omnes comis eſſet, reſpondit: *Talem ſe Imperatorem eſſe privatis, quales eſſe ſibi Imperatores privatus optâſſet.* Poſt ingentem igitur gloriam belli domique quæſitam, è Perſide rediens, apud Seleuciam Iſauriæ profluvio ventris extinctus eſt. Obiit autem ætatis anno LXII. menſe nono, & die quarto: imperii anno XIX. menſe ſexto, die decimo-quinto. Inter Divos relatus eſt, ſoluſque omnium intra

urbem sepultus. Ossa ejus collocata in urnâ aureâ, in foro quod ædificavit, sub columnâ sita sunt, cujus altitudo centum & quadraginta quatuor pedes habet. Hujus tantùm memoriæ delatum est, ut usque ad nostram ætatem non aliter in Senatu principibus acclametur, nisi, FELICIOR AUGUSTO, MELIOR TRAJANO; Adeò in eo gloria bonitatis obtinuit, ut vel assentantibus, vel verè laudantibus, occasionem magnificentissimi præstet exempli.

VI. Defuncto Trajano, Ælius Adrianus creatus est princeps, sine aliquâ quidem voluntate Trajani, sed operam dante Plotinâ Trajani uxore; nam eum Trajanus, quamquam consobrini filium, vivens noluerat adoptare. Natus & ipse Italicæ in Hispaniâ, qui Trajani gloriæ invidens, statim provincias tres reliquit, quas Trajanus addiderat; & de Assyriâ, Mesopotamiâ, & Armeniâ revocavit exercitus, ac finem imperii esse voluit Euphratem. Idem de Daciâ facere conatum, amici deterruerunt; ne multi cives Romani Barbaris traderentur: propterea quòd Trajanus victâ Daciâ, ex toto orbe

Romano infinitas eò copias hominum transtulerat, ad agros & urbes colendas. Dacia enim diuturno bello Decibali viris fuerat exhausta.

VII. Pacem tamen omni tempore imperii sui habuit; semel tantùm per præsidem dimicavit: orbem Romanum circumivit, & multa ædificavit. Facundissimus Latino sermone, Græco eruditissimus fuit. Non magnam clementiæ gloriam habuit: diligentissimus tamen circa ærarium, & militum disciplinam. Obiit in Campaniam, major sexagenario, imperii anno XXI. mense decimo, die vigesimo nono. Senatus ei tribuere noluit divinos honores; tamen cùm successor ipsius Titus Aurelius Fulvius Antoninus hoc vehementer exigeret, & universi Senatores palàm resisterent, tandem obtinuit.

VIII. Ergo Adriano successit T. Antoninus Fulvius Boionius, idem etiam Pius nominatus; genere claro, sed non admodum vetere; vir insignis, & qui meritò Numæ Pompilio conferatur; ita ut Romulo Trajanus æquetur. Vixit ingenti honestate privatus; majori, in imperio, nulli acerbus, cunctis

benignus: in re militari moderatâ gloriâ: defendere magis provincias quàm amplificare ſtudens; viros juſtiſſimos ad adminiſtrandam Rempublicam quærens; bonis honorem habens, improbos ſine aliquâ acerbitate deteſtans, regibus amicis venerabilis non minùs quàm terribilis; adeò ut Barbarorum plurimæ nationes, depoſitis armis, ad eum controverſias ſuas literque deferrent, ſententiæque ejus parerent. Hic ante imperium ditiſſimus, opes quidem ſuas ſtipendiis militum, & circa amicos liberalitatibus minuit, verùm ærarium opulentum reliquit. Pius propter clementiam dictus eſt. Obiit apud Lorium villam ſuam milliario ab Urbe XII. vitæ anno LXXIII. imperii XXIII. atque inter Divos relatus eſt, & meritò conſecratus.

IX. Poſt hunc imperavit M. Antoninus Verus; haud dubiè nobiliſſimus; quippe cùm ejus origo paterna à Numâ Pompilio, materna à Salentino rege penderet: & cum eo L. Annius Antoninus Verus; tùmque primùm Romana Reſpublica duobus æquo jure imperium adminiſtrantibus paruit, cùm

uſque ad eum ſingulos ſemper habuiſſet Auguſtos.

X. Hi & genere inter ſe conjuncti fuerunt, & affinitate. Nam Verus Annius Antoninus M. Antonini filiam in matrimonium habuit; M. autem Antoninus gener Antonini Pii fuit, per uxorem Galeriam Fauſtinam juniorem conſobrinam ſuam. Hi bellum contra Parthos geſſerunt; qui poſt victoriam Trajani tùm primùm rebellaverant. Verus Antoninus ad id profectus eſt: qui Antiochiæ & circa Armeniam agens, multa per duces, & ingentia patravit, Seleuciam Aſſyriæ urbem nobiliſſimam cum quingentis millibus hominum cepit: Parthicum triumphum revexit; cum fratre eodemque ſocero triumphavit. Obiit tamen in Venetiâ, cùm à Concordiâ civitate Altinum proficiſceretur, & cum fratre in vehiculo ſederet, ſubito ſanguine ictus, caſu morbi quem Græci ἀπόπληξιν vocant; vir ingenii parùm civilis, reverentiâ tamen fratris nihil unquam atrox auſus. Cùm obiiſſet undecimo imperii anno, inter Divos relatus eſt.

XI. Poſt eum Marcus Antoninus ſo-

lus Rempublicam tenuit, vir quem mirari faciliùs quis quàm laudare possit. A principio vitæ tranquillissimus: adeò ut in infantiâ quoque vultum nec ex gaudio, nec ex mœrore mutaret. Philosophiæ deditus Stoïcæ, ipse etiam non solùm vitæ moribus, sed etiam eruditione philosophus, tantæ admirationis adhuc juvenis, ut eum successorem paraverit Adrianus relinquere, adoptato tamen Antonino Pio generum esse ei idcircò voluerit, ut hoc ordine ad imperium perveniret. Institutus est ad Philosophiam per Apollonium Chalcedonium; ad scientiam Græcarum litterarum, per Sextum Chæronensem, Plutarchi nepotem. Latinas autem litteras eum Fronto orator nobilissimus docuit.

XII. Hic cum omnibus Romæ æquo jure egit; ad nullam insolentiam elatus imperii fastu: liberalitatis promptissimæ, provincias ingenti benignitate & moderatione tractavit. Contra Germanos eo Principe res feliciter gestæ sunt. Bellum ipse unum gessit Marcomannicum: sed quantum nullâ memoriâ fuit; adeò ut Punicis conferatur; nam eò

gravius eſt factum, quòd univerſi exercitus perierant; ſub hoc enim tantus caſus peſtilentiæ fuit, ut poſt victoriam Perſicam Romæ, ac per Italiam Provinciaſque, maxima hominum pars, militum omnes ferè copiæ languore defecerint.

XIII. Ingenti ergo labore & moderatione, cùm apud Carnuntum jugi triennio perſeveràſſet, bellum Marcomannicum confecit; quod cum his Quadi, Vandali, Sarmatæ, Suevi, atque omnis Barbaria commoverat: multa hominum millia interfecit: ac Pannoniis ſervitio liberatis, Romæ rurſus cum Commodo Antonino filio ſuo, quem jam Cæſarem fecerat, triumphavit. Ad hujus belli ſumptum ærario exhauſto, cùm largitiones nullas haberet, neque indicere provincialibus aut Senatui aliquid vellet, inſtrumentum regii cultûs, factâ in foro Divi Trajani ſectione, diſtraxit: vaſa aurea, pocula cryſtallina & murrhina, uxoriam ac ſuam ſericam ac auream veſtem, multa ornamenta gemmarum; ac per duos continuos menſes venditio habita eſt, multumque auri redactum.

Post victoriam tamen emptoribus pretia restituit, qui reddere comparata voluerunt: molestus nulli fuit, qui maluit semel empta retinere.

XIV. Hic permisit viris clarioribus, ut convivia eodem cultu quo ipse, & ministris similibus exhiberent. In editione munerum post victoriam adeò magnificus, ut centum simul leones exhibuisse tradatur. Cùm igitur fortunatam Rempublicam & virtute & mansuetudine reddidisset, obiit XVIII. imperii anno, vitæ LXI. & omnibus certatim adnitentibus, inter Divos relatus est.

XV. Hujus successor L. Antoninus Commodus, nihil paternum habuit; nisi quòd contra Germanos feliciter & ipse pugnavit: Septembrem mensem ad nomen suum transferre conatus est, ut Commodus diceretur; sed luxuriâ & obscœnitate depravatus, gladiatoriis armis sæpissimè in ludo, deinceps etiam in amphitheatro cum hujusmodi hominibus sæpè dimicavit. Obiit morte subitâ, adeò ut strangulatus, vel veneno interfectus putaretur: cùm annis duodecim post patrem, & octo mensibus

imperâsset, tantâ exsecratione omnium, ut hostis humani generis etiam mortuus judicaretur.

XVI. Huic successit Pertinax grandævus jam; ut qui septuagenariam artigisset ætatem, Præfecturam Urbi tùm agens; ex Senatûs-Consulto imperare jussus. Octogesimo imperii die, Prætorianorum militum seditione, & Juliani scelere occisus est.

XVII. Post eum Salvius Julianus Rempublicam invasit; vir nobilis, & juris peritissimus; nepos Salvii Juliani, qui sub Divo Adriano *Perpetuum* composuit *Edictum.* Victus est à Severo, apud Milvium pontem, interfectus in Palatio, vixit mensibus septem, postquam cœperat imperare.

XVIII. Hinc Imperii Romani administrationem Septimius Severus accepit, oriundus ex Africâ, provinciâ Tripolitanâ, oppido Lepti, solus omni memoriâ & ante & postea ex Africâ Imperator fuit. Hic primùm fisci Advocatus, mox militaris Tribunus, per multa deinde & varia officia atque honores usque ad administrationem totius Reipublicæ pervenit. Pertinacem

tinacem se appellari voluit, in honorem ejus Pertinacis qui à Juliano fuerat occisus. Parcus admodùm fuit, naturâ sævus. Bella multa & feliciter gessit. Pescennium Nigrum, qui in Ægypto & Syriâ rebellaverat, apud Cyzicum interfecit. Parthos vicit: Arabas eò usque superavit, ut etiam provinciam ibi faceret; idcircò Parthicus & Arabicus dictus est. Multa toto Romano orbe reparavit. Sub eo etiam Clodius Albinus, qui in occîdendo Pertinace socius fuerat Juliano, Cæsarem se in Galliâ fecit: victusque apud Lugdunum est & interfectus.

XIX. Severus autem præter bellicam gloriam, etiam civilibus studiis clarus fuit, & litteris doctus, Philosophiæ scientiam ad plenum adeptus. Novissimum bellum in Britanniâ habuit: utque receptas provincias omni securitate muniret, vallum per triginta duo millia passuum à mari ad mare deduxit. Decessit Eboraci admodum senex, imperii anno XVIII. mense IV. & Divus appellatus est; nam filios suos successores reliquit, Bassianum & Getam: sed Bassiano Antonini

nomen à Senatu voluit imponi; itaque dictus est M. Aurelius Antoninus Bassianus, patrique successit. Nam Geta hostis publicus judicatus, confestim periit.

XX. Marcus igitur Aurelius Antoninus Bassianus, idemque Caracalla, morum ferè paternorum fuit, paulò asperior, & minax. Opus Romæ egregium fecit lavacri; quæ Antonin.anæ appellantur; nihil præterea memorabile. Impatiens libidinis; ut qui novercam suam Juliam, uxorem duxerit. Defunctus in Osdroëne apud Edessam, moliens adversùm Parthos expeditionem, anno imperii sexto, mense secundo, vix egressus ætatis quadragesimum tertium annum, funere publico elatus est.

XXI. Opilius deinde Macrinus, qui præfectus prætorio erat, cum filio Diadumeno facti Imperatores, nihil memorabile ex temporis brevitate gesserunt; nam imperium eorum duûm mensium & unius anni fuit: seditione militari ambo pariter occisi sunt.

XXII. Creatus est post hos M. Aurelius Antoninus. Hic Antonini Cara-

callæ filius putabatur : Sacerdos autem Heliogabali templi erat. Is, cùm Romam ingenti & militum & Senatûs exſpectatione veniſſet, probris ſe omnibus contaminavit. Impudiciſſimè, & obſcœniſſimè vixit, biennioque poſt & octo menſibus tumultu interfectus eſt militari ; & cum eo mater Semia Syra.

XXIII. Succeſſit huic Aurelius Alexander ; ab exercitu Cæſar, à Senatu Auguſtus nominatus, juvenis admodùm : ſuſceptoque adversùs Perſas bello, Xerxem eorum regem glorioſiſſimè vicit ; militarem diſciplinam ſeveriſſimè rexit ; quaſdam tumultuantes legiones integras exauctoravit. Aſſeſſorem habuit, vel ſcrinii magiſtrum, Ulpianum juris conditorem. Romæ quoque favorabilis fuit. Periit in Galliâ, militari tumultu, decimo-tertio imperii anno & die octavo, in matrem ſuam Mammæam unicè pius.

EUTROPII

BREVIARIUM
HISTORIÆ ROMANÆ.

LIBER IX.

I. POST hunc Maximinus ex corpore militari primus ad imperium acceſſit, ſolâ militum voluntate, cùm nulla Senatûs interceſſiſſet auctoritas, neque ipſe Senator eſſet. Is

bello adversùs Germanos feliciter gesto, cùm à militibus esset Imperator appellatus, à Pupieno Aquileiæ occisus est, deserentibus eum militibus suis, cum filio adhuc puero, cum quo imperaverat triennio, & paucis diebus.

II. Postea tres simul Augusti fuerunt: Pupienus, Balbinus, & Gordianus: duo superiores obscurissimo genere, Gordianus nobilis: quippe cujus pater senior Gordianus, consensu militum, cùm Proconsulatum Africæ gereret, Maximino imperante, Princeps fuisset electus. Itaque cùm Romam venissent Balbinus & Pupienus, in Palatio interfecti sunt; soli Gordiano imperium reservatum. Gordianus, admodum puer, cùm Tranquillinam Romæ duxisset uxorem, Janum Geminum aperuit: & ad Orientem profectus, Parthis bellum intulit, qui jam moliebantur erumpere; quod quidem mox feliciter gessit, præliisque ingentibus Persas afflixit. Rediens haud longè à Romanis finibus interfectus est fraude Philippi, qui post eum imperavit. Miles ei tumulum vigesimo milliario à Circesso, quod castrum nunc

Romanorum eſt , Euphrati imminens , ædificavit ; exequias Romam revexit ; ipſum Divum appellavit.

III. Philippi duo , filius & pater , Gordiano occiſo , imperium invaſerunt : atque exercitu incolumi reducto , ad Italiam è Syriâ profecti ſunt. His imperantibus , milleſimus annus Romæ urbis ingenti ludorum apparatu ſpectaculorumque celebratus eſt. Ambo inde ab exercitu interfecti ſunt ; ſenior Philippus Veronæ , Romæ junior. Annis quinque imperaverunt , inter Divos tamen relati ſunt.

IV. Poſt hos Decius è Pannoniâ inferiore , Bubaliæ natus , imperium ſumpſit. Bellum civile , quod in Galliâ motum fuerat , oppreſſit ; filium ſuum Cæſarem fecit. Romæ lavacrum ædificavit. Cùm biennio ipſe & filius ejus imperâſſent , uterque in Barbarico interfecti ſunt , & inter Divos relati.

V. Mox Imperatores creati ſunt ; Gallus Hoſtilianus , & Galli filius Voluſianus. Sub his Æmilianus in Mœſiâ res novas molitus eſt : ad quem opprimendum cùm ambo profecti eſſent ,

Interamnæ interfecti ſunt, non completo biennio : nihil omnino clarum geſſerunt. Solâ peſtilentiâ & morbis atque ægritudinibus notus eorum principatus fuit.

VI. Æmilianus obſcuriſſimè natus, obſcuriùs imperavit; ac tertio menſe extinctus eſt.

VII. Hinc Licinius Valerianus in Rhætiâ & Norico agens, ab exercitu Imperator, & mox Auguſtus eſt factus. Gallienus quoque Romæ à Senatu Cæſar eſt appellatus. Horum imperium Romano nomini perniciosum, & penè exitiabile fuit, vel infelicitate principum, vel ignaviâ. Germani Ravennam uſque venerunt. Valerianus in Meſopotamiâ bellum gerens, à Sapore Perſarum rege ſuperatus eſt : mox etiam captus, apud Parthos ignobili ſervitute conſenuit.

VIII. Gallienus, cum adoleſcens factus eſſet Auguſtus, imperium primùm feliciter, mox commodè, ad ultimum perniciosè geſſit. Nam juvenis in Galliâ & Illyrico multa ſtrenuè fecit, occiſo apud Murſiam Ingenuo, qui purpuram ſumpſerat, & Trebelliano.

Diu placidus & quietus: mox in omnem lasciviam dissolutus, tenendæ Reipublicæ habenas probrosâ ignaviâ & desperatione relaxavit. Alemanni vastatis Galliis in Italiam irruperunt. Dacia, quæ à Trajano ultra Danubium fuerat adjecta, amissa est. Græcia, Macedonia, Pontus, Asia, vastata per Gothos. Pannonia à Sarmatis, Quadisque populata est: Germani usque ad Hispanias penetraverunt, & civitatem nobilem Tarraconem expugnaverunt. Parthi, Mesopotamiâ occupatâ, Syriam sibi cœperunt vindicare.

IX. Tùm jam desperatis rebus, & deleto penè imperio Romano, Posthumius in Galliâ, obscurissimè natus, purpuram sumpsit: & per annos decem ità imperavit, ut consumptas penè provincias ingenti virtute & moderatione reparaverit; qui seditione militum interfectus est; quòd Moguntiacum, quæ adversùm eum rebellaverat, Lolliano res novas moliente, diripiendam militibus tradere noluisset. Post eum Marius vilissimus opifex purpuram accepit: & secundo die interfectus est. Victorinus postea Galliarum accepit

accepit imperium, vir ſtrenuiſſimus: ſed cùm nimiæ libidinis eſſet, & matrimonia aliena corrumperet, Agrippinæ occiſus eſt, Actuario quodam machinante dolum, imperii ſui anno ſecundo.

X. Huic ſucceſſit Tetricus Senator, qui Aquitaniam honore præſidis adminiſtrans, abſens à militibus Imperator electus eſt, & apud Burdegalam purpuram ſumpſit; ſeditiones multas militum pertulit. Sed dum hæc in Galliâ geruntur, in Oriente per Odenatum Perſæ victi ſunt: defensâ Syriâ, receptâ Meſopotamiâ, uſque ad Cteſiphontem Odenatus penetravit.

XI. Ita Gallieno Rempublicam deſerente, Romanum imperium in Occidente per Poſthumum, per Odenatum in Oriente ſervatum eſt. Gallienus interea Mediolani cum fratre Valeriano occiſus eſt, imperii anno nono; Claudiuſque ei ſucceſſit, à militibus electus, à Senatu appellatus Auguſtus. Hic Gothos, Illyricum Macedoniamque vaſtantes, ingenti prælio vicit; parcus vir, ac modeſtus, & juſti tenax, atque Reipublicæ gerendæ idoneus: qui

tamen intra biennium imperii morbo interiit, & Divus appellatus eſt. Senatus ingenti eum honore decoravit, ſcilicet ut in curiâ clypeus ipſi aureus, item in Capitolio ſtatua aurea poneretur.

XII. Quintilius poſt eum, Claudii frater, conſenſu militum Imperator electus eſt, vir unicâ moderationis & civilitatis laude æquandus fratri vel præponendus, conſenſu Senatûs appellatus Auguſtus, ſeptimo-decimo die imperii occiſus eſt.

XIII. Poſt eum Aurelianus ſuſcepit imperium, Daciâ Ripenſi oriundus, vir in bello potens, animi tamen immodici & ad crudelitatem propenſioris, quique Gothos ſtrenuiſſimè vicit. Romanam ditionem ad fines priſtinos variâ bellorum felicitate revocavit: ſuperavit in Galliâ Tetricum apud Catalaunos, ipſo Tetrico prodente exercitum ſuum, cujus aſſiduas ſeditiones ferre non poterat: quin etiam per litteras occultas Aurelianum ita fuerat deprecatus, ut inter alia, verſu Virgiliano uteretur.

Eripe me his, invicte, malis. —

Zenobiam quoque, occiso marito Odenato, qui Orientem tenebat, haud longè ab Antiochiâ non sine gravi prælio cepit, ingressusque Romam, nobilem triumphum quasi receptor Orientis Occidentisque egit; currum præcedentibus Tetrico & Zenobiâ: qui quidem Tetricus etiam Corrector Lucaniæ postea fuit, ac privatus diutissimè vixit. Zenobia autem posteros, qui adhuc manent Romæ, reliquit.

XIV. Hoc imperante etiam monetarii in urbe rebellaverunt, vitiatis pecuniis, & Felicissimo Rationali interfecto: quos Aurelianus victos, ultimâ crudelitate compescuit, plurimos nobiles capite damnavit: sævus & sanguinarius, ac necessarius magis in quibusdam, quàm in ullo amabilis Imperator: trux omni tempore, etiam filii sororis interfector: disciplinæ tamen militaris & morum dissolutorum magnâ ex parte corrector.

XV. Urbem Romam muris firmioribus cinxit; templum Soli ædificavit, in quo infinitum auri gemmarumque pondus constituit. Provinciam Daciam, quam Trajanus ultra Danubium fecerat,

intermisit, vastato omni Illyrico & Mœsiâ, desperans eam posse retineri: abductosque Romanos ex urbibus & agris Daciæ in mediâ Mœsiâ collocavit: & est in dextrâ Danubio in mare fluenti, cùm antea fuerit in lævâ. Occiditur servi sui fraude, qui ad quosdam militares viros, amicos ipsius, nomina pertulit annotata, falsò manum ejus imitatus, tanquam Aurelianus ipsos pararet occidere. Itaque ut præveniretur ab iisdem, interfectus est in itineris medio, quod inter Constantinopolim & Heracleam est stratæ veteris; locus Cænophrurium appellatur; mors tamen ejus inulta non fuit. Meruit quoque inter Divos referri; imperavit annos quinque, menses sex.

XVI. Tacitus post hunc suscepit imperium, vir egregiè moratus, & Reipublicæ gerendæ idoneus; nihil tamen clarum potuit ostendere, intra sextum mensem imperii, morte præventus. Florianus, qui Tacito successerat, duobus mensibus, & diebus viginti in imperio fuit; neque quidquam dignum memoriâ egit.

XVII. Post hunc Probus, vir illustris

gloriâ militari, ad administrationem Reipublicæ accessit. Gallias à Barbaris occupatas ingenti præliorum felicitate restituit. Quosdam imperium usurpare conatos, scilicet Saturninum in Oriente, Proculum & Bonosum Agrippinæ, multis certaminibus oppressit. Vineas Gallos & Pannonios habere permisit. Opere militari Almum montem apud Sirmium, & Aureum apud Mœsiam superiorem vineis consevit, & provincialibus colendos dedit. Hic cùm bella innumera gessisset, pace partâ, dixit, *brevi milites necessarios non futuros*: vir acer ac strenuus, justus, & qui Aurelianum æquaret gloriâ militari, morum tamen civilitate superaret. Interfectus est Sirmii, tumultu militari, in turre ferratâ. Imperavit annos sex, menses quatuor.

XVIII. Post hunc Carus est factus Augustus, Narbonæ natus in Galliâ, qui confestim Carinum & Numerianum filios Cæsares fecit; cum quibus regnavit duobus annis; sed dum bellum adversùm Sarmatas gerit, nuntiato Persarum tumultu, ad Orientem profectus

res contra Persas nobiles gessit : ipsos prælio fudit : Seleuciam & Ctesiphontem urbes nobilissimas cepit : & cùm castra supra Tigridem haberet, ictu divini fulminis periit. Numerianus quoque filius ejus, quem secum ad Persas duxerat, adolescens egregiæ indolis, cùm oculorum dolore correptus, lecticulâ veheretur, impulsore Apro, qui socer ejus erat, per insidias occisus est ; & cùm dolo occultaretur ipsius mors, quousque Aper invadere posset imperium, fœtore cadaveris prodita est. Milites enim, qui eum sequebantur, fœtore commoti, diductis lecticulæ palliis, post aliquot dies mortem ejus notam habere potuerunt.

XIX. Interea Carinus, quem Cæsarem in Parthos proficiscens Carus, in Illyrico, Galliâ, Italiâ, reliquerat, omnibus se sceleribus coinquinavit : plurimos innoxios fictis criminibus occîdit : matrimonia nobilia corrupit : condiscipulis quoque, qui eum in auditorio vel levi fatigatione taxaverant, perniciosus fuit. Ob quæ omnibus ho-

minibus invisus, non multo post pœnas dedit. Nam de Perside victâ exercitus rediens, cùm Carum Augustum fulmine, Numerianum Cæsarem insidiis perdidisset, Diocletianum Imperatorem creavit, Dalmatiâ oriundum, virum obscurissimè natum : adeò ut à plerisque scribæ filius, à nonnullis Anulini Senatoris libertinus fuisse credatur.

XX. Is primâ militum concione juravit, Numerianum nulló suo dolo interfectum; & cùm juxta eum Aper, qui Numeriano insidias fecerat, constitisset, in conspectu exercitûs manu Diocletiani gladio percussus est. Postea Carinum, omni odio & detestatione viventem, apud Margum ingenti prælio vicit proditum ab exercitu suo, quem fortiorem habebat, certè desertum inter Viminatium atque Aureum montem. Ita rerum Romanarum potitus, cùm tumultum rusticani in Galliâ concitâssent, & factioni suæ Bagaudarum nomen imponerent, duces autem haberent Amandum & Ælianum, ad subigendos eos Maximianum

Herculium Cæſarem miſit, qui levibus præliis agreſtes domuit, & partem Galliæ reformavit.

XXI. Poſt hæc tempora etiam Carauſius, qui viliſſimè natus, in ſtrenuo militiæ ordine famam egregiam fuerat conſecutus, cùm apud Bononiam per tractum Belgicæ & Armoricæ pacandum mare accepiſſet, quod Franci & Saxones infeſtabant, multis Barbaris ſæpè captis; nec prædâ integrâ, aut provincialibus redditâ, aut Imperatoribus miſsâ, cùm ſuſpicio eſſe cœpiſſet, conſultò ab eo admitti Barbaros, ut tranſeuntes cum prædâ exciperet; atque hac ſe occaſione ditaret; à Maximiano juſſus occidi, purpuram ſumpſit, & Britannias occupavit.

XXII. Ità cùm per omnem orbem terrarum res turbatæ eſſent, & Carauſius in Britanniis rebellaret, Achilleus in Ægypto, Africam Quinquegentiani infeſtarent, Narſeus Orienti bellum inferret; Diocletianus Maximianum Herculium ex Cæſare fecit Auguſtum; Conſtantium & Maximianum Cæſares: quorum Conſtantius per filiam nepos Claudii traditur; Maximianus Galerius in Daciâ

haud longè à Sardicâ natus. Atque ut eos etiam affinitate conjungeret, Constantius privignam Herculii Theodoram accepit; ex quâ postea sex liberos, Constantini fratres, habuit: Galerius filiam Diocletiani Valeriam: ambo uxores, quas habuerant, repudiare compulsi. Cum Carausio tamen, cùm bella frustrà tentata essent contra virum rei militaris peritissimum, ad postremum pax convenit: eum post septennium Allectus, socius ejus, occidit; atque ipse post eum Britannias triennio tenuit: qui ductu Asclepiodoti præfecti prætorio est oppressus. Ita Britanniæ decimo anno receptæ.

XXIII. Per idem tempus à Constantio Cæsare in Galliâ pugnatum est circa Lingones; die unâ adversam & secundam fortunam expertus est. Nam cùm, repentè Barbaris ingruentibus, intra civitatem esset coactus tam præcipiti necessitate, ut clausis portis, in murum funibus tolleretur, vix quinque horis mediis adventante exercitu, sexaginta ferè millia Alamannorum cecidit. Maximianus quoque Augustus bellum in Africâ profligavit, domitis

Quinquegentianis, & ad pacem redactis. Diocletianus obsessum Alexandriæ Achilleum octavo ferè mense superavit, eumque interfecit : victoriâ acerbè usus est, totam Ægytum gravibus proscriptionibus cædibusque fœdavit. Eâ tamen occasione ordinavit providè multa, & disposuit; quæ ad nostram ætatem manent.

XXIV. Galerius Maximianus primò adversum prælium, exin secundum habuit, inter Callinicum Carrasque congressus, cùm inconsultè magis quàm ignavè dimicâsset ; admodum enim parvâ manu cum copiosissimo hoste commisit. Pulsus igitur, & ad Diocletianum profectus, cum ei in itinere occurrisset, tantâ insolentiâ fertur à Diocletiano exceptus, ut per aliquot passuum millia purpuratus tradatur ad vehiculum cucurrisse.

XXV. Mox tamen per Illyricum Mœsiamque contractis copiis, rursùs cùm Narseo Ormisdæ & Saporis avo, in Armeniâ Majore pugnavit successu ingenti, nec minore consilio simulque fortitudine : quippe qui etiam speculatoris munus cum altero ac tertio equite

ſuſceperit. Pulſo Narſeo, caſtra ejus diripuit; uxores, ſorores, liberos cepit; infinitam extrinſecùs Perſarum nobilitatem, gazam Perſicam copioſiſſimam, ipſum in ultimas regni ſolitudines coëgit; quare à Diocletiano in Meſopotamiâ cum præſidiis tum morante, ovans regreſſus, ingenti honore ſuſceptus eſt. Varia deinceps & ſimul & viritim bella geſſerunt, Carpis & Baſternis ſubactis, Sarmatis victis: quarum nationum ingentes captivorum copias in Romanis finibus locaverunt.

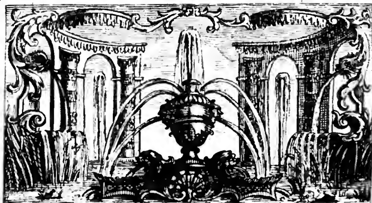
XXVI. Diocletianus moratus callidè fuit, ſagax præterea, & admodùm ſubtilis ingenio, & qui ſeveritatem ſuam alienâ invidiâ vellet explere; diligentiſſimus tamen & ſolertiſſimus Princeps; & qui in imperio Romano primus regiæ conſuetudinis formam magis quàm Romanæ libertatis, invexit; adorarique ſe juſſit, cùm ante eum cuncti ſalutarentur: ornamenta gemmarum veſtibus calceamentiſque indidit. Nam priùs imperii inſigne in chlamyde purpureâ tantùm erat: reliqua communia.

XXVII. Herculius autem, propalam ferus, & incivilis ingenii, asperitatem suam etiam vultûs horrore significans. Hic naturæ suæ indulgens, Diocletiano in omnibus est severiobus consiliis obsecutus. Cùm tamen ingravescente ævo, parum se idoneum Diocletianus moderando imperio esse sentiret, auctor Herculio fuit, ut in privatam vitam concederent, & stationem tuendæ Reipublicæ viridioribus junioribusque mandarent; cui ægrè collega obtemperavit; tamen uterque unâ die privato habitu imperii insigne mutavit; Nicomediæ Diocletianus, Herculius Mediolani; post triumphum inclytum quem Romæ ex numerosis gentibus egerant, pompâ ferculorum illustri, quâ Narsei conjuges sororesque & liberi ante currum ducti sunt. Concesserunt autem Salonas unus, alter in Lucaniam.

XXVIII. Diocletianus privatus in villâ, quæ haud procul à Salonis est, præclaro otio senuit; inusitatâ virtute usus; ut solus omnium post conditum Romanum imperium, ex tanto fastigio sponte ad privatæ vitæ statum

civilitatemque remearet. Contigit igitur ei quod nulli poſt natos homines, ut cùm privatus obiiſſet, inter Divos tamen referretur.

EUTROPII

BREVIARIUM

HISTORIÆ ROMANÆ.

LIBER X.

I. HIS igitur abeuntibus, in adminiſtrationem Reipublicæ Conſtantius & Galerius Auguſti creati ſunt; diviſuſque inter eos Romanus orbis; ut Galliam, Italiam, Africam, Conſtantius; Illyri-

cum, Asiam, Orientem Galerius obtineret; sumptis duobus Cæsaribus. Constantius tamen, contentus dignitate Augusti, Italiæ atque Africæ administrandæ sollicitudinem recusavit: vir egregius, & præstantissimæ civilitatis: divitiis provincialium ac privatorum studens, fisci commoda non admodum affectans: ducensque, *meliùs publicas opes à privatis haberi, quàm intra unum claustrum reservari:* adeò autem cultûs modici, ut feriatis diebus, si cum amicis numerosioribus esset epulandum, privatorum eis argento ostiatim petito triclinia sternerentur. Hic non modò amabilis sed etiam venerabilis Gallis fuit: præcipuè quòd Diocletiani suspectam prudentiam, & Maximiani sanguinariam temeritatem imperio ejus evaserant. Obiit in Britanniâ, Eboraci, principatûs anno tertio-decimo; atque inter Divos relàtus est.

II. Galerius, vir & probè moratus, & egregius in re militari, cùm Italiam quoque, sinente Constantio, administrationi suæ accessisse sentiret, Cæsares duos creavit. Verùm Constantio mortuo, Constantinus, ex obscuriori

matrimonio ejus filius, in Britanniâ creatus est Imperator, & in locum patris exoptatissimus moderator accessit. Romæ interea prætoriani, excitato tumultu, Maxentium Herculii filium, qui haud procul ab Urbe in Villâ Publicâ morabatur, Augustum nuncupârunt; quo nuncio Maximianus Herculius ad spem erectus resumendi fastigii, quod invitus amiserat, Romam advolavit è Lucaniâ quam sedem privatus elegerat, in agris amœnissimis consenescens: Diocletianumque etiam per litteras adhortatus est, ut depositam resumeret potestatem; quas ille irritas habuit: sed adversùm motum Prætorianorum atque Maxentii Severus Cæsar Romam missus à Galerio, cum exercitu venit; obsidensque urbem, militum suorum scelere, desertus est; auctæ Maxentio opes, confirmatumque imperium.

III. Severus fugiens, Ravennæ interfectus est. Herculius tamen Maximianus, post hæc in concione exercitûs filium Maxentium denudare conatus, seditionem & convicia militum tulit. Inde ad Gallias profectus est, dolo composito, tanquam à filio esset expulsus;

pulſus, ut Conſtantino genero jungeretur: moliens tamen Conſtantinum repertâ occaſione interficere, qui in Galliis, & militum & provincialium ingenti jam favore regnabat, cæſis Francis, atque Alamannis, captiſque eorum regibus: quos etiam beſtiis, cùm magnificum ſpectaculum muneris paràſſet, objecit. Detectis igitur inſidiis per Fauſtam filiam, quæ dolum viro enunciaverat, profugit Herculius Maſſiliam, ibique oppreſſus; (ex eâ etenim navigare ad filium præparabat,) pœnas dedit juſtiſſimo exitu; vir ad omnem aſperitatem ſævitiamque proclivus, infidus, incommodus, civilitatis penitùs expers.

IV. Per hoc tempus Licinius. à Galerio Imperator eſt factus, Daciâ oriundus, notus ei antiquâ conſuetudine, & in bello, quòd adversùs Narſeum geſſerat, ſtrenuis laboribus & officiis acceptus: mors Galerii confeſtim ſecuta eſt. Reſpublica tum ab his quatuor Imperatoribus tenebatur, Conſtantino, & Maxentio, filiis Auguſtorum; Licinio & Maximino, novis hominibus. Quinto tamen Conſtantinus imperii ſui anno,

bellum adversùm Maxentium Civile commovit, copias ejus multis præliis fudit : ipſum poſtremo Romæ adversùs nobiles omnibus exitiis ſævientem, apud pontem Milvium vicit, Italiâque eſt potitus. Non multo poſt deinceps in Oriente quoque adversùs Licinium Maximinus res novas molitus, vicinum exitium fortuitâ apud Tarſum morte prævenit.

V. Conſtantinus tamen, vir ingens, & omnia efficere nitens quæ animo præparâſſet, ſimul principatum totius orbis affectans, Licinio bellum intulit; quamvis neceſſitudo illi & affinitas cum eo eſſet : nam ſoror ejus Conſtantia nupta Licinio erat; ac primò eum in Pannoniâ, ſecundò ingenti apparatu bellum apud Cibalas inſtruentem, repentinus oppreſſit : omnique Dardaniâ, Mœſiâ, Macedoniâ potitus, numeroſas provincias occupavit.

VI. Varia deinceps inter eos bella, & pax reconciliata ruptaque eſt. Poſtremo Licinius navali & terreſtri prælio victus apud Nicomediam, ſe dedidit : & contra religionem ſacramenti Theſſalonicæ privatus occiſus eſt. Eo tem-

pore res Romana ſub uno Auguſto & tribus Cæſaribus (quod nunquam aliàs) fuit; cùm liberi Conſtantini Galliæ, Orienti, Italiæque præeſſent. Verùm inſolentia rerum ſecundarum aliquantùm Conſtantinum ex illâ favorabili animi docilitate mutavit. Primùm neceſſitudines perſecutus, egregium virum, & ſororis filium, commodæ indolis juvenem interficit, mox uxorem, poſt numeroſos amicos.

VII. Vir primo imperii tempore optimis principibus, ultimo mediis comparandus. Innumeræ in eo animi corporiſque virtutes claruerunt, militaris gloriæ appetentiſſimus, fortuna in bellis proſpera fuit; verùm ita, ut non ſuperaret induſtriam. Nam etiam Gothos poſt Civile bellum variè profligavit, pace his ad poſtremum datâ, ingentemque apud Barbaras gentes memoriam gratiæ collocavit. Civilibus artibus & liberalibus ſtudiis deditus: affectator juſti amoris, quem omnìnò ſibi & liberalitate & docilitate quæſivit; ſicut in nonnullos amicos dubius, ita in reliquos egregius: nihil occaſionum prætermittens, quo opulentiores

eos clarioresque præstaret.

VIII. Multas leges rogavit; quasdam ex bono & æquo, plerasque superfluas, nonnullas severas; primusque urbem nominis sui ad tantum fastigium evehere molitus est, ut Romæ æmulam faceret. Bellum adversùm Parthos moliens, qui jam Mesopotamiam fatigabant, uno & trigesimo anno imperii, ætatis sexto & sexagesimo, Nicomediæ in villâ publicâ obiit. Denuntiata mors ejus etiam per crinitam stellam, quæ inusitatæ magnitudinis aliquandiu fulsit; [eam] Græci *Cometen* vocant; atque inter Divos meruit referri.

IX. Successores filios tres reliquit, atque unum fratris filium. Verùm Dalmatius Cæsar prosperrimâ indole, neque patruo absimilis, haud multò post oppressus est factione militari, & Constantio patruele suo sinente potiùs quàm jubente. Constantinum porrò, fratri bellum inferentem, & apud Aquileiam inconsultiùs prælium aggressum, Constantis duces interemerunt; ita Respublica ad duos Augustos redacta est. Constantis imperium strenuum aliquandiu & justum fuit; mox cùm & valetu-

dine improsperâ, & amicis pravioribus uteretur, ad gravia vitia conversus, cùm intolerabilis provincialibus, militibus injucundus esset, factione Magnentii occisus est. Obiit autem non longè ab Hispanis, in castro cui Helenæ nomen est, anno imperii decimo septimo, ætatis trigesimo: rebus tamen plurimis strenuè militiâ gestis, exercituique per omne vitæ tempus sine gravi crudelitate terribilis.

X. Diversa Constantii fortuna fuit; à Persis enim multa & gravia perpessus, sæpè captis oppidis, obsessis urbibus, cæsis exercitibus, nullumque ei contra Saporem prosperum prælium fuit, nisi quòd apud Singaram haud dubiam victoriam ferociâ militum amisit; qui pugnam seditiosè & stolidè contra rationem belli, die jam præcipiti, poposcerunt. Post Constantis necem, Magnentio Italiam, Africam, Gallias obtinente; etiam Illyricum res novas habuit, Vetranione ad imperium consensu militum electo: quem grandævum jam, & cunctis amabilem diuturnitate & felicitate militiæ, ad tuendum Illyricum principem creaverunt: virum probum,

& morum veterum, ac jucundæ civilitatis : sed omnium liberalium artium expertem, adeò ut ne elementa quidem prima litterarum, nisi grandævus & jam Imperator acceperit.

XI. Sed à Constantio, qui ad ultionem fraternæ necis bellum Civile commoverat, abrogatum est Vetranioni imperium, qui novo inusitatoque more, consensu militum deponere insigne compulsus est. Romæ quoque tumultus fuit, Nepotiano Constantini sororis filio per gladiatoriam manum imperium invadente : qui sævis exordiis dignum exitum nactus est ; vigesimo enim atque octavo die à Magnentianis ducibus oppressus, pœnas dedit : caputque ejus pilo per Urbem circumlatum est : gravissimæ proscriptiones & nobilium cædes fuerunt.

XII. Non multo post Magnentius apud Mursiam profligatus acie est, ac penè captus : ingentes Romani imperii vires eâ dimicatione consumptæ sunt, ad quælibet bella externa idoneæ, quæ multum triumphorum possent securitatisque conferre. Orienti mox à Constantio Cæsar est datus, patrui filius

Gallus: Magnentiusque diversis præliis victus, vim vitæ suæ apud Lugdunum attulit, imperii anno tertio, mense septimo: frater quoque ejus Senonis, quem ad tuendas Gallias Cæsarem miserat.

XIII. Per hæc tempora etiam à Constantio multis incivilibus gestis, Gallus Cæsar occisus est: vir naturâ ferus, & ad tyrannidem pronior, si suo jure imperare licuisset. Sylvanus quoque in Galliâ res novas molitus, ante diem trigesimum extinctus est.

XIV. Solus in imperio Romano eo tempore Constantius Princeps & Augustus fuit. Mox Julianum Cæsarem ad Gallias misit, patruelem suum, Galli fratrem, traditâ ei in matrimonium sorore; cùm multa oppida Barbari expugnâssent, alia obsiderent, ubique fœda vastitas esset, Romanumque imperium non dubiâ jam calamitate nutaret: à quo modicis copiis apud Argentoratum Galliæ urbem ingentes Alamannorum copiæ extinctæ sunt, rex nobilissimus captus; Galliæ restitutæ; multa postea per eundem Julianum egregiè adversùm Barbaros gesta sunt; submotique

ultra Rhenum Germani, & finibus suis Romanum Imperium restitutum.

XV. Neque multo post, cùm Germanici jam exercitus à Galliarum præsidio tollerentur, consensu militum Julianus factus Augustus est: interjectoque anno, ad Illyricum obtinendum profectus est, Constantio Parthicis bellis occupato: quibus rebus cognitis ad bellum Civile conversus, in itinere obiit, inter Ciliciam Cappadociamque, anno imperii octavo & trigesimo, ætatis quinto & quadragesimo; meruitque inter Divos referri: vir egregiæ tranquillitatis, placidus, nimis amicis & familiaribus credens, mox etiam uxoribus deditior: qui tamen primis imperii annis ingenti se modestiâ egerit: familiarium etiam locupletator: neque inhonoros sinens, quorum laboriosa expertus fuisset officia; ad severitatem tamen propensior, si suspicio imperii moveretur; mitis aliàs, & cujus in Civilibus magis quàm in externis bellis sit laudanda fortuna.

XVI. Hinc Julianus rerum potitus est; ingentique apparatu Parthis intulit bellum, cui expeditioni ego quoque interfui.

interfui. Aliquot oppida & castella Persarum in deditionem accepit, vel vi oppugnavit, Assyriamque populatus, castra apud Ctesiphontem stativa aliquandiu habuit: remeansque victor, dum se inconsultiùs præliis inserit, hostili manu interfectus est, sexto Kalend. Julias, imperii anno septimo, ætatis altero & trigesimo, atque inter Divos relatus est: vir egregius, & Rempublicam insigniter moderaturus, si per fata licuisset: liberalibus disciplinis apprimè eruditus, Græcis doctior, atque adeo, ut Latinâ eruditione nequaquam cum Græcâ scientiâ conveniret: facundiâ ingenti, promptæ memoriæ & tenacissimæ; in quibusdam philosopho propior: in amicos liberalis: sed minùs diligens quàm tantum principem decuit: fuerunt enim nonnulli, qui vulnera gloriæ ejus inferrent; in provinciales justissimus, & tributorum, quatenus ferri posset, oppressor: civilis in cunctos: mediocrem habens ærarii curam: gloriæ avidus, ac per eam animi plerumque immodici: nimius religionis Christianæ insectator, perinde

tamen ut cruore abſtineret. Marco Antonino non abſimilis: quem etiam æmulari ſtudebat.

XVII. Poſt hunc Jovinianus, qui tunc domeſticus militabat, ad obtinendum imperium conſenſu exercitûs electus eſt, commendatione patris quàm ſuâ militibus notior; qui jam turbatis rebus, exercitu quoque inopiâ laborante, uno à Perſis atque altero prælio victus, pacem cum Sapore neceſſariam quidem, ſed ignobilem fecit, mulctatus finibus, ac nonnullâ imperii Romani parte traditâ: quod ante eum annis mille centum & duobusde-viginti fere, ex quo Romanum imperium conditum erat, nunquam accidit. Quinetiam legiones noſtræ, ita & apud Caudium, per Pontium Teleſinum, ita & in Hiſpaniâ apud Numantiam, & in Numidiâ ſub jugum miſſæ ſunt, ut nihil tamen finium traderetur. Ea pacis conditio non penitus reprehendenda foret, ſi fœderis neceſſitatem, cùm integrum fuit, mutare voluiſſet: ſicut à Romanis omnibus his bellis, quæ commemoravi, factum eſt.

Nam & Samnitibus, & Numantinis, & Numidis confeſtim bella illata ſunt: neque pax rata fuit. Sed dum æmulum imperii vereretur, intra Orientem reſidens, gloriæ parum conſuluit. Itaque iter ingreſſus, atque Illyricum petens, in Galatiæ finibus repentinâ morte obiit: vir aliàs neque iners, neque imprudens.

XVIII. Multi exanimatum opinantur nimiâ cruditate: inter cœnandum enim epulis indulſerat: alii odore cubiculi, quod ex recenti tectorio calcis, grave quieſcentibus erat: quidam nimietate prunarum, quas gravi frigore adoleri multas juſſerat. Deceſſit imperii menſe ſeptimo, quarto-decimo Kalendas Martias: ætatis, ut qui plurimum ac minimum tradunt, tertio trigeſimo anno: ac benignitate principum, qui ei ſucceſſerunt, inter Divos relatus eſt; nam & civilitati propior, & naturâ admodum liberalis fuit. Is ſtatus erat Romanæ rei, Joviniano eodem & Varroniano Conſulibus, anno Urbis conditæ milleſimo centeſimo & nono decimo. Quia autem ad inclytos

principes venerandosque perventum est, interim operi modum dabimus. Nam reliqua stylo majore dicenda sunt: quæ nunc non tam prætermittimus, quàm ad majorem scribendi diligentiam reservamus.

FINIS.

VARIÆ LECTIONES

IN EUTROPIUM.

LIBER PRIMUS.

PAg. 1. *verſu* 7. Qui Veſtalis. *alii legunt*, Qui Rheæ Sylviæ Veſtalis, *alii*, Qui Rheæ Iliæ.

P. 2. *v.* 6. Olympiadis ſextæ anno tertio, poſt Trojæ excidium CCCXCIIII. *alii legunt*, Olympiadis ſextæ anno tertio, CCCCLIX. poſt Trojæ excidium. *alii :* CCCXIX. *alii :* CCCCXIX. *alii :* Olympiadis ſextæ anno quarto, CCCCXIX, poſt Trojæ excidium.

Ibid. v. 10. Romam vocavit, *addunt quidam :* à quâ & Romanis nomen inditum eſt.

Ibid. v. 11. *Iſta* Multitudinem finitimorum in civitatem recepit, *Paulo Diacono adſcribunt quidam codices.*

V. 13. Quos ſenatores &c. *alii ſic legunt :* Quos ſenatores propter ſenec-

tutem, patres ob similitudinem curæ nominavit.

V. 23. Et cùm &c. *alii legunt:* Romulus verò cùm apud paludem Capreæ nusquam comparuisset.

V. 25. creditus est. *al. l.* creditus est, & Quirini nomine consacratus.

P. 3. *v.* 7. Decem menses. *al.* XII. menses. *sic etiam Livius & Florus.*

V. 8. Computatione. *Ita plures. Et ne de Latinitate vocis dubites, etiam Plinius IX.* 35. Computationem *dixit. Quidam legunt,* supputatione.

V. 16. *Forsan inclusa verba tollenda, quòd proximè affuerant.*

V. 25. Ostiam civitatem. Apud ostium civitatem &c. *In notis Vinetus correxit. Alii legunt:* apud Hostiam, *minus rectè. Hoc enim coloniæ nomen fuit quod cum* apud *non cohæret.*

P. 4. *v.* 16. Ancillâ, *quidam addunt,* regnavit que annis XXXIV.

P. 5. *v.* 8. Ædificavit. *suprà cap. 6. ait:* Priscum Tarquinium Capitolium inchoâsse. *Hîc igitur legendum est* exædificavit, *nisi hoc* ædificavit *interpreteris,* absolvit, perfecit: *prout Livius L.* I. *c.* 53. exædificationem *pro* ædificatione *posuit.*

V. 12. Nobilissimam. *Ita plerique codices : quædam autem editiones habent*, nobilissimi Collatini uxorem.

V. 18. Brutus, parens, & ipse Collatinus. *alii legunt*, Brutus, parens & ipse Tarquinii : *quidam verò*, Brutus, parens, & ipseTarquinius *quasi tres concitatores fuerint , cùm verbum concitavit non nisi unum admittat.*

P. 6. v. 15. *post* egerat, *quidam legunt*, ut Tarquinius Collatinus maritus Lucretiæ crearetur.

P. 10. *v.* 27. Jam, *Taneguidus Faber tùm legendum esse, nec insulsè, contendit.*

P. 12. *v.* 3. *post* etiam *sic mutant :* dimissâ Clusio Tusciæ civitate quam obsidebant cum Brenno rege suo, Romam venerunt, & ferè Romanum nomen deleverunt : urbem occupârunt.

V. 10. Auro, *alii legunt*, auro mille librarum. *Livius habet*, mille pondo auri.

LIB. II.

Pag. 16. *v.* 18. Positæ sunt. *Quidam addunt.* Eo anno etiam Alexandria ab Alexandro Macedone condita est.

Hæc desunt in multis Codicibus, & videri possunt à P. Diacono superaddita.

P. 17. v. 9. Consulibus, *quidam addunt*, apud Caudinas Furculas angustiis locorum conclusos ingenti, &c.

V. 10. & sub jugum miserunt. *Desunt hæc in multis, & quidem Cellario glossema videntur, huic fortasse benè multi dissentient.*

Ibid. Pax tamen &c. *alii legunt:* Posteriore si quidem anno, jubente Senatu, pax cum Samnitibus firmata soluta est, Luciusque Papirius Consul adversus eos directus est. Congressi itaque Samnites cum Papirio, superati sunt, quorum septem millibus sub jugum missis, Papirius de Samnitibus.

P. 18. v. 23. Quæcumque, *alii*, quæ cum.

P. 19. v. 24. Quare &c. *alii legunt*, ob quæ cùm Pyrrhus legatos Romanorum ingenti admiratione teneret, legatum &c.

V. 28. Cineam, Cyneam *scribendum censent nasuti. Ita enim Pausanias: & origo vocis notissima, à galeâ scilicet, quam Græci* Cyneen *dicunt.*

P. 20. v. 8. Qui se . . . *alii legendum censent*, Quod armati capi potuissent.

V. 10. Quàm binorum hostium. *ut placet quibusdam.*

V. 15. ferè, *alii*, fore, *perperam*; *alii*, fermè. *Taneguidus Faber ait*, sic eo ævo loquebantur : fore, *pro* esse.

P. 24. *v.* 1. Vastavit, *alii legunt*; vicit.

V. 17. Captivorum, *quidam addunt*; cum ingentibus spoliis.

V. 20. Duces Asdrubales duos & Amilcarem, *ut addunt nonnulli codices.*

V. 23. *In Ed. Venetâ J. B. Egnatii an.* MDXX. septuaginta &c. *desiderantur.*

V. 28. & duce Xantippo. *In eâdem sic legere est* : Et dux adhuc & rex Xantippus : qui à Lacedæmoniis missus illi præfuit bello, cujus & victor fuit. Romanorum dux Regulus victus est.

P. 25. *v.* 5. Quindecim. *In multis legitur*, Quingenti, *& sic Polybius.*

V. 7. Occisa, *cui voci addunt nonnulli codices*, Xantippus illico ex Africâ migravit in Græciam, Regulus, &c.

V. 13. Claſſe, *ex quibuſdam MSS. & impreſſis*, Clypeam petunt & contra Carthaginienſes venerunt.

¶ *P.* 26. *v.* 8. Paſſi ſunt circa Palinurum Promontorium, *ut legunt.*

V. 17. Venientem. *quidam addunt*, apud Panormum.

P. 27. *v.* 19. *Poſt* Africam, *ſic legunt*, circumciſis palpebris, cùm uſque ad mortem cum cruciatu intolerabili ac dolore vigilaret, demum omnibus ſuppliciis extinctus eſt.

V. 25. Navibus, quas in Adriano adduxit portu. *Ed. Veneta.*

Ibid. Nonaginta. *aliis legitur :* xx. *Noſtram lectionem ſtabilit etiam Polybius l. I. poſt* cætera *addunt vulgo;* xx. millia capta. *ſive ut nonnulli ,* octo millia hominum cæſa, viginti millia capta. *Sed quod nihil hujuſmodi plures manu exarati codices habent, nec cum ſtyli ratione cohæret, abjecimus cum aliis à Diacono, ut videtur, ineptè aſſutis.*

P. 28. *v.* 9. Paraverunt. *Poſt hanc vocem multi codices addunt & MSS. & impreſſi :* Nunquam in mari tantis copiis pugnatum eſt.

Lib. III.

Pag. 30. *v.* 3. Contractum, *Merula legit* gestum. *Optimè Sylburgius* tractum. Trahere *enim bellum*, *est* prolongare.

P. 31. *v.* 12. & de his triumphatum *deest in quibusdam.*

P. 32. *v.* 12. Quadraginta millia hostium capta sunt, & interfecta septem millia, & triumphus &c. *Hæc versio Græcæ Pæanii Metaphrasis, verbis Eutropii nonnihil mutationis afferunt.*

V. 19. Tunc Marcellus, cùm imprudens in manus Gallorum incidisset, omniaque infesta vidisset, nec quo evadere posset haberet, in medium hostium irrupit. Quibus inopinatâ audaciâ percussis, regem quoque eorum &c. *ita plures MSS.*

V. 22. Postea. *Ante hoc verbum legitur in quibusdam*, atque ubi spes salutis vix fuerat, inde opima retulit spolia, postea cùm &c.

P. 33. *v.* 7. Ducem qui jamdudum Amilcari patri ad aras juraverat, cum adhuc esset novem annorum, se, ut

primum poſſet, adversùs Romanos pugnaturum. Annibal ergo Saguntum &c. *Ita legitur in variis Editionibus & MSS.*

V. 11. Millibus, *ita, ait Th. Hearne, nonnulli corruptè legunt pro* millium.

V. 26. *Ante* Pyrenæum, *addit Ed. Veneta*, igne, ferro rupes reſcindit, Pyrenæum &c.

P. 34. *v.* 7. Annibali, *à quibuſdam additur*, ad Ticinum primus &c.

V. 9. Fugatis ſuis. *In ſeptem Codicibus, tum impreſſis, tum MSS. legere eſt quæ ſequuntur.* Et penè omnibus extinctis, ipſe à filio Scipione liberatus, ſaucius tamen in caſtra rediit. Pugnatum deinde eſt eodem Conſule ad Trebiam fluvium: iterumque Romani ſuperati ſunt. Sempronius Gracchus & ipſe conflixit apud eumdem amnem, amiſſoque exercitu penè ſolus evaſit. In eo tamen bello etiam Annibal vulneratus eſt. Tum ſe Annibali multi Itali dedidêre. Igitur Annibal ad Tuſciam &c.

V. 14. Ipſo Flaminio accurrit. *Deſunt hæc in Codice MSS.*

V. 17. *Ante* cæteri, *leguntur hæc* :

ſeptem millia capta.

V. 20. Ab impetu. *in Codice Fuldenſi legitur* ab ambitu.

Ibid. Fregit. Nam per ſumma montium juga & abditos nemorum ſaltus caſtra ponens, Annibalis fervorem eluſit, mox que inventâ occaſione vicit. *Ita in quinque Codicibus tum MSS. tum excuſis.*

V. 25. Fabius *hic videtur abundare.*

P. 35. *v.* 18. Facti ſunt: & omnes quicumque ſceleribus & aliorum favore obligati eſſent, liberantur & milites facti ſunt. Qui numerus pervenit uſque ad ſex millia. Poſt eam &c. *Ita legitur in Ed. Venetâ.*

P. 36. *v.* 14. In Italiam Annibal venit, Cneum Fulvium Proconſulem, undecim præterea Tribunos, & quindecim millia militum interfecit. Annibal multas &c. *Ita in quibuſdam.*

V. 16. Marcellus Conſul cum Annibale apud Nolam per triduum continuum dimicavit. Primo die pari pugnâ diſceſſum eſt, ſequenti victus Conſul, tertio victor octo millia hoſtium interfecit, Hannibalem ipſum cum reliquis fugere in caſtra compulit. An-

nibal multas &c. *Sic legitur in paucis.*

P. 37. *v.* 23. Annibal de Campaniâ movit exercitum & cum ingenti clade omnium Sedecinum Sueſſanumque agrum viâ Latinâ, uſque ad &c. *ita plures MSS.*

V. 28. Fratre, ejus *addit Sylburgius.*

P. 38. *v.* 7. Cœperant. *alii ſic legunt :* Nobiliſſima urbs Syracuſana captâ & præda ingens Romam perlata eſt.

P. 40. *v.* 18. Apud Senam. *Multi legunt*, apud Metaurum fluvium in inſidias &c.

V. 20. Occiſus eſt : quinquaginta novem millia de ejus exercitu, quinque millia capta ſunt, quatuor millia civium Romanorum inter eos reperta & revocata ſunt. Magnum pondus. *Ita in quibuſdam. In aliis verò :* LVIII. millia de ejus exercitu perempta ſunt, V. millia capta, CCCCXLIV. civium Rom. inter eos reperta & revocata ſunt. Magnum pondus &c.

P. 41. *v.* 15. Undecim. *in MSS. legitur*, duobus; *& ſic Livius.*

V. 25. Quam &c. *deſunt hæc verba in quibuſdam.*

P. 42. *v.* 8. Quingenta. *Varii de hoc numero variant Codices. Aliis enim placet*, x. millia, *aliis vero* quinquaginta.

Lib. IV.

P. 44. *v.* 6. Flamininus. *Alii*, Flaminius *legunt*, *& ita habent MSS. Græca versio & quidam exc. sed* Flamininum *Patricium* : Flaminium *plebeium nomen fuisse ostendit Schottus ad Cap.* 51. *de Viris illustr.*

V. 6. Philippum. *Alii legunt*, Philippum dimicavit, & rem prosperè gessit, & pax data his.

P. 45. *v.* 4. Deffenderent, *alii scribunt*, defenderent. *Anna Daceria scripsit* deffenderent. *Secutus est & eam Eutropii interpres Gallicus in eo textu quem edidit cum versione* 1717.

V. 7. Romanis redderet : *alii*, daret.

V. 16. Nabidis. *alii addunt.* Romani captivi, qui sub Annibale per Græciam venditi fuerant, universi recepti : capitibus rasis ob detersam servitutem currum triumphantis secuti sunt. Eodem tempore transacto &c.

V. 22. Suam, *addunt alii*, metu, ne.

P. 46. *v.* 4. Annibal, *alii*, & Poli-

xenides qui cum Antiocho erant, navali prælio victi ſunt.

V. 7. Circa Sipylum & Magneſiam. *Ita legi vulgo perperam contendit Th. Hearne. Huic lectioni anteponit* circa Magneſiam ad Sipylum. *Reverâ ita planè, Græcus Pæanii textus & Livius Lib. XXXVII. C.* 37. *Sylb. quoque in notis huic aſſentitur, & Vinetus aliquid mendi ſubeſſe ſuſpicatur.*

V. 13. Peditum. *addunt alii,* tria equitum.

P. 47. *v.* 1. Quia. *hæc incluſa videntur vel Pauli vel alius gloſſema eſſe. Nam neque in Græco apparent, neque cum conciſo ſtylo Eutropii conciliantur facilè.*

V. 5. *Ante* Spurio, *ab aliis additur:* ſequutum eſt bellum Hiſtricum & Gallo-Græcum.

V. 22. Regem, Gentium nomine. *Hoc verbum* regem *deeſt præclarè apud multos. Otiosè enim repetitur. Proximè affuit.*

V. 27. *Concinniùs (ait Th. Hearne) nonnulli MSS. exhibent,* Pruſias autem Bithyniæ, *pro eo, quod in vul. Edd. exſtat,* Pruſias autem rex Bithyniæ.

P. 48.

P. 48. v. 3. Conſul, *addunt alii*, contra eum miſſus eſt. *quæ additio valde ſuſpecta videtur utut ſtabilita multis Codicibus.*

V. 23. Integer, *alii addunt*, Milites quos amiſerat Romanis ſe dediderunt, *alii*, Romanorum multis amiſſis, urbes Romanis ſe dediderunt. *alii*, Equitatus cum rege interfugit: Romanorum centum milites amiſſi ſunt: urbes Macedoniæ omnes ſe dediderunt.

P. 49. *v.* 12. Magnificentiſſimo. *alii*, decentiſſimè.

P. 50. *v.* 14. Hiſpaniâ. *alii*, Luſitaniâ.

V. 24. Contra --- dimicabat. *Hæc in uno deſunt MS. Codice.*

V. 25. Famea. *Scribendum.* Phamea. *Etenim vocat eum* Φαμαίαν *Appianus, at* Φαμέαν *Suidas.*

P. 51. *v.* 18. Miſſus. *alii addunt*: Contra quam cùm ſex continuis diebus noctibuſque pugnâſſet, Carthaginenſibus deſperatio ad deditionem traxit, petentes ut quos belli clades reliquos feciſſet, ſaltem ſervire liceret. Ita Carthago &c.

V. 24. Deleta eſt. *addunt.* Ita quarto

anno poſtquam cœptum fuit bellum, tertium terminatum eſt. Scipio nomen &c.

P. 54. v. 4. Illo, quem auctorem, *alii*, quaſi auctore fœderis vindicarent: cùm per continuos annos ſexdecim cum ſolis quatuor millibus quadraginta millia Romanorum protrivissent. Poſt tantam &c. *alii*, ut in illo quem auctorem fœderis ſcirent, &c.

V. 13. Tùm multas . . . *alii legunt:* igitur Scipio multas Hiſpaniæ civitates partim in deditionem cepit. Numantiam à ſolo evertit.

P. 55. v. 14. Interfectus, *alii:* captus.

P. 57. v. 5. Cimbros. *Auctor hîc ſignificare noluit Cimbros eſſe Galliæ populum: cum verius ſit, quod à multis traditum eſt, Cimbros primùm è Germaniæ Tranſrhenanæ plagis maritimis in Galliam excurriſſe, poſt è Galliâ in Italiam progreſſos eſſe. Atque adeo Eutropius ipſe in ſequentibus Cimbros & Teutones Germanorum gentes facit.*

V. 27. Cepit: *alii addunt:* multas civitates ipſius in deditionem accepit.

Quæ respuunt Vinetus aliique, cùm cepit, *proximè antecesserit, & mox sequatur iisdem ferè verbis.*

P. 58. *v.* 4. Superavit, *alii addunt*, xc. armatorum ad internecionem cecîdit.

Lib. V.

P. 62. *v.* 1. Nec unum, *alii*, unum.

P. 65. *v.* 27. Dimicavit, *quidam addunt*, non longè ab Urbe.

P. 66. *v.* 1. Ingressus, tria millia hominum contra fidem datam inermes peremit. *ut addunt alii.*

Lib. VI.

P. 70. *v.* 4. Ex Consule; *alii*, Exconsul. *alii*, Ex consularibus. *Sed prima lectio, quæ Veneti & Sylburgii est, & à MSS. confirmatur, stylo ævi Eutropiani, quod ex Ammiano Marcellino discimus, imprimis apta est.*

P. 72. *v.* 4. Effugerunt. *Alii addunt :* Vesuvium montem occupaverunt. Unde erumpentes, Clodii Prætoris, qui eos obsidione cinxerat, castra expugnaverunt; ipso que in fugam acto cunctam

insuper prædam averterunt. Inde per Consentiam & Metapontum circumducti ingentia brevi agmina collegerunt. Itaque cùm cædibus, rapinis, incendiis ftuprisque omnia miscerent, multæque se matronæ ob dolorem pudoris violati necarent : penè non levius bellum in eâ quàm Annibal moverat paraverunt.

P. 75. *v.* 21. Pharnacis filii. *alii legunt :* filii sui instinctu militum seditione ad mortem.

P. 76. *v.* 1. Tigrani : *alii addunt :* qui pugnaverat contra Romanos, bellum intulit &c.

V. 15. Et eorum regem &c. *legunt alii* : regem prudentem vicit ; *alii*, prudenter ; *alii*, eorum regem Herodem prudenter ; *alii*, eorum regem, Oroden scilicet, prudenter vicit. *Malim* Oroden ter vicit, *quia plus simplice vice à Pompeio Albanos profligatos esse ex Dione constat. Lib. XXXVI. & XXXVII. Etiam Rufus Festus*, Orode Albanorum rege, ter victo.

P. 77. *v.* 6. Caput gentis, *alii addunt :* obsedit ; non solum naturâ loci, verùm etiam ingenti muro fossâ que

maximâ munitam. Cùm alias legiones aliis die noctequе succedere sine requie cogeret, vix tertio mense occupavit. XIII. *alii*, XIV. millibus Judæorum occisis, cæteros in fidem accepit; muros civitatis everti æquari que solo imperavit; cujus circuitus IV. millia passuum fuisse dicitur.

V. 27. Currum, *post hoc verbum, addunt aliquot Codices*: filii Mithridatis.

P. 78. *v.* 8. Decreta est ei Gallia Transalpina, Cisalpina, & Comata. Senatus addidit & Illyricum cum legionibus denis. *Ita Editio Veneta.*

P. 79. *v.* 23. Sine dubietate aliquâ deferretur, *hanc vulgatam lectionem correxit Cellarius*: aliqui deferrent.

V. 27. Redire ex Marcelli Consulis auctoritate ad legiones, quæ apud Luceriam erant, Pompeius cum imperio missus est. Propter. *sic legunt quinque Codices MSS.*

P. 80. *v.* 13. Transivit; adversùm Pompeium dimicavit, primùm apud Durachium. *Sic legitur in Ed. Venetâ.*

P. 81. *v.* 8. Victus que. *alii*: tandem universus Pompeii fugit exercitus, castraque ejus.

V. 27. Habuerat, quæ poſtea regio comitatu urbem ingreſſa eſt. *Ita ſex Codices.*

P. 82. *v.* 13. Reparaverat apud Capſam. Pugnavit Cæſar cum illis & vicit. *Ed. Veneta.*

*V.*22. Fauſtus Syllæ quondam Dictatoris filius. *Hæc verba in pluribus extant MSS. Rectè autem expungi debent, cùm veriſimile non ſit Eutropium idem iiſdem verbis in tam exiguo ſpatio inculcâſſe.*

V. 24. Poſt annum Romam quatuor triumphis ingreſſus, quarto. *Ita in multis Codicibus.*

V. 28. Reparaverant. *Alii legunt:* præparaverant, & multa prælia fecerunt.

LIB. VII.

P. 85. *v.* 6. Annos octodecim. *Plures legunt:* Annos X. & VII. natus, patre Octavio Senatore genitus, maternum genus ab Æneâ, per Juliam familiam ſortitus, Cæſaris &c.

V. 12. Vicerunt eum apud Mutinam. *ut addunt quidam Codices.*

V. 25. Ut ſibi (ætatis) vigeſimo anno. *Ita legitur in duobus MSS.*

P. 87. *v.* 25. Pro victo recessit. *Legunt Vinetus & Sylburgius :* ipse pro victoriâ cessit. *Editio Veneta & Merulæ ;* ipse pro Victore cessit. *Verùm videtur Eutropius significâsse , pro eo , quod victor antea Antonius fuerat, nunc cessisse & fugisse.*

P. 88. *v.* 10. Præpositusque. *Huic lectioni , quæ exstat in multis Codicibus & præsertim in Fuldensi , anteponitur à Th. Hearne ,* præpositus que ei, &c.

P. 90. *v.* 13. Quæ nunc. *Legunt alii :* urbes clarissimæ sunt.

V. 18. Appellatus est. *Hic in quibusdam MSS. & impressis inserta habentur quæ in cap.* VIII. *lecta sunt.* Vir qui non immeritò . . . . ut penè æquaret fastigio suo. Imperavit annis L. & VI., XII. cum Antonio, XL. verò & quatuor solus. Qui certè nunquam aut reip. ad se potentiam traxisset, aut tamdiu eâ potiretur, nisi magnis naturæ & studiorum bonis abundâsset. Anno ab U. C. DCCLXVI. Rempub.

V. 23. Tiberius. *Forsan erit qui perperam legi censeat in MSS. Fuldensi.* Caius Tiberius. *Etsi enim ab Augusto vitrico*

adoptatus est, tamen ejus prænomen ad suum non adsumpsit, sed retento prænomine, nomen tantum gentilitium mutavit. Unde & in Fastis Panvinianis nominatur, Tiberius Julius, Divi Augusti filius, Divi Julii nepos; Cæsar.

P. 91. *v.* 7. Ætatis octogesimo tertio. *De hoc Tiberii ætatis anno ferè tot variæ lectiones quot MSS. Aliis potiùs probatur* LXXVIII. *apud quosdam immediatè sequuntur post ætatis annum :* cùm immani furore insontes, noxios, suos pariter externosque puniret, resolutis militiæ artibus, Armenia per Parthos, Mæsia â Dacis, Pannonia à Sarmatis, Galliæ à finitimis gentibus direptæ sunt.

P. 91. *v.* 17. Cognovit. *alii :* agnovit, *probante Barthio in Adverf. lib.* XXXIII. *C.* 19. *dicente :* » *Non hoc concesserit, qui noverit modò, anno* » XXIX. *ætatis Caligulam interiisse.* » *Quare optimè alii ediderunt apud* » *Eutropium :* » ex unâ etiam natam filiam agnovit.

P. 93. *v.* 23. De saxo, *additur in uno MS.* ligatus in flumen.

P. 100. *v.* 8. Legiones. *alii*, legio ejus cum duce interfecta.

V. 13.

V. 13. Capitolium. *Opera illa Domitiani corruptè & depravatè à plerisque scribuntur: sic scribunt Cellarius & Lævinus Torrentius in notis ad Suetonii Domitianum. Cap. V.* In his Capitolium & Forum transitorium, Odéum, Porticum Iseum, Serapéum, ac Stadium.

Lib. VIII.

Pag. 103. *v.* 10. Adiabenos. *Sic habent Eutropiani libri ferè omnes excusi, si Parisiensem, in quo legitur* Carduenos, *& Venetum, in quo* Cardivenos, *excipias.* Carduenos *verò legendum censet & Th. Hearne ex pluribus MSS. Ejus lectionem confirmat Sextus Rufus, Cap. XX.* Carduena *autem, vel* Corduena *est una ex quinque Transtigritanis regionibus, quas, exstincto Juliano Apostatâ, Jovianus Imperator ut pacem & reditum impetraret, Persis concessit. Amm. Mar. lib. XXV. c. 7.*

V. 18. Macedenam. *Plures* Madenam. *alii,* Medenam. *Plurimorum interpretum consensu est* Media. *Ed. Ven. legit,* quæ ad eam attingunt.

V. 22. Gloriam. *alii:* Gloriâ tamen militari omnes, civilitate &c.

P. 104. *v.* 18. Comis, *ita legendum censet Tan. Faber, perperam verò, ex Th. Hearne : cùm Codd. MSS. & primitivæ Editiones habeant* Communis : » Ve» teribus enim, *ait hic idem,* dici sole» bat vir Communis de humano & be» nefico ; ut optimè ostendit Cl. Juretus » in notis ad Symmachi Epistolas lib. II. » ep. 79. » *Huic lectioni favet Metaphrastæ* κοινότητα.

P. 106. *v.* 3. Dacia. *Alius legit,* Daciæ enim diuturno bello Decibali vires fuerant exhaustæ. *Alius :* res fuerant &c. *alius denique:* Dacia enim d. b. f. exhausta.

P. 107. *v.* 5. Bonis honorem habens. *Alii :* bonos in honorem, *alii :* honorabiliter habens.

V. 11. Opes quidem, omnes *addendum censent Cellarius & Sylburgius, ex pluribus Codd.*

P. 109. *v.* 16. Sextum Chæronensem. *Multi MSS. habent :* Chæronensis Plutarchi nepotem. Sextum *hunc nepotem vocant Apuleius initio lib. I. Metamorph. & Capitolinus in Antonio Philosopho. Cap. I. Et sanè ejus liber* de Medecinâ animalium *hodie adhuc extat. Ab ipso Marco* Sextus *tantùm no-*

minatur : à Philoſtrato verò : Σέξτος ὁ ἐκ Βοιωτίας φιλόσοφος : *Suidas etiam Plutarchi nepotem dicit. Nonnulli perperam confundunt cum Philoſopho illo Pyrrhonio, cujùs habemus adversùs dogmaticos acutiſſima ſcripta. Sed Empyricus iſte nullius dogmatis approbator, nedum auctor, omnium fuit everſor; cùm è contrario Sextus noſter Marci præceptor, non ea ſolùm, quæ priores ſciverant ſapientes, nota habuit exactè, ſed ipſe etiam nonnullorum ſcitorum fuit auctor, & primus inventor. Nam de eo ſcribit Marcus, doctum ſe ab illo,* τὸ καταληπτικῶς καὶ ὁδῷ ἐξευρετικόν τε καὶ τακτικὸν τῶν εἰς βίον τε ἀναγκαίων δογμάτων. *Cl. Caſaubonus aliquando ſtatuerat [Vide notas ad Diog. Laër.] eundem etiam eſſe cum Empyrico; tandem verò [vide notas ad Hiſtor. Auguſt.] rem paulò accuratiùs perpendens, aliter ſenſit.*

P. 110. *v.* 19. Ærario exhauſto, ne quis indigeret, neque provincialibus aut Senatui aliquid vellet auferre. *Sic legit Ed. Ven.*

P. 113. *v.* 19. Adeptus eſt. Amator ſtudioſorum; adeo ut Oppiano, qui

de naturâ piſcium & ſitu Græciæ metrum heroïcum compoſuit, ſingulos aureos pro ſingulis verſibus daret. Unde & eadem Oppiana carmina ad hanc diem aurea nominantur. Noviſſimum &c..... geſſit, ubi ut receptas &c. *ſic legitur in duobus MSS.*

P. 114. *v.* 10. Lavacri. *MS. Fuld.* Lavacra. *Vinetus ſuſpicatur* thermarum *legendum eſſe, ut fœmineo generi* Antonianæ *reſpondeat: ſed fatetur contra omnes libros eſſe ſuam conjecturam.*

P. 115. *v.* 13. Xerxem. *Plurima de hoc nomine variatio. Herodianus, Xiphilinus, Lampridius* Artaxerxem *vocant. Agathias Scholaſticus* Artaxarem. *Omnes corruptè. Genuinum enim nomen* Ardſchir *eſſe, ex Tarich. (Arabico libro Genealogico) oſtendit Cl. Schickardus.*

Lib. IX.

P. 119. *v.* 7. Imperavit, ſi quidem Maurus fuerat: ac &c. *ita quinque Codices MSS.*

V. 21. Conſenuit. Nam quandiu vixit rex ejuſdem provinciæ, incurvato eo, pedem ejus cervicibus imponens, ſolitus erat equum conſcendere. Gallienus cum. *Sic duo Codd. MSS.*

P. 121. v. 4. Actuario. *Legunt alii*, Actario, Octoario *alii, quidam* Auctorio, *Editio Veneta*, Auctoriano, *Codex MS. Anglicus Th. Galei perperam*, Centurio. *Pessimæ omnes hæ lectiones ex Annæ Daceriæ sententiâ.* » *Actuarium viri proprium ferè omnes putârunt, quod est nomen Officii.* Actuarius *est* Υπομνηματογραφος, *scriba* ». *In MS. Anglico sic scriptum reperitur :* Attilio quodam dolum machinante imperii sui anno secundo. Hujus enim Gallieni imperio in Galliâ purpuram assumpserunt variis in locis & temporibus tyranni hi, Posthumius, Marcus, Victorinus, Tetricus.

V. 20. Gallienus interea fraude Aureoli ducis sui, *ut adjiciunt quinque Codices Anglici. E quibus alius legit*, Aureliani, *alius verò :* Aurelii.

P. 122. *v.* 7. *Nonnulli legunt,* Quintillus *pro* Quintilius, *& sic quoque Trebellius Pollio.*

V. 9. Vir unicâ. *alii*, vir unicæ moderationis & civilitatis, æquandus &c.

V. 21. Tetricum, *legit Ed. Veneta & Schonoviana*, qui à militibus Imperator electus apud Catalaunos.

P. 123. *v.* 1. Zenobiam *Plures alii, inter quos Cellarius & Sylburgius, sic legunt:* Zenobiam quoque quæ occiso Odenatho marito, Orientem tenebat.. ..... sine gravi prælio, *alii*, magis prælii terrore, quam prælio, cepit.

V. 7. Qui quidem. *Hæc ad finem usque Cap. desunt in Galei MS. & Ed. Venetâ.*

P. 124. *v.* 4. Collocavit, appellavitque eam Daciam, quæ nunc duas Mœsias dividit, & est dextera. *Ita quatuor habent Codices.*

P. 126. *v.* 2. Seleuciam. *Eam lectionem Editiones Vineti, Helmstad. & Ven. tanquam certius nomen pro suspecto aut corrupto* Cochen, *exhibent. Sed postremam hanc lectionem præferendam censet Th. Hearne, præsertim cum à Stephano Bizantio item confirmetur. Reverâ* Cochen, *antiquum esse nomen Seleuciæ, ex Amm. Marc.* [*lib. XXIV. c.* 5.] *patet:* quibus Coche, quam Seleuciam nominant, haud longiùs disparatur. *In MSS. mirè depravatum fuit hoc nomen, cujus tamen vestigia hanc veram esse lectionem satis evincunt.*

P. 127. *v.* 25. Bagaudarum. *alius legit*, Senecaudorum nomen. *Ita MS. Th. Galei, Ed. Ven.* Factionis suæ sævæ clarum nomen. *Duo alii Codices:* factioni suæ Bagandarum &c.

P. 128. *v.* 2. Partem » Quid, (*ait*, » *Th. Hearne*) Codd. MSS. *& libri* » *impressi* partem *habent? Minus benè:* » *nam etiam Græcus* ἐλευθερίαν *inter-* » *pretatur.* « *Verùm quid sibi velit*, pacem Galliæ reformavit, *minùs fortasse intelligetur.*

V. 5. Strenuo, *alii*, Serenæ, *alii*, strenuæ, *legunt.*

V. 28. Traditur. Diocletianus Galerium etiam adfinitate conjunxit. Constantius privignam &c. *Ita duo Codd. Alii:* Traditur, Maximianum Galerium etiam affinitate conjungere [conjungeret &c. *Veneta Ed.*]

P. 129. *v.* 6. Valeriani: priùs Constantius habuit Helenam Constantini matrem. ambo uxor. *Ita Ed. Ven.*

P. 130. *v.* 10. Galerius Max. *legit Th. Hearne:* primò adversùs Narseum prælium habuit. *Corruptissimum locum sic legendum putat Cellarius. Verba enim* adversùs Narseum, *etiam Sylburgii*

judicio ſunt neceſſaria, eademque habent Gr. Met. Schon. & Galeus. Delevit verò alias voces idem Cellarius, exin ſecundum, *ſeu, ut alii habent*, & ſecundum, *quæ ex margine, ut innuerent, quod mox ſequitur*, felicius prælium, *in textum videntur irrepſiſſe. Neque enim Græcus hîc de altero prælio quidquam habet. Vinetus quidem retinet*, exin ſecundum : *addit verò*, » Inepti qui SECUNDUM hîc ordinis no» men putabant, locum fœdiſſimè cor» ruperunt. » *Sed eſto, (inquit Cellarius) felicitatem ſignificari, quî autem adhæret ſequentibus? Nam illico ſequitur :* cùm inconſultè dimicâſſet; *item*, Pulſus igitur, &c.

V. 12. Callinicum. *Schon. legit* : Gallicinum. *Hieron. Surita in notis ad Antonin. Itinerar. legendum putat :* inter Callecomem Carraſque congreſſus. *Quo modo appellat Antoninus.*

P. 131. *v.* 6. A Diocletiano. *Legunt alii :* ad Diocl. . . . . morantem.

V. 10. Viritim. *Legitur in Cod. MSS. nec ineptè*, viciſſim.

V. 24. Cuncti, *pro* cuncti *Fuld. MS. habet* nuncti. *Quod ex adverbio nuncu-*

patim corruptum Sylb. opinatur : ut verior lectio sit : cùm ante eum nuncupatim salutarentur : *præsertim cum Gr. Met. dicat ,* μέχρις αὐτοῦ βασιλέων τῇ κοινῇ προσηγορίᾳ τιμωμένων. *Sed* cuncti *agnoscunt etiam Jordanes & Cassiodorus.*

P. 132. *v.* 5. Eſt ſeverioribus. *Cellarius legit*, in omnibus, etiam ſeverioribus; *quidam legunt :* ſenioribus, *pravè : Cod. Fuld. & Ed. Ven.* ſævioribus *non malè. Nam Metaphraſta vocat* βασιλεὰς ἀπηνεστέρας.

LIB. X.

P. 134. *v.* 6. Inter eos ita Romanus orbis. *Hoc ita additum ex pluribus Codd. MSS.*

P. 135. *v.* 6. Divitiis. *Alii legunt :* divitiis abſtinens prov. ac priv. ſtudiis, fiſci commoda . . . .

V. 9. Ducenſque. *alii :* dicens.

V. 12. Feriatis. *alii :* feſtis.

V. 27. Creavit, Maximinum quem Orienti præfecit, & Severum cui Italiam dedit : ipſe in Illyrico commoratus eſt. *Hæc in multis MSS. adjecta reperiuntur.*

P. 136. *v.* 6. Villâ. *Alii :* viâ.

P. 137. *v.* 11. Profugit Herculius, Maſſiliæque oppreſſus. *Ita legitur eleganter in ſex MSS.*

V. 24. Ab his, *alii*, à novis.

P. 138. *v.* 11. Conſtantinus .... ingens animo & omnia : *ex MS. Anglico.*

V. 17. In Pannoniâ, ſecundo ingenti. *Cellarius abjecit illud* ſecundo *quod nec Græcus habet, neque Hiſtoriæ convenit, quia Cibalis vel Cibalæ ſunt urbs ipſius Pannoniæ ad Sarum, teſte Metaphraſtâ, & Zozimo lib. II. qui ejus ſitum accuratè deſcribit.*

P. 139. *v.* 6. Conſtantinum. *Ita habent plures MSS. & multæ editiones. Sylburgius verò Cod. Fuld. ſecutus, legit* Conſtantinus. *Eum caſum agnoſcit etiam Metaphraſtes, nec enim inſolens* mutare *ſumi pro* mutari.

V. 8. Perſecutus [Criſpum Filium]. *Incluſa abſunt ab omnibus Latinis exemplaribus : reſtitui autem jubet Sylburgius & Epitome Victoris n.* 60. *Non potuimus obſequi Sylburgio cum T. Fabri & A. D. ejus filiæ lectio vicerit, etſi tum Epitheta, (notante Cellario)* egregium virum, *monebant aliquid deeſſe :*

tum Græcum quoque υἱὲ, *quanquam etiam mutilum, mentionem faciebat. His autem & aliis omissis, correctionem abundè confirmat Zozimus Lib. II. fol.* 685.

V. 11. Amicos. *Quæ sequuntur reperire est in duobus Codd. MSS. Selaeni alio, alio ex Bibl. Collegii Novi Londinensis.* Ideo pulchrè Albavius præfectus CP. (præfectum autem Græci *Eparchum* vocant:) hic ergo Albavius videns Imperatorem filium suum Crispum frigore veneni, & Faustam conjugem calore balnei exstinxisse, duos Hendecasyllabos postibus aulæ infixit:

> Saturni aurea secla quis requirat?
> Sunt hæc gemmea, sed Neroniana.

Veruntamen hæc vitia immenso amore Christianitatis amplificandæ delevit. Sic in Historiis Ecclesiasticis & maximè in Tripartitâ legitur: vir primo &c.

V. 23. Affectator justi amoris. *In Codice antiquo membranaceo Bibl. Cæsareæ legitur:* adfectatur justitiam oris, quam omni &. &c. *Rectiùs legendum subodoratur Th. Hearne*, ab omnibus sibi. *Metaphrastes enim.* παρὰ πάντων.

P. 140. *v.* 3. Plerasque, *alii:* pluresque.

V. 11. Denuntiata mors ejus est. *Hoc verbum in Ed. Oxoniensi additum, omissum est in plerisque Edd.*

V. 26. Augustos in Constantium & Constantem red. *Ita plures Codd. MSS.*

P. 141. Magnentii. *Veneta Editio habet:* Maxentii.

P. 142. *v.* 14. Invadente. *Codices decem tum excusi tum MSS. habent* vindicante.

P. 144. *v.* 4. Germanici jam. *in* Germaniciani *vertendum censet Th. Hearne, autoritate fretus multorum MSS. hanc lectionem approbat Vinetus in notis. Sæpè etiam Suetonius hac nominis formâ usus est, & noster suprà in Othone.*

V. 15. Placidus animo & amicis & familiaribus deditior. *Hæc habent duo MSS.*

V. 19. Inhonoros. *Sylb. ex Fuld. præfert* inhonores, *idque ex conformitate compositorum ex* color *confirmatum it. Plinius verò pro nobis stat V.* 30. *ubi:* inhonoræ civitates.

P. 145. *v.* 15. Facundiâ ingenti, promptæ memoriæ & tenacissimæ. *Ita plures. Inter eos Sylburgius: in Notis*

ait: » *inclusa* & *abest à Fuldensi. Unde* »*suspicor, veriorem esse scripturam hanc:* facundiæ ingenti promptitudine, memoriâ tenacissimâ. *Cellarius autem dubitat* promptitudinis *vocabulum, quod Vossio judice non satis Latinum, Eutropii ætatem, quanquam cadentis Latinitatis, admisisse.*

*V.*24. Ferri: *Aliis potiùs arridet:* fieri.
Ibid. Oppressor: *alii*, repressor.

V. 24. Nimius. *Adjectivum illud*; Nimius, *suppostitium ibi & superfluum esse, nec insulsè, suspicantur quidam Critici. Cùm enim proximè præcedant hæc verba:* Gloriæ avidus ac per eam animi plerumque immodici; *explicandi vocabuli hujus* immodici *causâ, addidit aliquis marginale vel interlineare glossema* Nimii : *quod postea ab imperitis librariis mutatum in* nimius *ipsi Eutropii contextui perperam insertum est. Prioribus quippe verbis accusat Eutropius Imp. Julianum*, quòd nimiâ gloriæ aviditate inconsultius præliis se inserens, mortem sibi accersiverit; *posterioribus autem eundem laudat, quòd* insectator quidem fuerit Religionis Christianæ, non tamen nimius, sed perinde ut cruore abstineret. *Lambecius*,

P. 146. *v.* 13. Mulctatus. *Alii*, multatis, *alii*, mutatis.

P. 147. *v.* 4. Vereretur. *alii*, veretur.

FINIS.

TAN. FABRI

IN EUTROPIUM

ANIMADVERSIONES.

PAg. 2. v. 3. Latrocinaretur.] *Tantam veteribus debere se reverentiam putat Anna Daceria, ut verbum illud nonnisi in bonam partem accipiendum esse contendat*, & *hîc pro* bellare, *nedum pro* prædari, *velit intelligendum, ne quid Romulo labis inuratur. Cujus ergo opinionis confirmandæ adjicit Plutarchi testimonium ; is enim ait*, Romulum & Remum in raptores & viarum obsessores impetum fecisse, & eorum injuriam finitimis arcuisse. *De eâ interpretatione aliorum esto judicium, præsertim cùm huic repugnent & ea quâ de Romæ conditore nemo non imbuitur opinio, & Sabinarum raptus, & ipse Eutropius, apud quem* Latro, & Latrocinari, *à capite ad calcem in pejorem*

partem usque rapiuntur. Vide pag. 3. lib. 6. [Editor.]

P. 2. v. 4. Urbem exiguam.] *Intellige Romam quadratam*

Ibid. v. 6. Olympiadis VI. anno III.] *id est, paulò plusve minùs, ante Christum natum DCCLII. Alii hoc referunt ad annum I. Olympiadis VII.*

V. 7. Post Trojæ excidium. . . . . CCCXCIV.] *Error est. Nam numerus aliquot decadibus amplior esse debet. Sed prisca illa tempora subtiliter & exactè constitui non semper possunt; quod & Eutropius obsecisse videtur, qui dicat* [ut qui plurimum minimumque tradunt] *sunt enim qui plures, sunt etiam qui pauciores &c.*

P. 3. v.4. Leges.] *Romulus tamen civibus suis leges posuerat : sed illæ ferè omnes eò tantùm spectabant ut Romani pleno sinu manubias domum reportarent. Modò bellatores præmiatoresque strenui forent, benè erat ; sed, si verum agnoscere volumus, proprium id unius Numæ decus est ; Virgil. de illo :*

Primus qui legibus Urbem
Fundabit, Curibus parvis, & paupere terrâ
Missus in Imperium magnum.

P. 4.

P. 4. *v.* 9. Cloacas,] *Opus verè regium, in quo naves grandiores ultrò citròque libero cursu commeare poterant. Benè illas descripsit Vigenereus ad Livium.*

V. 10. Capitolium inchoavit.] *Notandum. Error enim mox occurret, ubi de Superbo legitur :* Templum in Capitolio ædificavit; *corrige,* exædificavit; *id est, planè absolvit.*

P. 5. *v.* 17. Brutus parens & ipse Tarquinius] *sic scribe, additâ virgulâ,* Brutus, parens, & ipse Tarquinius. *Atque ita tres erunt. Qui autem* parens *dicitur, ille est,* Spurius Lucretius Tricipitinus.

P. 6. *v.* 11. Civiles semper essent.] Civilis *&* Civilitas *non est id quod Gallicè sonat; Princeps* civilis *est, qui non tyrannus, non ferox, non sui impotens est; contrà* incivilis, *ille dicitur, qui cives & populos suos pro belluis habet, &c. quales olim Caligula, Nero, Domitianus, & alia id genus sæculi sui dehonestamenta, pestes, Alastores;* Civilis *autem princeps est, in quo Vespasianum, Titum & M. Aurelium Antoninum agnoscas; rara seges.*

P. 8. *v.* 5. Collatis.] *Hoc exemplum*

admonet ut alios moneam ; quoties tale aliquid in veteribus historiis legitur (exempla autem penè infinita sunt) id non inopiâ , sed honoris causâ factum fuisse arbitror , ut scilicet viri magni de publico tumularentur quasi patriæ parentes. Id vulgò dicitur , publicè sepeliri , *id est , ex ærario.*

V. 14. Magister equitum]. *Quam Gallicè dicimus dignitatem ,* Mestre de Camp , *illi Romanorum bellico muneri parem esse eam opinatus est in Romanâ quam Gallicè edidit historiam ex Anglico sermone conversam eleganter vir , qui , ut nasutè recentiorum opera distringantur , invidiosam sibi provinciam deposcit. Viris eruditis admodum huic-ce ejus opinioni dissentire videtur , nullam ferè paritatem ratis intercedere veterum inter & recentiorum dignitatum munia.* [*Editor.*]

P. 9. *v.* 26. Ex Fabiâ.] *Qui ita loquuntur , errant. Dicendum enim fuit ,* ex gente , *non ,* ex familiâ. *Ita tamen è veteribus multi , fateor : sed illi melius poterant.*

P. 10. *v.* 4. Unus omnino.] *Hoc etiamsi ab aliis omnibus sæpiùs positum fuerit , falsum est tamen.*

V. 27. Honeſtis jam.] *Lego, tum, non, jam.*

P. 11. v. 24. Faliſcos] *Quidquid dicant quidam, veteribus* Faliſci *non Urbem ſignificat, ſed populum. Urbs dicebatur* Faleii, *ſeu*, Falerii, *unde*, Faleriſci, *unde*, Faliſci.

P. 15. v. 18. Factæque] *Fallitur, nondum enim eâ tempeſtate legio Romana ſex hominum millibus conſtabat.*

P. 27. v. 4. Romanum eſſe deſiiſſe.] *Capitis certè diminutionem paſſus erat; de quâ & ejus ſpeciebus vide, præter cæteros, Sigonium.*

P. 29. v. 4. Ex fiſco.] *Debuit dicere* ex ærario. *Aliud enim* fiſcus, *aliud* ærarium; *ſed ita illis ſæculis vulgò loquebantur.*

P. 30. v. 2. Quod per XXIV. annos contractum eſt] *paginâ* 28. *v.* 5. *jam annos XXIII. notavit. Ergo hîc error eſt ſi legeris*, quod per XXII. annos, *ut plerique.*

P. 32. v. 8. Fabio hiſtorico] *Dicebatur* Fabius Pictor, *quem veteres minùs diligentem fuiſſe teſtantur.*

P. 40. v. 18. Senam Piceni.] *Ad diſtinctionem Senæ Juliæ, quæ hodie*

inter politissimas Italiæ civitates nobilem locum obtinet.

P. 41. v. 18. Castra ejus invadit.] *Puto scripsisse Eutropium* incendit. *Id certè vetus historia testatur.*

Ibid.v. 25. Italia ab Annibale liberata est.] *Id est, Annibal Italiæ faucibus depulsus est. Hæc notanda phrasis.*

P. 70. *v.* 11. Iter fecit] *Id est, cum copiis militaribus penetravit Taurum: id enim significat*, iter facere.

P. 73. *v.* 17. Clibanariorum.] *Hoc genus militum optimè descripsit Ammianus qui & sæpe illos viderat.* Cataphracti equites, quos Clibanarios dictitant Persæ, thoracum muniti tegminibus, & limbis ferreis cincti, ut Praxitelis manu polita crederes simulachra, non viros,quos laminarum circuli tenues, aptè corporis flexibus ambiebant, per omnia membra diductis: ut quocumque artus necessitas commovisset, vestitus congrueret, juncturâ cohærentes aptatâ. *Lib.* XVI. *Hæc Ammianus, homo Græculus quidem, sed plurimis in locis, non infeliciter Latinus. Ex parte descripsit etiam Curtius lib.* III. *Sic:* Equi pariter equitesque

Persarum, serie laminarum graves &c.

P. 74. v. 9. Uscudamam.] *Quæ postea Adrianopolis dicta est; eodem Ammiano teste. Urbs est hodieque nominatissima. Turcæ Endrem vocant, nos*, Andrinople.

P. 77. v. 2. Daphnensibus] *Nobilissimum Antiochiæ Suburbium & Apollinis & Dianæ veneratione longè celeberrimum erat. Libanius & alii.*

P. 89. v. 19. In Barbarico.] *Sic vocat interiorem Germaniam.*

P. 92. v. 25. Blatteis funibus.] *Blatteus est coccinus, non autem purpureus. Erraverunt itaque Xiphilinus & Joannes Antiochenus. Sæpè apud Anastasium, qui vitas Pontificum Maximorum scripsit, legere est* de blattim, *quod nihil aliud est quam de purpurâ.*

P. 93. v. 28. Alexandrina.] *De nomine Alexandri Imperatoris cujus vitam inferiùs habebis.*

P. 95. v. 1. Bebriacum.] *Situs loci Cremonam inter & Veronam fuit. Tacit.*

Ibid. v. 13. Ordinarios Consulatus.] *Cùm quis alterius vices non exciperet in reliquam anni partem, sed*

Kalendis Januariis honorem iniret, & anno nomen daret.

Ibid. v. 25. Exequias Neronis.] *Infra etiam sic locutus est,* Exequias revexit ; *sed utrobique errorem esse arbitror, scribendumque,* reliquias. *Sunt autem* reliquiæ *ossa seu cineres : at,* exequiæ, *longè aliud : neque ita loqui mos est.*

P. 103. *v.* 5. Pharnace Syro.] *Corrige, nam error est,* Parthamaspate. *Vide Notas doctissimorum hominum ad Hist. Aug.* [*Legit Daceria*] Parthamosiri.

V. 10. Marchomedos.] *Credibile est legendum esse,* Mardomedos, *in Assyriâ.*

P. 104. *v.* 5. Orbem terrarum ædidificans.] *id est, passim opera publica exstruens.*

V. 20. Privatis.] Velle, *quod addit T. F. redundare videtur.* [*Editor.*]

P. 104. *v.* 25. Conatum. *id est, cogitantem. Cicero. Terentius.*

P. 111. *v.* 7. Et ministris similibus.] *Meliùs,* ministeriis similibus, *ut memini legere apud Capitolinum, quem hic ante oculos habebat Eutropius.*

P. 114. *v.* 10. Opus lavacri.] *Istud* lavacri *mihi suspectum est, & glossema*

puto; fortasse scriptum ab Eutropio fuit, opus Thermarum quæ &c.

Ibid. v. 21. Diadumeno.] *In nummis veteribus dicitur etiam* Diadumenianus, *ut Hermogenes, Hermogenianus.*

P. 122. *v.* 4. Clypeus ipsi aureus.] *Hoc loco* Clypeus *non est quod videtur: sed imago Clypeata, id est, protome Græcorum, vel, ut Itali vocant*, un busto: *quales hodiè pictores nostri faciunt. Sic apud Suetonium & Tacitum quoque.*

P. 123. *v.* 14. Rationali.] *Quis sit rationalis, nemo meliùs explicaverit quam Aurelianus ipse in Epistolâ quæ legitur apud Vopiscum, ubi de illo Felicissimo loquens, ait:* Cui procurationem fisci mandaveram. *Ergo procurator fisci & rationalis idem est. Cæterum errorem hîc Eutropii esse arbitror: quem enim occisum à Monetariis dicit Eutropius, eum auctorem rebellionis vocat Aurelianus, nisi ut fit interdum, epistola falsa est.*

P. 124. *v.* 14. Stratæ veteris.] *Strata est via. Virgil.* strata viarum: *& Itali* strada. *Hæc via grandibus saxis olim munita fuit, hodieque integra remanet.*

Ibid. v. 15. *Cænophrurium*] *id est*, Novum Castellum.

P. 126. *v.*5. Divini.] *Ut distinguatur à machinâ bellicâ etiam dictâ fulmine.*

P. 128. *v.* 22. Quinquegentiani.] *Iidem sunt ac Pentapolitani in Lybiâ. Sæpè enim apud meliores Græcos*, πολις, *gentem* significat. *Exempla apud Homerum & alios.*

P. 129. *v.* 19. Circa Lingones] *In ejus rei memoriam arcus editissimus hodieque exstat, Andomatuni Lingonum, quem, cùm ibi agerem, memini me videre : sed nulla inscriptio est, ut puto. Hoc notare poterunt Antiquarii. Est autem in eâ parte positus quà è muris in latissima camporum spatia descenditur.*

P. 131. *v.* 3. Extrinsecus.] *Latinitas illius ævi pro* insuper, præterea.

P. 134. *v.* 1. His igitur abeuntibus.] *Aliter lego sic :* His igitur abeuntibus ab administratione Reip., Constantius & Galerius Augusti creati sunt. *Primùm quia ita solent dicere Latini ;* abire Magistratu, abire ab administratione. *Dein quis ferre possit*, creati sunt Augusti

gusti ad administrationem Reip. ? *ridiculum.*

P. 136. *v.* 6. In Villâ publicâ.] *Locus erat ita dictus extra Urbem, legatorum usui propriè destinatus. Sic & Constantinopolis Urbis Romanæ æmula, Villam & ipsa publicam habebat, sed Nicomediæ positam.*

P. 137. *v.* 16. Incommodus.] *Appellatio atrox & dura, ut &* importunus, *ubi de malo principe agitur.*

P. 139. *v.* 6. Favorabili animi docilitate.] Animi docilitas, *hoc loco lenitas est.* Favorabilis *autem, cui omnes favent, aut qui omnium in se amorem colligit.*

P. 141. *v.* 6. Cui Helenæ nomen est.] *Retinet nomen, nam ab Hispanis Elna dicitur.*

Ibid. v. 17. Singaram] *Ad Tigrim.*

P. 142. *v.* 10. Deponere insigne.] *Adderem,* Imperii.

Ibid. v. 25. Quæ multùm.] *Scribe,* & quæ multùm.

P. 146. *v.* 4. Qui tunc Domesticus militabat.] *Credibile est fuisse illum Domesticorum ducem aliquem; vel fortasse magnum domesticatum tunc gerebat. De Domesticis quos interdum protectores*

vocabant, vide Hotomannum & Cujacium, præter cæteros autem Joannem Meursium in Lexico Græco-Barbaro. Huc opinor traducendus locus est satyrici Poëtæ: (Domeſtica caſtra) *de quo haud ſcio an interpretes monuerint.*

P. 147. v. 28. Ad inclytos Principes.] *Intelligit Valentem & Valentinianum, qui tunc imperabant.*

FINIS.

INDEX PRIMUS

RERUM NOTABILIUM.

A

D.

E.

F.

G.

H.

I.

L.

M.

N.

Q.

R

S

T.

INDEX SECUNDUS LOCUTIONUM MEMORABILIUM.

Prior numerus Librum, posterior Caput Libri indicat.

A

S

B

D

E

F

N

O

T ij

V

FINIS.

Typis Viduæ DELATOUR. 1746.

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE
FIRENZE

ERRATA.

PAg. 86. *l.* 10. defedendam : *lege* defendendam.
P. 93. *l.* 21. talis, nudus : *lege*, talis, ut nudus.
P. 106. *l.* 10. erudiſſimus : *lege* eruditiſſimus.
P. 112. *l.* 7. attigiſſet : *lege* attigiſſet.
P. 155. *l.* 13. afferunt : *lege* affert.
P. 189. *l.* 28. excipeet : *lege* exciperet.
P. 213. *l.* 16. tyrrannus : *lege* tyrannus.

